

Suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat 1966-2003

Tutkimus siitä, miten suomalaisviestinten Amerikan agenda syntyy

Tiedotusopin pro gradu tutkielma
Laura Pekonen
joulukuu 2005

TAMPEREEN YLIOPISTO
Tiedotusopin laitos

PEKONEN, LAURA: Suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat 1966-2003. Tutkimus siitä, miten suomalaisviestinten Amerikan agenda syntyy.

Pro gradu-tutkielma, 119 s., 4 liites.
Tiedotusoppi
Joulukuu 2005

Tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten kirjeenvaihtajien työtä Yhdysvalloissa vuosina 1966-2003 kirjeenvaihtajien itsensä näkökulmasta. Tavoite on vastata kysymykseen, miten suomalainen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja voi omalla työllään tuoda suomalaiselle yleisölle sellaista lisä-arvoa, jota ei ole saatavilla kansainvälisten uutistoimistojen, ympärivuorokautisten kaapelikanavien tai internetin kautta. Kysymys on erityisen kiperä pienen maan kirjeenvaihtajalle, jonka on vaikea päästä ensi käden lähteille Yhdysvalloissa.

Samalla tutkimus pyrkii antamaan kattavan kuvan kaikista niistä asioista, jotka vaikuttavat päivittäin suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajan työn sisältöön.

Tutkimuksen empiirisenä aineistona ovat neljän suuren suomalaisviestimen – Yleisradion, Mtv3:n, Helsingin Sanomien ja STT:n – Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien kirjekyselyt ja haastattelut. Aineisto jakaantuu kahtia niin, että ennen vuotta 2003 Yhdysvalloista lähteneet kirjeenvaihtajat ovat vastanneet kirjekyselyyn. Vuonna 2003 Yhdysvalloissa työskennelleet kirjeenvaihtajat on haastateltu asemapaikassaan Washingtonissa.

Kirjeenvaihtajien työhön vaikuttavat asiat on jaoteltu viiteen eri ryhmään Pamela J. Shoemakerin ja Stephen D. Reesen joukkoviestinnän sisältöön vaikuttavia tekijöitä kuvaavan mallin perusteella. Näitä tekijöitä ovat kirjeenvaihtaja itse, päivittäiset työrutiinit, oma viestin, asemamaan toimintaympäristö sekä maailmankatsomuksen erot Suomen ja Yhdysvaltain välillä. Irakin kriisin uutisointia alkuvuodesta 2003 käytetään esimerkkitapauksena maailmankatsomuksellisista eroista kirjeenvaihtajien kotimaan ja asemamaan välillä.

Kirjeenvaihtajien vastausten perusteella erottui kahdeksan tapaa, joilla kirjeenvaihtajat kokevat voivansa tuoda työllään suomalaiselle yleisölle lisä-arvoa. Näitä tapoja ovat uutisointi omalla äidinkielellä, kirjeenvaihtajan kumulatiivinen tieto asemamaasta, suomalainen seula aiheiden valinnassa, asemamaan näkökulman välittäminen suomalaisyleisölle, paikallaolon tuntu asemamaan arjessa, suomalaisten intressien seuraaminen, kirjeenvaihtajan erityisintressien seuraaminen sekä kirjeenvaihtajan persoonan korostuminen, mikä voi tehdä uutisista inhimillisempiä ja ymmärrettävämpiä.

Tuloksista käy ilmi selvä paradoksi kirjeenvaihtajien tavoitteiden ja käytännön työn välillä. Vaikka kirjeenvaihtajilla oli usein ennen Suomesta lähtöä selkeä käsitys siitä, miten Yhdysvaltain-uutisointia tulisi parantaa, asemamaassaan hän koki joutuvansa rutiinien kaappaamaksi. Kotitoimituksen toiveiden täyttäminen ja päivittäisten uutisvirran seuraaminen veivät kaiken ajan, omia lähteitä oli vaikea löytää tai pieni budjetti rajoitti matkustelua Washingtonin ulkopuolelle.

Aineiston perusteella löytyi kolme tapaa, joilla suomalaisten kirjeenvaihtajien työtä voisi järkeistää niin, että heidän työnsä toisi entistä enemmän lisä-arvoa suomalaiselle yleisölle. Parannusehdotukset koskevat työn sisältöä eli erilaisia juttutyyppejä, työn jakamista eli ajankäyttöä ja työn resursseja eli budjettia.

Kirjeenvaihtajat toivovat voivansa keskittyä enemmän taustoihin, analyysihin ja reportaaseihin, joissa heidän paikallistuntemuksensa olisi hyödyksi, ja voivansa jättää vähemmälle sellaiset lyhyet uutisjutut, jotka voitaisiin nykyteknologian ansiosta yhtä hyvin tuottaa ulkomaantoimituksessa Helsingissä.

Kirjeenvaihtajat toivoivat kotitoimitusten hyväksyvän käytännössä eikä vain teoriassa sen, että he välillä jättävät päivittäisen uutisseurannan ja tuottavat myös sellaista ajattomampaa ja kuvailevampaa aineistoa, jota Helsingistä käsin ei voi tehdä.

Lisäksi he toivoivat, että viestimen budjetti antaisi heille mahdollisuuden todella tehdä heidän itsensä, kotitoimituksen ja viestimen johtoportaan toivomaa työtä eikä pitää heitä asemakaupunkinsa vankeina.

1. Alkusanat

Puhelin soi Washingtonissa kello 7.30.

Toisessa päässä on Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen esimies, joka soittaa samaan aikaan joka aamu. Hän haluaa keskustella vielä unisen kirjeenvaihtajan kanssa siitä, mitä Yhdysvalloista tehdään seuraavan päivän lehteen.

Yleensä pomo tietää, mitä haluaa. Suomessa on jo iltapäivä ja hän on ehtinyt katsoa, mitä Yhdysvalloissa uutistoimistojen, kaapelikanava CNN:n tai amerikkalaislehtien mukaan tapahtuu. Kun kirjeenvaihtaja pääsee toimistolle, hän lukee samat uutistoimistoprintit, silmäilee samat amerikkalaislehdet, avaa CNN:n ja alkaa työstää päivän uutista niiden välittämien tietojen perusteella.

Työskentelin Helsingin Sanomien vakituksena avustajana Washingtonissa tammikuusta 1997 tammikuuhun 2001, jolloin avomieheni oli saman lehden Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja. Jatkuva turhautuminen aihe sekä meille että muiden viestinten suomalaiskollegoille oli se, että uutistyössä olimme lähes täysin toisen käden lähteiden eli amerikkalaisviestinten varassa: amerikkalaispolitiikkoja tai korkeita viranomaisia ei kiinnostanut vastata Helsingin Sanomien kaltaisen länsisiperialaisen paikallislehden haastattelupyyntöihin. Niinpä käytimme suuren osan työajastamme tehden uutisia niiden uutistoimistoprinttien ja sanomalehtien perusteella, jotka olivat luettavissa myös ulkomaantoimituksessa Helsingissä, tai katsoen kaapelikanava CNN:lta lehdistötilaisuutta, joka pidettiin Valkoisessa talossa muutaman korttelin päässä Helsingin Sanomien Washingtonin toimistolta.

Tilanne on täysin toisenlainen kuin vielä 1980-luvulla, jolloin Yleisradio saattoi joutua odottamaan kaksi päivää, että kirjeenvaihtaja Aarne Tannisen televisiojuttu Washingtonista saapuisi lentorahdissa Helsinkiin. Tuolloin samaa tietoa ei välttämättä ollut saatavissa muista lähteistä.

Nyt teknologia on kehittynyt, mutta joissakin toimituksissa ollaan yhä kiinni vanhoissa rutiineissa: viestimelle on tärkeää, että on toimittaja Yhdysvalloissa, vaikka hänen tuottamansa tieto ei suuresti eroaisi kansainvälisten uutistoimistojen materiaalista. Kirjeenvaihtajat valittavat joutuvansa

käyttämään valtaosan ajastaan ”pakkopullaan” eli päivittäisten uutisten kääntämiseen, vaikka kotitoimitus saattaisi heidän itsensä mielestä hyötyä heistä enemmän toisin.

Miten suomalainen kirjeenvaihtaja voi sitten ympärivuorokautisen tiedonvälityksen aikana hankkia työhönsä sellaista lisä-arvoa, jota suomalaisyleisö ei muista lähteistä saa? Millaisiin juttuihin hänen kannattaisi aikansa käyttää ja mihin lähteisiin luottaa? Mitä hän itse tekisi toisin tehdäkseen Yhdysvalloista parempaa työtä, tuottaakseen parempaa journalismia?

Suomeen palattuani lähdin nämä kysymykset mielessäni etsimään vastauksia sekä vanhoilta että nykyisiltä Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajilta.

2. Sisällysluettelo

1. Alkusanat	4
2. Sisällysluettelo	6
3. Johdanto	8
4. Tausta	10
4.1. Ulkomaankirjeenvaihtajien historiaa	10
4.2. Aiempia tutkimuksia kirjeenvaihtajista	11
5. Aineisto ja menetelmät	18
5.1. Aineistona suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat	18
5.2. Menetelminä kirjekysely ja teemahaastattelu	20
5.3. Shoemakerin ja Reesen malli sisältöön vaikuttavista tekijöistä	21
5.3.1. Yksilö	23
5.3.2. Mediarutiinit	24
5.3.3. Mediaorganisaatio	25
5.3.4. Ekstramedia	26
5.3.5. Ideologia	27
5.4. Aineiston kvalitatiivinen analyysi	28
5.5. Aineiston etuja ja ongelmia	29
6. Aineiston esittelyä	31
6.1. Kirjeenvaihtaja	31
6.1.1. Miksi Yhdysvaltoihin? ”Se on sellainen top-paikka”	31
6.1.2. Suhtautuminen Yhdysvaltoihin: ”Vältin hurahtamisen”	33
6.1.3. Omat tavoitteet: ”Join the navy, see the world ei oikein toteudu”	36
6.1.4. Korrespondiittis: ”Kun ei ollut varaventiiliä, meni joskus lankoja pitkin aika pahasti”	39
6.2. Työrutiinit	44
6.2.1. Päivärytmi: ”Se suosii aamuvirkkuja ja illantorkkuja”	44
6.2.2. Tekniikka: ”Puhelinsantra totesi: Don’t yell, Sir”	49
6.2.3. Aiheiden valinta: ”Siinä nyt ei ole paljon valinnanvaraa”	55
6.2.4. Palaute: ”Ripityksen lisäksi sain lahjaksi rukouskirjan”	60
6.3. Viestin	62
6.3.1. Johtoportaan odotukset: ”Koita tehdä jotain omaa”	62
6.3.2. Yhteistyö kotitoimituksen kanssa: ”Olit oma herrasi ja piiskurisi”	63
6.3.3. Budjettikuri ja sensuuri: ”Sain suoranaisten käskyn, että matkustaa ei saa”	67

6.4. Asemamaana Yhdysvallat	72
6.4.1. Lähteiden käyttö: ”Nyt tiedän, miltä Lopen lehden toimittajasta tuntuu”	72
6.4.2. Amerikkalaisviestinten maailmankuva: ”CNN:ää viedään kuin pässiä narusta”	79
6.4.3. Amerikkalaisviranomaiset: ”Kun tarve tulee, niin markkinamekanismi toimii”	84
6.4.4. Kollegat ja kilpailijat: ”Se oli ratkaiseva apu”	85
6.5. Maailmankuva Yhdysvalloissa vs. Suomessa	88
6.5.1. Maailmankatsomuksen erot: ”Jos Luodon kunnanvaltuusto pistettäisiin Capitol Hillille...”	88
6.5.2. Tapaus Irak: ”Minä olen vain reportteri, minä en ole asiantuntija”	92
7. Tulokset	100
7.1. Lisä-arvo	100
7.1.1. Suomeksi tai ruotsiksi suomalaisille	101
7.1.2. Kumulatiivinen tieto	102
7.1.3. Suomalainen seula	102
7.1.4. Asemamaan näkökulma	103
7.1.5. Paikallaolon tuntu	104
7.1.6. Kansalliset intressit	105
7.1.7. Kirjeenvaihtajan erityisintressit	106
7.1.8. Kirjeenvaihtajan persoona	106
7.2. Mitä kirjeenvaihtajien mielestä pitäisi tehdä toisin?	107
7.2.1. Juttutyypit	107
7.2.2. Ajankäyttö	109
7.2.3. Budjetti	110
8. Päätelmät	113
8.1. Amerikan agenda kirjeenvaihtajan silmin	113
8.2. Entä tästä eteenpäin?	116
9. Lähteet	118
10. Liitteet: Kirjekyselykaavake ja teemahaastattelurunko	120

3. Johdanto

Tämän tutkimuksen keskeinen kysymys on käytännöllinen: Miten suomalainen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja voi omalla työllään tuoda lisä-arvoa suomalaisille lukijoille tai katselijoille aikana, jolloin samat tiedot ovat saatavilla kansainvälisten uutistoimistojen, ympärivuorokautisten kaapelikanavien tai internetin kautta lähes reaaliajassa?

Kysymys on myös henkilökohtainen: jokaisella kirjeenvaihtajalla voi olla eri käsitys siitä, mistä hänen työnsä lisä-arvo syntyy eli mitä Yhdysvalloista suomalaiselle yleisölle kannattaa kertoa. Kirjeenvaihtajilla on myös erilaisia mielipiteitä siihen, miten hänen työtään pitäisi tai olisi pitänyt järkeistää, jotta hän välittäisi lukijoille tai katselijoille Yhdysvalloista mahdollisimman monipuolisen, mielenkiintoisen tai todenmukaisen kuvan - ja perustelisi viestimelleen työstään koituvat kustannukset.

Oma mielipiteensä kirjeenvaihtajan työstä on suomalaisella yleisöllä tai kotitoimituksen kollegoilla ja esimiehillä Helsingissä. Tämä tutkimus on keskittyy kuitenkin kirjeenvaihtajiin itseensä ja käsittelee kotitoimitusta ja yleisöä vain siinä suhteessa kuin kirjeenvaihtajat itse kokevat niiden vaikuttavan työhönsä.

Ennen kuin tutkimus voi vastata siihen arvottavaan kysymykseen, miten kirjeenvaihtaja voi työllään tuoda lisä-arvoa suomalaiselle yleisölle, pitää selvittää, mitkä kaikki eri asiat Yhdysvaltain kirjeenvaihtajan päivittäiseen työhön vaikuttavat. Tämä tutkimus pyrkiikin antamaan kokonaiskuvan siitä, millaisten asenteiden, valintojen, rutiinien, keskustelujen, aikataulupaineiden ja lähteiden vaikutuksesta syntyy se neljän suuren suomalaisen viestimen Yhdysvaltain-uutisoinnin kokonaisuus, jota voi kutsua Amerikan agendaksi.

Olen jakanut aineiston esittelyn viiteen lukuun, joista kukin kuvailee yhtä Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajan työhön vaikuttavaa puolta. Nämä luvut ovat yksilö eli kirjeenvaihtajan omat lähtökohdat ja tavoitteet, mediarutiinit eli päivittäiset työtavat, mediaorganisaatio eli oman viestimen työskentelytapa, ekstramedia eli asemamaan toimintaympäristö ja ideologia eli yhteiskunnan hallitsevaa ajattelutapa. Selitän jaottelun perusteet luvussa Aineisto ja menetelmät.

Tämän kirjeenvaihtajan päivittäiseen työhön luodun yleiskatsauksen perusteella pyrin lopuksi vastaamaan ydinkysymykseen kirjeenvaihtajan työn suomalaiselle yleisölle tuomasta lisä-arvosta.

Tämä on ensimmäinen tiedostusopin pro gradu -tutkimus suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien työstä. Se on hämmästyttävää, jos ottaa huomioon Yhdysvaltain 1900-luvun puolivälin jälkeen kasvaneen vaikutusvallan maailmassa. Kylmän sodan päättymisen jälkeen Yhdysvallat on maailman ainoa suurvalta, jonka talouden menestys, sisäpolitiikka ja ulkopoliittikka vaikuttavat välillisesti koko maailmaan. Varsinkin syyskuun 11:n päivän 2001 terrori-iskujen jälkeen Yhdysvaltain hallitus on pyrkinyt voimakkaasti ohjaamaan maailmanpolitiikkaa 1990-luvun suhteellisen rauhan ja sisäänpäinkääntyneisyyden jälkeen.

Suomalaisille Yhdysvallat on yhtä aikaa tuttu ja tuntematon, läheinen ja vieras maa: se on Suomen tavoin demokratia ja länsimaa, mutta toisin kuin Suomi myös suurvalta ja monikulttuurinen markkinatalousmaa, jossa suuret sisäiset elintaso- ja kulttuurierot ovat itsestäänselvyyksiä.

Monilla suomalaisilla on voimakas mielipide Yhdysvalloista tai amerikkalaisista, vaikka he eivät tuntisi maata kuin viestimien kautta. Suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien työn tutkiminen on tärkeää, sillä amerikkalaisen viihteen ja kirjallisuuden lisäksi juuri suomalaisten kirjeenvaihtajien työ Yhdysvalloissa muovaa päivittäin sitä käsitystä, mikä meille jättiläisen toimista syntyy.

4. Tausta

4.1. Ulkomaankirjeenvaihtajien historiaa

Suomalaisilla sanomalehdillä oli ulkomaankirjeenvaihtajia jo ennen Suomen itsenäistymistä, mutta he olivat yleensä satunnaisia avustajia. Autonomian aikana melkein kaikki suomalaisten lehtien kirjeenvaihtajat olivat ulkomaalaisia. Lehtien ulkomaanosastoja pidettiin toisarvoisina 1910-luvulle saakka, kunnes ensimmäisen maailmansodan aikana ulkomaanuutisosastot löivät itsensä läpi (Uskali 2001, 21).

Helsingin Sanomat ja Uusi Suomi olivat ensimmäisiä suomalaisia lehtiä, jotka alkoivat rakentaa päätoimista ulkomaankirjeenvaihtajien verkkoa ennen ja jälkeen toisen maailmansodan (Uskali 2001, 22 ja Vesikansa 2000, 24-25.). Ensimmäisenä vakituisena ulkomaankirjeenvaihtajana voidaan pitää Uuden Suomen Ada Normaa, joka raportoi Uudelle Suomelle Berliinistä aina 1920-luvun alusta toiseen maailmansotaan saakka (Uskali 2001, 21). Ensimmäinen Suomesta varta vasten ulkomaille lähetetty päätoiminen kirjeenvaihtaja oli Helsingin Sanomien Yrjö Niiniluoto, joka muutti vuonna 1926 Geneveen seuraamaan Kansainliiton toimintaa.

Uusi Suomi lähetti ensimmäisen varsinaisen kirjeenvaihtajan Lontooseen 1932. Vuonna 1939 Helsingin Sanomat perusti kirjeenvaihtajuuden Berliiniin, 1943 Tukholmaan ja 1959 Pariisiin. Ensimmäisenä kirjeenvaihtajan sai Moskovaan Kansan Uutiset 1956 (Uskali 2001, 22-23).

Yhdysvaltoihin suomalaiset tiedotusvälineet lähettivät kirjeenvaihtajia vasta ”toisessa aallossa” 1960-1970-luvuilla eli vuosia sen jälkeen, kun omat toimittajat olivat aloittaneet työskentelyn Keski-Euroopassa ja Moskovassa. Jussi Himanka aloitti Yleisradion avustajana New Yorkissa 1962 ja vakituisena kirjeenvaihtajana lokakuussa 1964. Yleisradion ensimmäinen Suomesta varta vasten Yhdysvaltoihin lähetetty kirjeenvaihtaja oli Pasi Rutanen 1966-1970. Helsingin Sanomien ensimmäinen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja oli Lauri Karén, joka muutti Washingtoniin 1975.

Uudella Suomella ei ollut varaa täydentää kirjeenvaihtajaverkkoaan pysyvillä Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajilla (Vesikansa.2005 ja Vesikansa 2000, 24-25). Lehdellä oli useita monivuotisiakin avustajia Yhdysvalloissa 1950-luvulta 1980-luvulle, mutta yleensä he olivat muuttaneet Yhdysvaltoihin puolisonsa takia.

Avustajista pitkä-aikaisimpia olivat 1950-luvun puolivälistä 1960-luvun loppuun saakka Uuteen Suomeen kirjoituksia lähettänyt, Pittsburgissa asunut entinen Uuden Suomen toimittaja Anna-Leena Sipilä, New Yorkista vuodesta 1956 aina 1960-luvun loppupuolelle raportoinut New Yorkin Uutisten toimittaja Esa Arra ja New Yorkissa 1980-luvun puolivälissä työskennellyt Matti Karhu. Myös Yleisradion ensimmäinen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja Jussi Himanka avusti 1970-1980 - luvuilla Uutta Suomea.

Lisäksi Uuden Suomen Lontoon-kirjeenvaihtaja Max Jakobson teki pitkän työmatkan Yhdysvaltoihin syksyn 1952 presidentinvaalien aikana. Kun hän siirtyi Suomen Washingtonin-lähetystön lehdistöattaseaksi lokakuussa 1953, hän jatkoi kirjoittamistaan Yhdysvalloista Uuteen Suomeen salanimillä Nemo, M.V. ja William Walters.

Uuden Suomen historiaa tutkineen Jyrki Vesikansan mukaan Jakobsonin Suomen ulkopoliittikkaa koskeneet kirjoitukset herättivät kotimaassa suurta huomiota. Jakobsonille ei uskallettu lähettää palkkioita, koska valuttaa olisi pitänyt anoa Suomen Pankista, mistä kirjoittajan henkilöllisyys olisi saattanut vuotaa päättäjille. Ulkoministeriö oli vuonna 1953 suorastaan kieltänyt diplomaateilta lehtiin kirjoittelun. Niinpä Jakobson sai kuitata kirjoituspalkkionsa markoissa käydessään Suomessa (Vesikansa 2005).

Uuden Suomen ainoa pysyvämpi Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja oli lehden toimittajana 1970-luvun alusta työskennellyt Rauli Virtanen, joka teki säännöllisesti töitä Uudelle Suomelle Yhdysvalloista 1978-1983. Uudelle Suomelle yleisen tavan mukaan Virtanen avusti silti muitakin viestimiä ja teki myös useita juttumatkoja Yhdysvaltojen ulkopuolelle (Vesikansa 2005). Virtanen oli myös MTV3:n ensimmäinen vakituinen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja vuosina 1994-1997.

4.2. Aiempia tutkimuksia kirjeenvaihtajista

Ulkomaankirjeenvaihtajat ovat olleet pitkään kansainvälisen journalismin tutkimuksen unohdettu joukko, joista on julkaistu melko niukasti tutkimustietoa (Uskali 2001, 2). Äskettäin suomalaisista Moskovan ja Brysselin-kirjeenvaihtajista on kuitenkin ilmestynyt kaksikin perustavanlaatuaista tutkimusta.

Tuomo Mörän vuonna 1999 tarkastettu viestinnän väitöskirja EU-journalismin anatomia käsitteli journalismia Suomen 1994 EU-kansanäänestystä edeltävänä aikana, ja tutkimuksen yhteydessä hän haastatteli suomalaisia Brysselin-kirjeenvaihtajia. Turo Uskalin journalistiikan lisensiaattityö

Moskovan tarkkailijat Uuden Suomen ja Kansan Uutisten kirjeenvaihtajista Moskovassa 1957-1975 julkaistiin 2001 ja väitöskirja 2003.

Ulkomaankirjeenvaihtajia on käsitelty myös useissa pro gradu-tutkielmissa. Muun muassa Martti Ahvenaisen Suomalaisten sanomalehtien päätoimiset ulkomaankirjeenvaihtajat (1964), Vesa Vanhalakan Ulkomaanavustajien ja ulkomaankirjeenvaihtajien rooli ja asema kolmessa suuressa sanomalehdessä (1988), Hanna Torniaisen Suomalaisten joukkotiedotusvälineiden ulkomaankirjeenvaihtajien työ (1989) ja Kitta Kohosen EU-kirjeenvaihtajat lähteen äärellä (2000) käsittelevät kirjeenvaihtajan työtä eri näkökulmista.

Pelkästään Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajiin keskittynyttä tutkimusta ei kuitenkaan ole Suomessa aikaisemmin tehty.

Sekä Turo Uskali että Tuomo Mörä ovat käyttäneet väitöskirjoissaan kirjallisten lähteiden lisäksi kirjeenvaihtajien haastatteluja, kuten tässäkin tutkimuksessa on tehty. Molemmat käyttävät hyväkseen ja jalostavat edelleen myös Shoemakerin ja Reesen joukkoviestinnän mallia toimittajan työhön vaikuttavista tasoista (Shoemaker ja Reese 1991). Esittelen tätä mallia tarkemmin luvussa Aineisto ja menetelmät.

Uskalin tutkimus sivuaa sekä toimitustyön tutkimusta, kulttuurienvälisen journalismin tutkimusta, mediahistorian tutkimusta että kansainvälisen suhteiden historian tutkimusta pyrkiessään selvittämään, miten hyvin suomalaiset Moskovan-kirjeenvaihtajat onnistuivat työssään kylmän sodan aikana. Mörän puhtaammin viestinnän alan tutkimus taas selvittää, miksi jotkut aiheet, näkökulmat ja henkilöt olivat EU-journalismissa enemmän esillä kuin toiset.

Mörä päätyi tutkimuksessaan siihen, että EU-journalismi syntyi orgaanisen prosessin seurauksena, liaanin säikeiden lailla yhteen kietoutuneiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta (Mörä 1999, 222-225 ja 237-238). Siihen, millaiseksi juttu muodostui, vaikuttivat eri tekijät eri aikoina, ja vaikutuksen suuruus vaihteli tilanteesta ja juttutyypistä toiseen.

Mörän johtopäätös oli, että journalistit ja kirjeenvaihtajat tarkastelivat Suomen EU-jäsenyyteen liittyviä argumentteja samantyyppisillä linseillä kuin jäsenyyttä kannattaneet eliitit ja tukivat työllään jäsenyyttä kannattanutta puolta. Tuki oli hänestä kuitenkin monen samaan suuntaan vaikuttavan tekijän summa ja ainakin rivitoimittajien keskuudessa enemmän tuottamuksellista kuin tarkoituksellista (Mörä 1999, 238).

Uskali käytti omassa tutkimuksessaan hyväksi sekä Shoemakerin ja Reesen mallia että Mörän liaanimallia journalismiin vaikuttavista tekijöistä. Näiden pohjalta hän kehitti ns. hermeneuttisen poran, eräänlaisen älyllisen työkalun, jonka avulla hän pureutui samanaikaisesti erilaisiin lähdemateriaaleihin (Uskali 2001, 64-67). Käytännössä tämä tarkoitti, että Uskali vaihtoi tiedonhankintatapoja ja vertasi niiden tuloksia toisiinsa; näin hänellä oli mahdollisuus saada syvempää ymmärrystä Moskovan-kirjeenvaihtajuuteen liittyvistä aroista aiheista, kuten itsesensuurista (Uskali 2001, 66).

Poran avulla Uskali löysi ja kävi yksityiskohtaisesti läpi monen eri kirjeenvaihtajan työn ongelmia, kuten kirjeenvaihtajien puutteellista kielitaitoa, itsesensuuria, poliittisia motiiveja, neuvostoviranomaisten vaikutusyrityksiä ja KGB-yhteyksiä. Hänen johtopäätöksensä oli, että vaikeissa totalitaristisissa olosuhteissa ja kovassa poliittisessa painostuksessa suomalaiset Moskovan-kirjeenvaihtajat onnistuivat kylmän sodan aikana tekemään välillä hämmästyttävän hyvää, monipuolista ja kriittistäkin journalismia, vaikkakaan lukijat eivät välttämättä osanneet tulkita kaikkia rivien välien hienouksia (Uskali 2001, 280).

Tämä tutkimus Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajista, vaikka onkin selvästi väitöskirjaa suppeampi työ, muistuttaa sekä Uskalin että Mörän tutkimuksia siinä, että se pyrkii valottamaan mediasisältöön vaikuttavia tekijöitä ja käytännön prosesseja. Toisin kuin Uskalin väitöskirja, tämä tutkimus keskittyy lähettäjään ja siihen, mitkä asiat vaikuttavat viestin eli Yhdysvaltoja koskevan artikkelin tai ohjelman sisältöön. Sen sijaan viestiä itseään eli uutista tai vastaanottajaa eli suomalaista yleisöä ei tässä tutkimuksessa käsitellä kuin silloin, kun ne vaikuttavat kirjeenvaihtajan työhön.

Suomalaisten ulkomaankirjeenvaihtajien journalistista työprosessia on Uskalin ja Mörän lisäksi käsitellyt pro gradu-tutkielmassaan Hanna Torniainen (Torniainen 1989). Torniainen jakoi kirjeenvaihtajat teemahaastattelujen perusteella eri tyyppeihin, joista Moskovan ja Washingtonin kirjeenvaihtajat kuuluvat ”suurvaltakirjeenvaihtajiin”. Nämä pyrkivät tuottamaan sekä taustoittavaa ja kuvailevaa aineistoa että kovia uutisia (Torniainen 1989, 65).

Tässä heidän työnsä eroaa esimerkiksi Tukholman-kirjeenvaihtajasta, joka on Torniaisen mielestä asemapaikan läheisyyden takia eräänlainen kiinteämmin kotitoimitukseen vaikutuspiiriin kuuluva aluetoimittaja, tai Afrikan ja Kaukoidän kirjeenvaihtajista, joiden työ oli vielä 1980-luvulla muun muassa teknisten vaikeuksien takia enemmän taustoittavaa kuin uutistyötä (Torniainen 1989, 66).

Torniaisen tutkimuksessa kirjeenvaihtajan työstä tulee ilmi hyvin samanlaisia ongelmia kuin tässä tutkimuksessa: 1980-luvun lopussa haastatellut kirjeenvaihtajat valittivat aikapulaa, vaikeutta päästä

ulkomaalaisena ensi käden lähteille ja ristiriitaa kotitoimituksen odottaman kovan uutisaineiston ja kirjeenvaihtajille itselleen mieluisten taustoittavien juttujen välillä (Torniainen 1989, 46-48, 53-54 ja 68).

Myös Torniaisen tulokset sivuavat tämän tutkimuksen ydinkysymystä siitä, mitä hyötyä vakituudesta kirjeenvaihtajasta on viestimelle tai yleisölle esimerkiksi avustajaan verrattuna. Torniaisen mukaan kansainvälinen uutistoimistomateriaali ei kata monia sellaisia aiheita, jotka kiinnostavat suomalaista yleisöä (Torniainen 1989, 60). Torniaisen haastattelema kirjeenvaihtaja viittaa myös siihen lisäarvoon, jota tämän tutkimuksen tuloksissa kutsutaan kumulatiiviseksi tiedoksi ja asemamaan näkökulmaksi: Maassa vakituisesti asuvalla ja elämäntapaa jakavalla kirjeenvaihtajalla on paljon paremmat valmiudet ymmärtää tapahtumien taustoja kuin sellaisella, joka lentää paikalle lyhyelle juttukeikalle (Torniainen 1989, 60-61).

Amerikkalaisia ulkomaankirjeenvaihtajia on käsitelty perinpohjaisesti washingtonilaisen The Brookings Institution -tutkimuslaitoksen vanhempi tutkija Stephen Hess, jonka kirja *International News and Foreign Correspondents* ilmestyi 1996. Hessin kyselytutkimukseen oli vastannut 404 nykyistä ja 370 entistä ulkomaankirjeenvaihtajaa, joiden tuotanto ilmestyi amerikkalaisissa viestimissä. Lisäksi Hess kävi läpi yhteensä 24 000 ulkomaanuutista amerikkalaisissa sanomalehdissä, uutistoimistoilla, aikakauslehdissä ja televisiossa.

Tutkimuksessaan Hess pyrki vastaamaan muun muassa siihen, kuinka paljon ulkomaanuutisia amerikkalainen valtamedia yleisölle tarjoaa ja kuinka laadukasta se on (Hess 1996, 3).

Hän kutsui tuloksiaan huolestuttaviksi: kylmän sodan päättymisen jälkeen 1990-luvun alussa ulkomaanuutisista oli tullut amerikkalaisille vähemmän kiinnostavia, minkä seurauksena monet amerikkalaisviestimet karsivat kirjeenvaihtajaverkkoaan. Vuosien 1992-1996 välillä ulkomaanaiheiden osuus kolmella suurella kanavalla, ABC:llä, CBS:llä ja NBC:llä, väheni yhteensä 63 prosenttia (Hess 2003, 2)

Yhtäkään vierasta maata ehkä Venäjää lukuun ottamatta ei Hessin mukaan kuvattu amerikkalaisilla televisioasemilla niin ymmärrettävästi ja laajasti, että valveutunut katsoja olisi voinut uskoa ymmärtävänsä, millaista elämä siellä on (Hess 1996, 4). Sen sijaan ulkomaanuutisia hallitsivat politiikkaan, tapahtumiin ja väkivaltaan keskittyneet uutiset ja kuvat. Ulkomailta raportoivat ”laskuvarjoreportterit”, jotka putosivat kuin taivaalta keskelle vierasta maata kertoakseen amerikkalaisille, kuinka ihmiset yrittävät teurastaa toisiaan (Hess 1996, 4).

Amerikkalaiset laatu-lehdet kuten The New York Times tai The Washington Post pärjäisivät Hessin arviossa paremmin: jokaisella niistä oli päivittäin ainakin sivu ulkomaanaineistoa (Hess 1996, 4). Sen sijaan paikallislehdillä, joilla ei välttämättä ole yhtäkään omaan kirjeenvaihtajaa, uutistoimistojen välittämää ulkomaanaineistoa käytettiin muiden uutisten täyteenä asenteella ”tähän tarvitaan kaksitoista tuumaa ulkomaan uutisia” (Hess 1996, 95.)

Hessin kirja tukee tätä tutkimusta siinä, että myös amerikkalaisissa viestimissä oltiin pohdittu ristiriitaa kirjeenvaihtajien tuottaman ”kovan”, vieraan maan politiikkaan keskittyvän uutisaineiston ja elämäntapa-juttujen välillä: kumpi antaa amerikkalaiselle yleisölle paremman kuvan siitä, millaista elämä vieraassa maassa todella on? The New York Times-lehden ulkomaanosaston päällikkö Bernard Gwertzman oli lähettänyt alaisilleen joulukuussa 1992 ohjeet, joissa hän rohkaisi toimittajia kertomaan enemmän tavallisten ihmisten elämästä ja ratkaisuista. Kun Hess vieraili lehdessä kaksi ja puoli vuotta myöhemmin, kahdestatoista ulkomaille päiväystä artikkelista kolme käsitteli muita kuin ns. kovia aiheita (Hess 1996, 102-103).

Hess valmistelee parhaillaan uutta tutkimusta Yhdysvalloissa työskentelevistä ulkomaankirjeenvaihtajista. Vuonna 1999 hän haastatteli 439:ää Washingtonissa työskentelevää ulkomaankirjeenvaihtajaa ja avustajaa, kuten myös tämän tutkimuksen tekijää. Hessin kirja *Through their eyes* ilmestyy loppuvuodesta 2005.

Olen käyttänyt hyväkseni Hessin tutkimustuloksistaan tekemää tiivistelmää, jota hän esitteli puhuessaan Helsingissä keväällä 2003 (Hess 2003). Haastatteluissaan Hess törmäsi samoihin ongelmiin, joiden kanssa suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat kamppailevat jatkuvasti: eurooppalaisten viestimien edustajien on vaikea päästä ensi käden lähteille, ja siksi he nojaavat työssään amerikkalaisiin viestimiin (Hess 2003, 5). Myös kirjeenvaihtajien itsenäisyys on kärsinyt teknologian takia: kun he heräävät, esimiehet Helsingissä tai Pariisissa ovat jo ehtineet tutustua kansainvälisten uutistoimistojen ja CNN:n aineistoon, minkä seurauksena kotitoimituksella on valmis käsitys siitä, mitä he kirjeenvaihtajalta sinä päivänä Yhdysvalloista haluavat (Hess 2003, 5).

Sisällön kannalta ehkä tärkein Hessin havaitsema ongelma on kuitenkin se, että kotitoimituksen käsitykset Yhdysvalloista saattavat olla stereotyyppisempiä kuin maassa pidempään asuneen kirjeenvaihtajan. Esimerkiksi ranskalainen kirjeenvaihtaja valitti Hessille, että Washingtonin sala-ampuja saa hänen viestimessään yhtä paljon tilaa kuin Irakin kriisin käsittely EU:ssa sen takia, että sala-ampuja tukee ennakkoluuloja Yhdysvalloista väkivaltaisena maana, jossa kuka tahansa hullu voi aiheuttaa kaaoksen (Hess 2003, 8). Hessin korostaakin arjesta kertovien juttujen merkitystä

sanomalla ”emme koskaan pääse eroon stereotyyppien kierrätyksestä ennen kuin viestimet ohjaavat kirjeenvaihtajiaan kysymään ulkomailla samoja kysymyksiä mistä lukijat ja katselijat kotona ovat kiinnostuneita: kuinka ihmiset kouluttavat lapsensa, järjestävät terveydenhoitonsa, harjoittavat uskoaan, kuvailevat työtään; millaista on vanheta ja rakastua? (Hess 2003, 11)”.

Tuore tutkimus ulkomaankirjeenvaihtajien työstä on Tukholman yliopiston sosiaaliantropologian professorin Ulf Hannertzin kirja *Foreign news: Exploring the world of foreign correspondents* (Hannertz 2004). Hannerts lähestyy ulkomaankirjeenvaihtajia antropologisesta näkökulmasta: ulkomaankirjeenvaihtajat ovat hänen mielestään ”avainpelureita tietoisuuden globalisoitumisessa”; eräänlainen moderni heimo, joiden raportit muodostavat valtaosan siitä käsityksestä, mikä ihmisille ympäröivästä maailmasta päivittäin syntyy (Hannertz 2004, 2).

Myös Hannertz sivuaa tämän tutkimuksen ydinkysymystä kirjeenvaihtajien työn tuottamasta lisäarvosta käsittelemällä ristiriitaa lyhyillä työmatkoilla vieraassa maassa käyvien kirjeenvaihtajien ja siellä pidempään asuneiden kirjeenvaihtajien välillä. Hän näkee pitkän oleilun asemamaassa saattavan sokeuttaa kirjeenvaihtajan: tämä alkaa pitää asemamaansa ilmiöitä ja tapahtumia itsestäänselvyyksinä eikä enää välitä kuvailla niitä lukijoilleen tai katsojilleen tuorein silmin (Hannertz 2004, 84-85). Hän saattaa myös kiintyä asemamaahansa niin, ettei enää halua kuvata sen kielteisiä puolia (Hannertz 2004, 86.)

Toisaalta pitkään asemamaassa oleilleella kirjeenvaihtajalla on lukuisia muita etuja ”laskuvarjoreporttereihin” nähden: hän tietää uutistapahtumien taustat, hän on ehtinyt luoda suhteita paikallisiin lähteisiin, hän taitaa asemamaansa kielen ja tuntee paikallisten arjen (Hannertz 2004, 87). Asemamaassaan asuva kirjeenvaihtaja on myös vähemmän riippuvainen kotitoimituksensa toiveista, sillä hänellä on enemmän varmuutta kertoa esimiehilleen, millaisia juttuja asemamaasta kannattaa tehdä (Hannertz 2004, 88).

Hannertzin haastattelema kirjeenvaihtaja jakoi kollegansa kolmeen kastiin sen perusteella, miten nämä suhtautuivat Kiinaan: niihin, jotka tulivat maahan töihin ja olivat valmiita siirtymään eteenpäin, kun käsky kävi; niihin, jotka tulivat maahan vailla vahvoja ennakkokäsityksiä, mutta rakastuivat paikkaan; sekä niihin, jotka olivat hullaantuneita kiinalaiseen kulttuuriin, halusivat elää elämänsä siellä ja käyttivät kirjeenvaihtajuutta lähinnä tapana elättää itsensä uudessa maassa (Hannertz 2004, 86).

Kuinka pitkä aika asemamaassa sitten on liian pitkään? Hannertz viittaa *Economist*-lehden Tokion-kirjeenvaihtajaan, jonka mukaan tehdessään uutisen ensimmäistä kertaa kirjeenvaihtaja oppii

paljon. Kun hän kirjoittaa samasta aiheesta uudelleen, hän luottaa itseensä enemmän. Kun hän kirjoittaa samasta aiheesta kolmannen kerran, hän saattaa huomata tietävänsä asiasta enemmän kuin ihmiset, joita haastattelee. Aika siirtyä eteenpäin on silloin, kun aiheet eivät enää jaksaa kiinnostaa kirjeenvaihtajaa itseään (Hannertz 2004, 88).

Suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien näkökulman muuttumisesta ajan myötä ei aikaisempaa tutkimustietoa ei ole. Yksikään tähän tutkimuksiin haastatelluista suomalaiskirjeenvaihtajista ei ollut jäänyt komennuksensa päätyttyä pysyvästi asumaan Yhdysvaltoihin, vaikka moni kertoikin kaivanneensa Yhdysvaltoja tai työtään palattuaan Suomeen. On kiinnostava nähdä, muuttuuko tilanne tulevaisuudessa: suomalaiskirjeenvaihtajat ovat yhä kansainvälisempää ja kielitaitoisempaa väkeä, jolloin heillä saattaa olla entistä enemmän mahdollisuuksia hakeutua amerikkalaisviestimiin töihin.

Kirjeenvaihtajia käsittelevästä aineistosta on lopuksi syytä mainita, että entisistä Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajista Lauri Karén (Karén 1994), Risto Johnson (Johnson 1997) ja Aarne Tanninen (Tanninen 1996) ovat kukin kirjoittaneet kirjeenvaihtajakokemuksistaan muistelmat, joihin Karén ja Tanninen ovat viitanneet tähän tutkimukseen antamissaan vastauksissa ja joita olen voinut käyttää aineiston tukena.

5. Aineisto ja menetelmät

5.1. Aineistona suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat

Tämän tutkimuksen aineistona ovat neljän suomalaisviestimen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien haastattelut ja kirjalliset vastaukset.

Tutkimukseen pyydettiin osallistumaan kaikkia Yleisradion, MTV3:n, Helsingin Sanomien ja STT:n entisiä ja nykyisiä Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajia, jotka olivat elossa alkuvuodesta 2003. Heitä oli vuosina 1966-2003 työskennellyt Yhdysvalloissa 25, joista 22 osallistui tutkimukseen. Vastausprosentiksi tuli siis 88.

Tässä tutkimuksessa kirjeenvaihtaja tarkoittaa suomalaisen viestimen varta vasten Yhdysvaltoihin lähettämää toimittajaa, jonka ainoa, päätoiminen ja pitkäaikainen työ on raportoida Suomeen. Suomalaisen kirjeenvaihtajan asemapaikka on Washington tai New York, mutta hän seuraa koko Yhdysvaltoja ja saattaa joutua raportoimaan myös muun Amerikan mantereen tapahtumista.

Rajasin tutkimukseni neljään suureen suomalaiseen tiedotusvälineeseen, sillä vain niillä oli tutkimusajankohtana helmikuussa 2003 vakituisia ja kokopäiväisiä kirjeenvaihtajia Yhdysvalloissa. Yleisradiosta pyysin mukaan sekä suomen- että ruotsinkielisiä kirjeenvaihtajia.

Useilla muilla suomalaisviestimellä on ollut pitkä-aikaisiakin avustajia Yhdysvalloissa. Jätin heidät sekä neljän suuren viestimen avustajat kuitenkin tutkimukseni ulkopuolelle siksi, että he eivät ole yleensä olleet viestimiensä Yhdysvaltoihin lähettämiä kirjeenvaihtajia, vaan ovat usein olleet vaihtuvia tai osa-aikaisia toimittajia tai saattaneet työskennellä usealle eri välineelle samanaikaisesti. Heidän tilalleen ei välttämättä ole lähetetty seuraajaa, vaan he ovat työskennelleet viestintensä avustajina niin kauan kun ovat sattuneet asumaan Yhdysvalloissa.

Koska tutkimus käsittelee nimenomaan pysyviä kirjeenvaihtajia, jätin ulkopuolelle myös kaikki kesäsjaiset, jotka on lähetetty paikkaamaan vakituisten kirjeenvaihtajien lomiam.

Helsingin Sanomien Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajina ovat työskennelleet takautuvassa järjestyksessä Jyri Raivio 2001-, Tomi Ervamaa 1997-2001, Kyösti Karvonen 1993-1996, Pentti Suominen 1989-1993, Matti Verkkola 1983-1988, Veikko I. Pajunen 1978-1982 ja Lauri Karén 1975-1978.

Yleisradion suomenkielisinä kirjeenvaihtajina olivat tutkimusajankohtana toimineet Petri Sarvamaa 2002-, Tarja Oinonen 2001-2004, Reijo Lindroos 1997-2002, Matti Törmä 1999-2001, Sinikka Siekinen 1995-1999, Risto Johnson 1994-1997, Seppo Toivonen 1989-1993, Aarne Tanninen

1980-1994, Mikko Valtasaari 1984-1988, Pasi Rutanen 1966-1970 ja Jussi Himanka sivutoimisena 1962-1964, päätoimisena 1964-1984.

Yleisradion ruotsinkielisellä puolella Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajina ovat työskennelleet Nils Torvalds 2000-2004, Mikael Crawford 1996-2000 ja Kjell Lindroos 1993-1996.

MTV3:lle Yhdysvalloista ovat raportoineet Mika Hentunen 2001-, Riitta Snellman 1997-2001 ja Rauli Virtanen 1994-1997. STT:n ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja on Päivi Sinisalo 1993-.

Kaksi entistä Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajaa, Yleisradion Jussi Himanka ja Risto Johnson, olivat tutkimusajankohtana kuolleet. Yksi entinen kirjeenvaihtaja kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen.

Vaikka aineisto rajautuu neljän suuren viestimen vakituisiin kirjeenvaihtajiin, heidänkin työsuhteensa ovat vaihdelleet. STT:n Sinisalo aloitti työskentelynsä Yleisradion freelancer-kirjeenvaihtajana 1993 ja hänen työsuhteensa muutettiin vakituiseksi 2003. STT:n kirjeenvaihtaja oli kuitenkin perusteltua sisällyttää tutkimukseen, koska hän tuottaa Yhdysvaltain uutiset kaikille niille kymmenille paikallisradioille ja maakuntalehdille, joilla ei ole Yhdysvalloissa omaa kirjeenvaihtajaa.

Toinen poikkeus oli MTV3:n kirjeenvaihtaja Mika Hentunen. MTV3:lla oli ennen Hentusta ollut Yhdysvalloissa vakituisessa työsuhteessa oleva kirjeenvaihtaja, mutta helmikuussa 2003 Hentunen työskenteli Washingtonissa freelancer-sopimuksella. Hänet oli silti perusteltua ottaa mukaan, koska hänen työnsä oli yhtä täysipäiväistä kuin hänen edeltäjiensä ja koska hänen työnsä antoi vertailukohtan toisen suuren sähköisen viestimen, Yleisradion, kolmen kirjeenvaihtajan työhön.

Myös useat aiemmat päätoimiset kirjeenvaihtajat, kuten Yleisradion Jussi Himanka ja Pasi Rutanen, ovat avustaneet Yhdysvalloissa eri aikoina muita viestimiä.

Suomalaisen kirjeenvaihtajan kausi Yhdysvalloissa on kestänyt yleensä 3-6 vuotta. Selvästi pidempi pesti on ollut neljällä: Yleisradion Jussi Himanka työskenteli Yhdysvalloissa 22 vuotta, Aarne Tanninen 14 vuotta, STT:n Sinisalo oli viettänyt Yhdysvalloissa tutkimusajankohtana kymmenen vuotta ja Rauli Virtanen työskennellyt ennen MTV3:n kirjeenvaihtajuutta Yhdysvalloissa Uuden Suomen kirjeenvaihtajana 1972-1973 sekä Yleisradion, MTV3:n, Suomen Kuvalehden, Uuden Suomen, Iltalehden ja Avun avustajana 1978-1987.

5.2. Menetelminä kirjekysely ja teemahaastattelu

Tutkimuksen empiirinen aineisto jakaantuu kahtia, kirjekyselyihin ja teemahaastatteluihin.

Kaikki tutkimusajankohtana entiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat, joita oli 16, täyttivät joulukuussa 2002 ja tammikuussa 2003 kirjekyselyn, joka oli lähetetty heille joko kirjeitse tai sähköpostitse. Pyysin myöhemmin selvennyksiä ja tarkennuksia joihinkin vastauksiin sekä sähköpostitse että puhelimitse.

Tutkimusajankohtana Yhdysvalloissa työskennelleet kuusi kirjeenvaihtajaa vastasivat suullisesti teemahaastatteluun helmikuussa 2003. Teemahaastattelun runko oli pitkälti sama kuin kirjekyselyn, mutta sitä oli täydennetty ajankohtaisilla kysymyksillä esimerkiksi Irakin kriisin uutisoinnista.

Teemahaastattelut tehtiin Washingtonissa 6.-18. helmikuuta 2003 joko kirjeenvaihtajien kotona tai työpaikalla. Yleisradiolla ja Helsingin Sanomilla on Washingtonissa erillinen toimisto, kun taas MTV:n ja STT:n kirjeenvaihtajat työskentelevät kotoa käsin.

Jokainen haastattelu kesti 2-4 tuntia ja nauhoitettiin. Lisäksi seurasin jokaisen kirjeenvaihtajan yhden työpäivän rutiineja ja kuljin mukana sekä haastatteluissa että jutunteossa. Osalle sattui haastattelupäiväksi välipäivä, jolloin he eivät joutuneet työkeikalle, vaan keskittyivät vain vastaamaan kysymyksiin.

Teemahaastatteluissa en takertunut orjallisesti kysymysrunkoon, vaan annoin myös haastateltavan johdatella keskustelua sivuteille silloin, kun tämä halusi kertoa jotain.

Valitsin aineistonkeruumetodiksi kirjekyselyn ja teemahaastattelut, koska ne sopivat laadullisen aineiston keräämiseen. Kyselytutkimus soveltuu selvittämään arvionvaraisia tosiasiatietoja, kuten vastaajan käyttäytymisen määrää ja laatua, sekä mielipiteitä, asenteita, arvoja ja ideologioita, kuten vastaajan arvioita työstään (Uusitalo 2001, 92). Tässä tutkimuksessa kyse oli juuri kirjeenvaihtajien oman työn laatua koskevista arvioista, ei objektiivisesti mitattavista tuloksista.

Kyselytutkimuksissa kysymysten muotoilu saattaa kuitenkin vaikuttaa tuloksiin (Uusitalo 2001, 93). Siksi pyrin laatimaan kysymykset avoimiksi ja välttämään johdattelua. Kun vastaajille oli tarjottu valmiita vaihtoehtoja, ne oli tehty kysymyksen selventämiseksi.

Kyselytutkimuksessa vastaukset saattavat myös heijastaa vastaajan roolikäyttäytymistä pikemminkin kuin hänen todellista kokemustaan (Uusitalo 2001, 93). Ihmisillä on siis tapana kaunistella. Pyrin välttämään tämän sillä, että sitaattit ovat nimettömiä ja vastaajien henkilöllisyys vain tutkimuksen tekijän tiedossa – näin kirjeenvaihtajien luulisi olleen helpompi arvostella esimerkiksi kotitoimitusta tai esimiestensä työtapoja.

Tutkittavien pienen määrän takia kirjeenvaihtajan henkilöllisyys saattaa joidenkin vastausten kohdalla olla asiayhteyksistä pääteltävissä. Kun kyse oli vastauksista, joissa kirjeenvaihtajat eivät esittäneet luottamuksellisia mielipiteitä vaan kertoivat vaikkapa tekniikasta, en pitänyt heidän henkilöllisyytensä salaamista välttämättömänä. Sama koski vastauksiin, joissa kirjeenvaihtajat ilmoittivat kirjoittaneensa samasta aiheesta julkisesti kirjassaan.

Editoidessani haastateltavien kommentteja pyrin siihen, että kirjekyselyn täyttäneet ja haastatteluun vastanneen kirjeenvaihtajat puhuisivat likimain samaa kieltä. Tämä tarkoittaa, että poistin haastattelulausunnoista niinku-tyyppisiä täytesanoja ja muutin puhekielisen mä-muodon minä-muodoksi. Lyhensin myös joitakin välihuomautuksia sekä kirjekyselyn että haastattelujen vastauksista, ja anonymiteetin turvaamiseksi poistin useita kertoja sitaateista viestimen nimen. Poistot on merkitty sitaatteihin kolmella viivalla. Muuten en haastateltavien kieleen juuri puuttunut.

Tutkimuksen loppuvaiheessa täydensi aineistoa haastatteleamalla tutkija Jyrki Vesikansaa saadakseni tietoa Uuden Suomen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajista (Vesikansa.2005). Vesikansa täydensi keskustelua sähköpostitse.

5.3. Shoemakerin ja Reesen malli sisältöön vaikuttavista tekijöistä

Sekä kirjekysely että haastattelurunko on laadittu Shoemakerin ja Reesen joukkoviestintämallin perusteella. Kirjassa *Mediating the Message* esitelty malli jaottelee journalistisen työn sisältöön vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään (Shoemaker-Reese 1991).

Näitä tekijöitä on viisi: yksilö eli toimittaja itse, mediarutiinit, mediaorganisaatio, ekstramedia ja ideologia (Shoemaker-Reese 1991, 5-6).

Yksilöllä tarkoitetaan toimittajaa, tämän koulutus- ja työkokemustaustaa, arvoja ja ennakkoluuloja. Mediarutiineilla tarkoitetaan toistuvia käytäntöjä, joiden avulla uutisia valitaan, ja lähteitä, joiden puoleen käännetään.

Organisaatiolla tarkoitetaan viestintä ja sen sisäisiä hierarkioita, kuten esimiehen ja toimittajan suhdetta tai viestimen kokoa, toimintaperiaatteita ja omistusmuotoa.

Ekstramedia tarkoittaa medioiden ulkopuolisia tekijöitä kuten journalismia koskevaa lainsäädäntöä, painostusryhmiä, kilpailijoita, teknologiaa tai lähteitä.

Ideologia tarkoittaa yhteiskunnan ideologisia arvoja kuten markkinoiden vapautta, liberaalia demokratiaa ja yksilöllisyyden tai yhteisöllisyyden korostamista (Mörä 1999, 33).

Nämä kaikki yksilöä lukuun ottamatta vaikuttavat kirjeenvaihtajan työhön kaksinkertaisina, sillä kirjeenvaihtajan täytyy ottaa huomioon paitsi kotimaan myös asemamaansa mediarutiinit, mediaorganisaatio, toimintaympäristö ja hallitseva ideologia. Työhön vaikuttavat esimerkiksi kotitoimituksen kollegojen lisäksi asemamaan kollegat ja kilpailijat (Uskali 2001, 46-47).

Shoemakerin ja Reesen lähestymistapa poikkeaa 1900-luvun jälkipuoliskoa hallinneesta tiedotusopin tutkimuksesta. Suuri ”perinteisestä” eli ennen 1970-lukua tapahtuneesta tiedotusopin tutkimuksesta keskittyy tiedon siirtymisen prosessiin sekä sen vaikutuksiin yleisön keskuudessa, kun taas Shoemaker ja Reese paneutuvat siihen, mitkä kaikki eri tekijät vaikuttavat viestin sisältöön.

Shoemaker ja Reese kiinnittävät siis enemmän huomiota viestin lähettäjä-päähän kuin itse tiedon siirtoon tai vastaanottoon. He kysyvät, miksi viestin sisällöstä tuli sellainen kuin tuli ennen kuin viesti on lähetetty tai kukaan on edes välttämättä nähnyt sitä (Shoemaker-Reese 1991, 1-2).

Shoemakerin ja Reesen malli ei ole staattinen, sillä journalistit muuttavat ja luovat uudelleen sitä organisaatiota, jossa he työskentelevät. Sama pätee mediarutiineihin, joita toimittaja voi omalla työllään sekä vahvistaa että muokata (Mörä 1999, 32). Shoemakerin ja Reesen malli on kuitenkin rakennesosiologinen eli siinä rakenne dominoi subjektia (Mörä 1999, 35). Journalisti on siis ideologian, organisaation ja median ulkopuolisten tekijöiden armoilla.

Shoemakerin ja Reesen teoria nojaakin vahvasti 1970-luvulla alkaneeseen uusvasemmistolaiseen tiedotusopin tutkimuksen perinteeseen, joka pyrki selvittämään, miten viestintä kytkeytyi yhteiskunnan valtarakenteisiin ja mistä erilaiset uutisten vääristymät johtuivat. Shoemaker ja Reese

korostavat, että amerikkalaisen valtamedian takana olevan ideologia on juuri ”perustavanlaatuinen usko kapitalistiseen talousjärjestelmään, yksityisomistukseen ja voiton tavoitteluun” (Shoemaker-Reese 1991, 184). He sanovat myös suoraan, että media palvelee yhteiskunnan valtaapitävien etuja: sekä rutiinit, arvot että tiedotusvälineiden rakenne ”auttavat pitämään yllä kontrollia ja dominoivaa (kapitalistista) ideologiaa” (Shoemaker-Reese 1991, 185).

Itse en tässä tutkimuksessa ole lähtenyt olettamuksesta, että yksilö eli kirjeenvaihtaja on yhteiskunnan valtarakenteiden armoilla. Uskon, että ulkomaankirjeenvaihtajalla on tavallista paremmat mahdollisuudet päättää itse työnsä sisällöstä eli vaikuttaa myös mediaorganisaatioon ja mediarutiineihin. Tämä johtuu siitä, että kirjeenvaihtajan työ on lähtökohtaisesti hyvin itsenäistä – hän asuu ja työskentelee yksin tai muutaman kollegansa kanssa Yhdysvalloissa ja on vain puhelinyhteydessä kotitoimitukseensa. Lisäksi hän on usein viestimessään asemamaansa paras asiantuntija.

5.3.1. Yksilö

Shoemakerin ja Reesen mukaan toimittajan yksilötausta voidaan jaotella kolmeen eri alueeseen, jotka kaikki vaikuttavat hänen työhönsä.

Jokaisella toimittajalla on ensinnäkin henkilökohtaisia ominaisuuksia, joita hän ei voi valita, kuten ikä, sukupuoli ja ihonväri (Shoemaker-Reese 1991, 54-55). Toiseksi toimittajan kasvatus esimerkiksi tietyn uskonnon tunnustajaksi tai koulutus tietyissä oppilaitoksissa voi vaikuttaa hänen elämäkokemuksiinsa, mielipiteisiinsä ja arvoihinsa (Shoemaker-Reese 1991, 54-55 ja 64-54). Nämä kaksi yhdessä vaikuttavat toimittajan ammatilliseen rooliin: toimittajan asemaan, suuntautumiseen ja valtaan tiedotusvälineiden välillä sekä tiedotusvälineen sisällä (Shoemaker-Reese, 54-55), sekä hänen käsityksiinsä hänen omasta roolistaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan.

Tässä tutkimuksessa yksilön vaikutusta työn sisältöön lähestytään muun muassa kirjeenvaihtajan aiempaa työkokemusta, aiempaa Yhdysvaltain-tuntemusta ja työn tavoitteita koskevien kysymysten kautta. Kirjeenvaihtajaa pyydettiin myös kuvailemaan asennoitumistaan Yhdysvaltoihin maana sekä ennen että jälkeen kirjeenvaihtajakauden.

Koska itsenäisyyden käänttöpuoli kirjeenvaihtajan työssä on usein yksinäisyys ja eristyneisyys, tässä tutkimuksessa kysytään myös kirjeenvaihtajien vapaa-ajasta, perhe-elämästä ja stressistä. Eristyneisyys ei välttämättä koske vain eristyneisyyttä kotimaasta, vaan kiivaan työrytmin ja

korkean elintason takia myös asemamaan arjesta: siksi kysytään myös, kuinka hyvin kirjeenvaihtaja koki tutustuneensa tavallisten amerikkalaisten arkeen.

5.3.2. Mediarutiinit

Shoemakerin ja Reesen mallin toinen taso, mediarutiinit, kuvaavat niitä käytäntöjä, joiden avulla toimittaja päivisin tekee työtään. Ne voidaan nähdä toimittajan työtä rajoittavina, mutta myös helpottavina tekijöinä, sillä rutiinit muodostuvat tavoista, joita muut toimittajat ovat jo aiemmin noudattaneet. Niiden tarkoitus on yleensä sekä säästää aikaa että taata uutisten luotettavuus (Shoemaker-Reese 1991, 85).

Näihin rutiineihin kuuluvat arkiset asiat kuten toimituksen päivärytmi, otsikoinnin kirjoittamattomat säännöt tai se, että toimittajan pitää kuulla konfliktin molempia osapuolia.

Shoemaker ja Reese erottelevat kolme mediarutiineihin vaikuttavaa tekijää: tuottaja, lähde ja yleisö (Shoemaker-Reese 1991, 88-89). Tuottaja miettii, millainen uutinen on mahdollista tuottaa annetussa ajassa ja olemassa olevilla resursseilla - Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajan tapauksessa yhden, Washingtoniin tai New Yorkiin sijoitetun toimittajan voimin ja seitsemän tunnin aikaeron huomioottaen. Toimittajan käytössä voi olla useita vaihtoehtoisia lähteitä, joista vain yhden saa kiinni ennen deadlinea – tämä lähde määrittää uutisen sisältöä omalta osaltaan.

Lopuksi uutisen tuotannossa pitää ajatella yleisöä, keille uutinen on suunnattu: kiinnostaako aihe yleisöä? Onko sen sisältö toimitettu niin, että se on suomalaisten lukijoiden ymmärrettävissä?

Myös Mörä puhuu myös mediarutiineista eli vakiintuneista käytännöistä hankkia aineisto ja tuottaa juttu (Mörä 1999, 86-88). Mörän mukaan olennaista mediarutiinien kannalta ovat ”kiire” ja ”uutisvirta”, joihin Brysselin-kirjeenvaihtajat usein vetoavat selittäessään työtään. Sama pätee tietysti Yhdysvaltoihin: liki 300 miljoonan asukkaan suurvallassa tapahtuu jatkuvasti niin paljon politiikan, talouden, kulttuurin ja urheilun alalla, ettei yksi ihminen voi raportoida kaikesta.

Kun informaatiota on liikaa, kirjeenvaihtajat ja esimiehet voivat turvautua kansainvälisiin uutistoimistoihin, kuten Reutersiin (Mörä 1999, 96-97). Uutistoimistot antavat käsityksen viikon tärkeimmistä tapahtumista sekä asemamaassa että kotitoimituksissa, mutta saattavat rajoittaa muiden aiheiden esillepääsyä. Myös kilpailu muiden viestinten kirjeenvaihtajien kanssa voi aiheuttaa sopuli-ilmion: tietyistä rutiiniuutisista tulee ”pakkopullia”, jotka kotitoimituksen mielestä pakko hoitaa oman kirjeenvaihtajan voimin, vaikka tämä haluaisi keskittyä johonkin mielestään tärkeämpään (Mörä 1999, 100).

Tässä tutkimuksessa mediarutiineja pyritään selvittämään kysymyksillä, jotka koskevat kirjeenvaihtajien päivärytmiä, aikaeron ja ympärivuorokautisten lähetysten aiheuttamia paineita, aiheiden valintaa, uutisten ja muiden juttutyyppeiden tasapainottamista, suomalaista näkökulmaa Yhdysvaltain uutisiin sekä lukijoilta ja katselijoilta tulevaa palautetta. Tekniikkaa käsitellään mediarutiinien yhteydessä siksi, että se vaikutti sekä päivärytmiin että juttutyyppeiden valintaan niin vahvasti.

Lähteiden valintaa ei käsitellä mediarutiinien yhteydessä kuin lyhyesti, sillä suomalaisten kirjeenvaihtajien pääsy lähteille on riippuvainen enemmän asemamaan eli Yhdysvaltojen toimintaympäristöstä kuin kirjeenvaihtajan luomista rutiineista. Siksi lähteiden käyttöön paneudutaan luvussa Ekstramedia.

5.3.3. Mediaorganisaatio

Kuten mediarutiineissa, myös mallinsa kolmannessa tasossa, mediaorganisaatiossa, Shoemaker ja Reese erottelevat kolme erillistä tasoa (Shoemaker-Reese 1991, 125).

Ensimmäisinä ovat varsinaiset sisällön tekijät: toimittajat, kuvaajat ja käsikirjoittajat. Toisena ovat sisällön ohjaajat: tuottajat, uutispäälliköt ja esimiehet. Kolmantena on varsinainen johtoporras, joka päättää viestimen budjetista ja tavoitteista, mutta joilla on jo jonkin verran etäisyyttä käytännön toimitustyöhön: kustantajat, päätoimittajat, yhtiön hallitus.

Näkökulma päivittäiseen työhön eroaa sen mukaan, kenen kanssa kukin on organisaation sisällä eniten tekemisissä: päätoimittajat ajattelevat ennen kaikkea lehden lukijoita ja levikkiä, toimittajat ennen kaikkea haastateltaviaan ja muita lähteitä (Shoemaker-Reese 1991, 116). Pelkkä muodollinen asema organisaatiossa ei välttämättä määrittele ihmisen valtaa: työntekijöilläkin voi olla erityistaitoja tai erityisasema, joiden kautta heillä on valtaa vaikuttaa ylempiinsä (Shoemaker-Reese 1991, 125). Itsenäistä työtä tekevä ulkomaankirjeenvaihtaja on esimerkki tällaisesta työntekijästä. Myös Mörä toteaa omassa tutkimuksessaan, että Brysselin-kirjeenvaihtajien työhön ei kotitoimituksessa puututtu kuten tavallisten toimittajien työhön. ”Kirjeenvaihtajat olivat yleensä työyhteisössään arvostettuja ja koeteltuja henkilöitä - - - joiden asema toimituksen epävirallisessa hierarkiassa oli korkea” (Mörä 1999, 59). Uskalin mukaan ulkomaankirjeenvaihtajat kuuluvat usein toimituksessa arvostettuun erikoisryhmään, jotka voivat ylittää perinteisiä ”professionaalaisia rajoja ja organisaation rutiineja” (Uskali 2001, 37).

Mediaorganisaation valta saattaakin olla päivittäisessä työssä melko huomaamatonta ja tulla esiin vain konfliktitilanteissa. Silloin yksittäiset toimittajat joutuvat yleensä taipumaan organisaation raameihin, jotka yleensä ovat taloudellisia (Shoemaker-Reese 1991, 116 ja 120-124).

Ulkomaankirjeenvaihtajan työssä organisaation valta näkyy ehkä selvimmin juuri voimavaroissa: onko viestimellä varaa pitää yhtä vai kahta kirjeenvaihtajaa ulkomailla? Millaista ja kuinka paljon työtä hänen odotetaan tekevän? Kuinka paljon rahaa kirjeenvaihtaja saa käyttää esimerkiksi oman kuvaajan palkkaamiseen tai matkustamiseen asemamaassaan?

Tässä tutkimuksessa mediaorganisaation vaikutusta kirjeenvaihtajan työhön selvitetään kysymyksillä, jotka koskevat johtoportaan kirjeenvaihtajalle antamia ohjeita ja odotuksia, päivittäistä yhteistyötä kotitoimituksen ja esimiesten kanssa, päätöksentekoa ja näkemyseroja työn sisällöstä, sensuuria sekä viestimen budjettia, joka saattoi merkittävästi rajoittaa kirjeenvaihtajan työtapoja ilman että tämä pystyi siihen itse vaikuttamaan.

5.3.4. Ekstramedia

Shoemakerin ja Reesen mallin neljäs taso, ekstramedia, tarkoittaa viestimen toimintaympäristöä kuten lähteitä, mainostajia, yleisöä, kilpailijoita tai journalismia koskevaa lainsäädäntöä (Mörä 1999, 34). Shoemaker ja Reese määrittelevät samat asiat hieman muodollisemmin tiedon lähteiksi, tulon lähteiksi, sosiaalisiksi instituutioiksi, taloudelliseksi ympäristöksi ja teknologiaksi (Shoemaker-Reese 1991, 147).

Ulkomaankirjeenvaihtajalle ekstramedia merkitsee kuitenkin muutakin kuin saman viestimen toimittajalle kotimaassa. Ekstramedia on kirjeenvaihtajan asemamaan toimintaympäristö, joka saattaa poiketa varsin merkittävästi hänen kotimaansa toimintaympäristöstä – ja näin rajoittaa tai helpottaa hänen työtään tavalla, jota kotitoimituksesta saattaa olla vaikea ymmärtää.

Tärkein esimerkki on lähteiden käyttö: kotimaassa suuren suomalaisviestimen toimittajan soittopyyntöihin yleensä vastataan, Washingtonissa ei. Suomalainen kollega Yhdysvalloissa voi puolestaan olla sekä kirjeenvaihtajan tärkeä tuki että pahin kilpailija.

Tässä tutkimuksessa ekstramedian vaikutusta kirjeenvaihtaja työhön lähestytään kysymyksillä, jotka koskevat lähteiden käyttöä, riippuvuutta toisen käden lähteistä ja amerikkalaislähteiden maailmankuvaa. Kirjeenvaihtajilta kysytään myös amerikkalaisviranomaisten, eturyhmien ja asemamaan kollegojen vaikutuksesta työhön. Kotitoimituksen kollegoiden vaikutusta käsitellään mediaorganisaation yhteydessä.

Lainsäädäntöön ei tässä tutkimuksessa puututa erikseen. Lainsäädännölliset rajoitukset hankaloittavat ulkomaankirjeenvaihtajien työtä epädemokraattisissa maissa kuten Kiinassa, jossa hallitus hengittää ulkomaisten toimittajien niskaan. Yhdysvaltain kaltaisessa länsimaassa yksikään kirjeenvaihtaja ei maininnut lainsäädännön rajoittaneen työskentelyään.

5.3.5. Ideologia

Shoemakerin ja Reesen mallin ulommainen eli viiden taso, ideologia, tarkoittaa yhteiskunnan ideologisia arvoja kuten markkinataloutta, liberaalia demokratiaa tai yksilönvapautta.

Shoemaker ja Reese kuvaavat ideologiaa ”merkitysten, arvojen ja uskomusten järjestelmäksi”, ”maailmankatsomukseksi tai sosiaaliluokan näkökulmaksi”, joka ”määrittelee sen, miten näemme maailman ja itsemme” ja mitä pidämme ”luonnollisena ja itsestään selvänä” (Shoemaker-Reese 1991, 183). Yhdysvaltain hallitseviksi ideologioiksi he mainitsevat uskon kapitalistiseen markkinatalouteen, yksityisomistukseen, voiton tavoitteluun, protestanttiseen etiikkaan, yksilöllisyyteen ja liberaalin demokratiaan (Shoemaker-Reese 1991, 184).

Ideologian vaikutukseen on alettu kiinnittää tiedotusopin tutkimuksessa aikaisempaa enemmän huomiota 1960-luvun jälkeen, jolloin kulttuuriradikalismi alkoi synnyttää vaihtoehtoliikkeitä ja kyseenalaisti poliittisen yksimielisyyden (Shoemaker-Reese 1991, 183). Tutkijoiden mukaan viestimet vahvistavat yhteiskunnan hallitsevaa ideologiaa määrittämällä ideologiaa vastaan kapinoivat tai siihen sopimattomat ryhmät tai mielipiteet poikkeaviksi. Poikkeavuus tehdään selväksi esimerkiksi väittämällä mielipiteitä vähäpätöisiksi, kiinnittämällä huomiota protestoivan ryhmän sisäisiin erimielisyyksiin ja antamalla hallitsevien tahojen kuten viranomaisten määritellä, mistä protestissa oikein on kyse (Shoemaker-Reese 1991, 186-187).

Ulkomaankirjeenvaihtajalle Yhdysvaltain hallitseva ideologia ei kuitenkaan ole niin luonnollinen, itsestään selvä tai kyseenalaistamaton kuin amerikkalaisille itselleen. Päinvastoin eurooppalaiset näkevät usein amerikkalaisissa ideologiassa ne piirteet, jotka poikkeavat eurooppalaisista: suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kasvatti saattaa kyseenalaistaa Yhdysvaltain vapaan markkinatalouden ja vapaan kilpailun ihanteet. Eurooppalainen toimittaja saattaa pitää poikkeavina myös amerikkalaisten painostusryhmien, kuten uskonnollisten konservatiivien, mielipiteitä.

Työssään kirjeenvaihtajan onkin yritettävä jatkuvasti tulkita amerikkalaista ideologiaa suomalaisille: onko abortinvastustajien suurmielenosoitus Washingtonissa todella osoitus vanhoillisten voimien noususta vai pelkästään amerikkalaisen mielipidevähemmistön jokavuotinen

voimannäytös? Voiko eurooppalaiskirjeenvaihtaja lähteä siitä, että kuolemantuomio on kyseenalaista kriminaalipolitiikkaa, vaikka enemmistö amerikkalaisista kannattaa sitä?

Tässä tutkimuksessa ideologian vaikutusta suomalaiskirjeenvaihtajan työhön tarkastellaan kysymyksillä, jotka selvittävät Yhdysvaltain ja Suomen ideologisia eroja, niiden vaikutusta kirjeenvaihtajan työhön sekä kirjeenvaihtajan sopeutumista takaisin Suomeen: oliko kuva Yhdysvalloista muuttunut?

Entisiltä kirjeenvaihtajilta kysyttiin, miten lännen ja idän vastakkainasettelu tai Suomen poliittinen tilanne vaikutti heidän työhönsä. Helmikuussa 2003 Yhdysvalloissa työskennelleiltä kirjeenvaihtajilta kysyttiin heidän käsityksiään sekä Irakin kriisin ja Yhdysvaltain ja Euroopan ideologisten erimielisyyksien vaikutuksista työhön.

Irakin kriisi muodostaa luvun lopussa oman esimerkkitapauksensa siitä, miten äkillisesti kärjistyneet erimielisyydet asemamaan ja kotimaan välillä vaikuttavat paitsi kirjeenvaihtajien työhön ja käsityksiin kotimaasta, myös siihen, kuinka suurta vastuuta he kokivat kantavansa suomalaisten Yhdysvaltoihin liittämistä mielikuvista.

5.4. Aineiston kvalitatiivinen analyysi

Kirjekyselyn ja teemahaastattelujen vastausten tulkitsemiseen sopii kvalitatiivinen analyysi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on aineiston teoreettinen eikä tilastollinen edustavuus: aineistosta tulee siis esimerkkitapausten kautta käydä esille esimerkiksi tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet (Uusitalo 2001, 80). Tämä saavutetaan siinä vaiheessa, kun aineisto kyllääntyy eli kun uudet vastaukset eivät enää nosta esille uusia piirteitä.

Kvalitatiivinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta; käytännössä nämä nivoutuvat aina yhteen (Alasuutari 1999, 39). Havaintojen pelkistämisessä aineistoa tarkastellaan tietystä näkökulmasta eli siitä, mikä on teoreettisen viitekehyksen – tässä tapauksessa Shoemakerin ja Reesen mallin – ja kysymyksenasettelun – tässä tapauksessa kirjeenvaihtajien työhön vaikuttavien seikkojen – kannalta olennaista (Alasuutari 1999, 40). Havaintojen yhdistämisessä lähtökohtana on siis ajatus, että aineistossa on esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä (Alasuutari 1999, 40).

Arvoituksen ratkaisemisessa tehdään johtolankojen ja vihjeiden perusteella tulkinta tutkittavasta ilmiöstä (Alasuutari 1999, 44), tässä tapauksessa Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien työn tuottamasta lisä-arvosta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi lomittuvat toisiinsa. Pyysinkin kirjeenvaihtajilta tutkimuksen aikana täydennyksiä ja selityksiä heidän vastauksiinsa.. Koska olin jaotellut kysymykset Shoemakerin ja Reesen viisiosaisen mallin perusteella, järjestin myös kirjeenvaihtajien vastaukset viideksi eri luvuksi.

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen suhde teoriaan on erilainen. Kvantitatiivinen tutkimus koettelee teorioita, kun taas kvalitatiivinen kehittää niitä (Uusitalo 2001, 82). Tämä tutkimus on puhtaasti kvalitatiivinen siinä, että se pyrki muodostamaan teorian siitä, miten Suomeen välittyvä Amerikan agenda syntyy ja miten suomalainen kirjeenvaihtaja voi omalla työllään tuottaa sellaista lisä-arvoa, mitä ei ole kansainvälisten uutistoimistojen kautta saatavilla.

5.5 Aineiston etuja ja ongelmia

Toimittajat ovat siitä kiitollinen tutkimuskohde, että he pystyivät ilmaisemaan itseään sekä kirjallisesti että suullisesti sujuvasti, tiiviisti ja selkeästi. Kritiikki on toimittajiin niin iskostunutta, että he kykenevät antamaan sitä itselleenkin – myös pyytämättä.

Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat ovat lisäksi niin kokeneita ja ansioituneita toimittajia, ettei heidän juuri tarvitse varoa sanomisiaan sen pelossa, että joku kotitoimituksessa näkisi heidät yhtäkkiä kielteisessä valossa.

Avoimuutta helpotti anonymiteetti, vaikkakin osa haastateltavista sanoi, että olisi voinut yhtä hyvin esiintyä omalla nimellään. Vain yksi halusi esittää osan kommentistaan pöytäkirjan ulkopuolella.

Toisin kuin teemahaastatteluissa, kirjekyselyn täyttäneiden entisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien vastauksissa oli kuitenkin keskenään suuria eroja: jotkut vastasivat kiireessä ja lyhyesti, toiset käyttivät vastaamiseen tuntikausia. Vaikka pyysin joihinkin niukkasanaisiin vastauksiin jälkikäteen täydennyksiä, tutkimuksessa painoutuivat pitkiä ja pohdittuja vastauksia antaneiden kirjeenvaihtajien sekä haastattelututkimukseen osallistuneiden kirjeenvaihtajien näkemykset.

Aineiston suurimpana puutteena voi pitää sitä, etteivät mukana ole olleet yhden aikanaan merkittävän ja varhain omaa kirjeenvaihtajaverkkoaan rakentaneen viestimen, Uuden Suomen, Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat, vaan Helsingin Sanomat edustaa lehdistöä yksin. Tämä tutkimus oli kuitenkin lähtökohtaisesti journalistinen ja käytännönläheinen, ei historiallinen tai ideologinen: siksi Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajien vastaukset antanevat melko hyvän kuvan lehdistön kirjeenvaihtajan käytännön työhön vaikuttaneista asioista.

Jos jokin toinen tutkimus pyrkii tulevaisuudessa luomaan kattavan kuvan esimerkiksi siitä, miten kylmän sodan poliittiset rintamat Suomessa vaikuttivat eri viestinten kirjeenvaihtajien työhön tai miltä Yhdysvaltain uutisointi erilaisissa suomalaisviestimissä näytti, tutkijan tulisi sisällyttää otokseensa myös porvarillisen Uuden Suomen Yhdysvaltain uutisointi.

Tutkimuksen objektiivisuuteen liittyvä ongelma on se, että työskentelin itse Helsingin Sanomien vakituksena avustajana Yhdysvalloissa neljä vuotta 1997-2001. Seurasin Yhdysvaltoihin avopuolisoani, joka oli tuolloin Helsingin Sanomien kirjeenvaihtaja. Hänen vastauksiaan käsiteltiin tässä tutkimuksessa samoin perustein kuin muidenkin.

Oman kokemukseni takia minulla oli luonnollisesti ennakko-oletuksia siitä, mitkä seikat kirjeenvaihtajien työhön vaikuttavat. Yritin kuitenkin laatia kysymykset niin monipuolisiksi, että ne ottaisivat huomioon sähköisten välineiden, lehdistön ja uutistoimiston kirjeenvaihtajien työn erot, ja niin avoimiksi, etteivät kysymykset johdattelisi kirjeenvaihtajia todistamaan omia ennakkokäsityksiäni.

Juuri oman, tutkimusajankohtana melko tuoreen kokemukseni takia pidin erityisen tärkeänä matkustaa paikan päälle haastattelemaan kirjeenvaihtajia: muuten olisin liian helposti saattanut olettaa, etteivät rutiinit olisi muuttuneet.

Vaikka Irakin kriisiin liittyvät kysymykset painottuvat tässä tutkimuksessa ajankohtaisuutensa vuoksi, täytyy muistaa, että Yhdysvallat on joka vuosikymmenellä ollut kaukana käytyjen sotien, kansainvälisten kriisien ja sisäpoliittisten skandaalien keskiössä. Suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat kamppailivat siis vuonna 2003 lopulta samassa omien tavoitteidensa ja käytännön rajoitusten ristipaineessa kuin kirjeenvaihtajat aiempinakin vuosina: Miten välittää suomalaisille mahdollisimman ymmärrettävä ja mahdollisimman monipuolinen kuva amerikkalaisesta yhteiskunnasta päivittäisen uutiskiireen keskellä, pitkälti toisen käden lähteiden perusteella.

6. Aineiston esittelyä

6.1. Kirjeenvaihtaja

6.1.1. Miksi Yhdysvaltoihin? ”Se on sellainen top-paikka”

”Yhdysvaltain kirjeenvaihtajuus on vieläkin yksi sellainen top-paikka, jonne jokainen ulkomaantoimittaja, tai ainakin, no, aika moni ulkomaantoimittaja on halunnut. --- On mielenkiintoista päästä seuraamaan sitä läheltä eikä vain lukea printtejä Suomessa.”

Yhdysvallat on suomalaisissa viestimissä tavoiteltu ellei kaikkein tavoitelluin kirjeenvaihtajan paikka, josta käydään usein kovaa kilpailua viestintäalojen sisällä. Yhdysvallat on maailman ainoa suurvalta, jonka toiminta vaikuttaa koko maailmaan ja jossa tehdyt päätökset ovat suuria uutisia myös Suomessa.

Kirjeenvaihtajan työ tällaisessa asemapaikassa koetaan mielenkiintoiseksi, vaihtelevaksi ja näkyväksi: ”Saa tehdä radiota ja tv:tä, lyhyttä ja pitkää, uutista ja kulttuuria, kevyttä ja vakavaa”, kuten yksi kirjeenvaihtaja kuvaili. Työ on myös hyvin itsenäistä: kirjeenvaihtaja asuu, työskentelee ja matkustaa yksin tai muutaman kollegan kanssa toisella mantereella ja on vain puhelin- ja sähköpostiyhteydessä kotitoimitukseen.

Tällaiseen työhön hakeutuu ja valitaan melko kokeneita toimittajia. Tätä tutkimusta varten haastateltujen 22 kirjeenvaihtajan keski-ikä kirjeenvaihtajakauden aloitusvuonna oli 42. Kaikilla oli pitkä, lähes poikkeuksetta yli kymmenen vuoden ja muutamilla yli 30 vuoden kokemus toimittajan työstä ennen Yhdysvaltain-pestiä.

Kaksitoista oli työskennellyt aiemmin kirjeenvaihtajana jossakin muualla. Kymmenellä oli esimieskokemusta.

Mitkä muut seikat vaikuttivat paitsi työkokemus? Kolmellatoista kirjeenvaihtajalla oli alempi tai ylempi loppututkinto yliopistosta, mutta sitä lähes kaikki kirjeenvaihtajat pitivät vähemmän tärkeänä kuin työkokemustaan.

Entä sukupuoli? Naisia 22 Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajasta on ollut neljä, joista yksi oli muuttanut Yhdysvaltoihin alun perin miehensä työn takia. Vain kolme naista on siis valittu tehtäväänsä hakumenettelyn seurauksena: kaksi Yleisradiosta ja yksi MTV3:sta.

Tutkituista neljästä viestimestä vain Helsingin Sanomilla ei ole koskaan ollut naista Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajana.

Luuletko, että sukupuoli vaikutti valintaasi?

”Ehkä se sitten on jotenkin vaikuttanut, koska tämä ihminen, joka asian esitteli, palkittiin myöhemmin siitä, että hän on pitänyt tai ainakin yrittänyt pitää tätä sukupuolijakaumaa tasaisena. Että sukupuoli ei häiritse, lapset ei häiritse. Jos nainen hakee, hän pystyy järjestämään asiansa niin, että siitä ei tule ongelmia.”

Miksi kirjeenvaihtajat sitten halusivat juuri Yhdysvaltoihin? Useimmat mainitsivat yksinkertaisesti työn kiinnostavuuden ja haastavuuden. Syyt olivat myös henkilökohtaisempia.

”Kun toi Robert Kennedy ammuttiin kesällä 1968, olin seitsenvuotias ---. Olin ulkona leikkimässä alakerran Pentin kanssa, joka oli minun paras kaverini, ja äitini huutaa keittiön ikkunasta että -- Robert Kennedyä on ammuttu. Ja minä niin kuin lopetan leikit kesken ja juoksen kotiin kuuntelemaan uutisia. --- En nyt väitä, että se on mistään pyhästä hengestä tullut, mutta se on vaan niin, että olen ollut aina kiinnostunut tästä maasta, siis todella pienestä pitäen ---. Tämä on loputtoman kiinnostava maa, ja koskaan sinä et saa tästä mitään tolkkua.”

Kolme kirjeenvaihtajaa ilmoittivat, etteivät he olleet varsinaisesti halunneet Yhdysvaltoihin, vaan paikkaa oli tarjottu heille – yhdelle oman käsityksen mukaan osittain siksi, että kotitoimituksen päälliköt halusivat hänestä eroon. Kaksi oli päätenyt Yhdysvaltoihin puolisonsa töiden takia ja alkaneet sen jälkeen tehdä kirjeenvaihtajan työtä suomalaisille viestimille.

Etenkin vanhemmat kirjeenvaihtajat nostivat esiin myös poliittiset syyt. Yksi vastasi halunneensa Yhdysvaltoihin, koska kylmän sodan aikana Washington tuntui entiselle Moskovan-kirjeenvaihtajalle ”luonnolliselta työn jatkeelta”. Toinen kirjoitti, että koko Yhdysvaltain kirjeenvaihtajan tehtävään vaikutti vahvasti Yleisradion sisäinen politikointi 1970-luvulla:

”Tulin Yleisradioon juuri, kun se oli joutunut ns. Reporadion jälkeisen ’normalisoinnin’ kohteeksi. Se yksi ilmenemismuoto oli ’maailmansyleilyn vähentäminen’ ja ’painopisteen siirtäminen alueellisen uutis- ja ohjelmatoiminnan kehittämiseen’. Uutistoiminta menetti mm. Washingtonin kirjeenvaihtajan tehtävän ---. Yleisradion omaan uutishankintaan syntyi ammottava aukko. Sen korjaamiseksi tehty työ ja juonittelu johti lopulta tulokseen kymmenen vuotta myöhemmin: Hallintoneuvosto palautti Washingtonin kirjeenvaihtajan postin yhtiön budjettiin, koska se ei voinut hyväksyä ehdotettua toisen kirjeenvaihtajan vakanssia Moskovaan korjaamatta samalla tilannetta myös Yhdysvalloissa.”

”Olin ollut Ylen uutistoiminnan peräsimmäisessä vuosikymmenen, jonka Yleisradion historiankirjoittaja on sattuvasti otsikoinut sanoilla ’politiikan vanki’. Olin väsynyt ja kyllästynyt. --- Nyt avautui tehtävä, joka oli minusta tärkeä ja haastava.”

Kotimaan poliittinen ilmasto otettiin paikkaa haettaessa myös henkilökohtaisesti.

”En halunnut stalkkufasistien jylläämään vittumaiseen Suomeen. Tunsin Yhdysvallat hyvin opiskeluajoilta (ja sieltä sai varsinkin Kaliforniassa hyvää Oro de Acapulcoa).”

6.1.2. Suhtautuminen Yhdysvaltoihin: ”Vältin hurauttamisen”

Kahdeksan kirjeenvaihtajaa 22:sta mainitsi asuneensa jo ennen kirjeenvaihtajakauttaan Yhdysvalloissa, useimmat opiskeluaikana tai myöhemmin kesken työuraansa stipendiaattina. Vain yksi kirjoitti, ettei ollut käynyt Yhdysvalloissa kertaakaan ennen työkomennustaan.

Silti moni aiemminkin maassa asunut tunnusti, ettei olleet tuntenut amerikkalaista yhteiskuntaa ennen kirjeenvaihtajakauttaan niin hyvin kuin oli kuvitellut – tai kuten aika moni suomalainen kuvittelee.

Yksi kirjeenvaihtaja totesikin Yhdysvalloista tulevan niin valtavasti tietoa, että monet suomalaiset uskovat tuntevansa sen melkein yhtä hyvin kuin kotimaan – ”ja väärässä olijoita on vaikea opastaa joillakin lehtijutuilla”.

Kuinka hyvin tunsit Yhdysvallat ennen lähtöäsi?

”Nyt --- huomaa että hirveän, tosi vähän. --- Ihan perustiedoissa oli puutetta. Kyllä minä suurin piirtein tiesin, mihin tulen, ja --- mikä on Yhdysvaltain poliittinen tilanne ja näin edespäin, mutta koko ajan lisää huomaa, että miten vähän tietää.”

Pystytkö antamaan esimerkin?

”Siis Capitol Hillin ja presidentin valtasuhteista, kuka päättää loppujen lopuksi, missä vaiheessa päätös tulee, mikä menee vielä senaattiin ja milloin voidaan nähdä, että jokin on mennyt läpi. --- Toinen on juuri tämä retoriikka ---. En tiedä, koska se on aika kovaa se debatti ja se kuuluu kuvaan, se on riitelyä, että --- mikä on vakavaa sananvaihtoa ja mikä ei.”

Toinen kirjeenvaihtaja tunnusti olleensa alussa aika peloissaan ”kahden pienen lapsen kanssa, enkä tiennyt systeemistä mitään”. Kolmas mainitsi tunteneensa Yhdysvallat ennen muuttoaan ”niin hyvin kuin 1960-lukulainen nyt tuntee”.

”Minä olen harrastanut paljon Neuvostoliittoa toimittajana, koska olin toimituksen ainoa, joka puhui venäjää. Siinä mielessä ikään kuin tämän parisuhteen toisena osapuolena Yhdysvaltain ulkopoliittikka oli kai kohtalaisen tuttua Etystä ja erilaisista Suomessakin tehdyistä sopimuksista. Mutta sisäpolitiikka ja sosiaalipoliittikka, ne opin tuntemaan vasta täällä.”

Vaikka tietoaukot myönnettiin, valtaosa kuvaili suhtautuneensa Yhdysvaltoihin ennen kirjeenvaihtajakautta myönteisesti. Maan hyviksi puoliksi mainittiin yhteiskunnan energisyys, uudistumiskyky, positiivisuus, kiinnostavuus, toimittajaystävällisyys ja se, että etenkin Washingtonissa on suuri ”lahjakkuuden ja älyn keskittymä”.

”Moskovasta tullessani olin sitä mieltä, että jonkinlainen inhimillinen sosialismi voisi olla hyväkin asia, jos joku saisi sen toimimaan. Yhdysvalloista olen aina ajatellut, että epäinhimillinen kapitalismi on huono asia, mutta ainakin se saa pyörät pyörimään.”

Kielteisiksi puoliksi kirjeenvaihtajat nimesivät Yhdysvaltain poliittisen itsekeskeisyyden, amerikkalaisten itseriittoisuuden, aggressiivisuuden, epähienotunteisuuden, pinnallisuuden, kerskakulutuksen, poliittisen luokan elitismin ja suuret tuloerot.

Kautta vastausten heijastuikin asenne, jota yksi kirjeenvaihtaja kuvaili ”peruspohjoismaalaiseksi”: yleisin arvostelu kohdistui piirteisiin, jossa Yhdysvallat selvimmin poikkeaa keskimääräisesti sosiaalisesti vapaamielisemmästä pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta.

”Presidentinvaalit, jotka nostivat Ronald Reaganin valtaan juuri ennen kuin saavuin Washingtoniin, olivat panneet kylmät väreet kulkemaan monen muunkin kuin minun selkäpiissä. Kuinka kauan oikealle amerikkalainen ajattelu on oikein kulkenut? Mitä siitä seuraa?”

”Kyllä se tulee melkein jatkuvasti esiin, miten tämä yhteiskunta on järjestäytynyt kerroksiin, jotka ovat huomattavasti enemmän irti toisistaan kuin tämä lintukoto Pohjois-Eurooppa. Ja miten elitististä politiikka on --- siis politiikan tekijöiden elitistinen asenne, elitistiset elämäntavat ja ylipäätään heidän tapansa tehdä politiikkaa.”

Muutama kirjeenvaihtaja halusi kuitenkin korostaa, ettei Yhdysvalloista voi sen moniarvoisuuden takia olla yhtä mielipidettä. Yksi kutsui Yhdysvaltoja neutraalisti ”arvomaailmaltaan dominoivaksi suurvallaksi”: siksi sen politiikan ja arvojen kehitys heijastuisi myös Suomeen, mitä tahansa mieltä suomalaiset tai kirjeenvaihtaja asiasta olisivatkaan.

”Lähdin uskoen, että sikäläisen yhteiskunnan ilmiöt ja ongelmat kertovat, mihin suuntaan myös Suomi on menossa, halusi tai ei. Perussuuntautuminen utelias, halusin välttää ennakkoluulojen vahvistamista.”

Kun kirjeenvaihtajilta kysyi, miten heidän suhtautumisensa Yhdysvaltoja kohtaan muuttui kirjeenvaihtajakauden aikana, useimmat sanoivat, ettei se muuttunut, vaan kuva monipuolistui ja halu tehdä yleistyksiä väheni entisestään.

Ne, jotka pohdiskelivat asiaa pidempään, antoivat kuitenkin poikkeuksetta kriittisiä arvioita. Onkin huomionarvoista, että mitä paremmin kirjeenvaihtaja oli amerikkalaiseen yhteiskuntaan tutustunut, sitä suuremmassa arvossa suuri osa heistä tuntui pohjoismaista tai eurooppalaista yhteiskuntamallia myöhemmin pitävän. Myös päinvastainen kehitys olisi voinut olla mahdollinen.

Miten suhtautumisesi Yhdysvaltoihin muuttui kirjeenvaihtajakauden aikana?

”Nyt tiedän, että se (Yhdysvallat) on aika raadollinen maa. Se on maa, joka ylpeilee sillä, että sillä on suuri sosiaalinen kierto, vaikka sillä on melkein minimissä oleva sosiaalinen kierto. Kaikki ne, jotka puhuvat tästä ’american dreamista’, näkevät todellakin unta. Tämä maa ei ole pystynyt ratkaisemaan mustan väestön ongelmia alkuunkaan, eikä osoita tällä hetkellä mitään suurempaa haluakaan.”

”Amerikassa on paljon sitten niin kuin kokonaisuudessaan surullista, ja paljon sosiaalisia ongelmia ja sitten tämä on niin kuin hirveän... No ehkä se oli pieni yllätys, että tämä on kaiken kaikkiaan vielä sisäänpäinkääntyneempi kuin mitä olin ajatellut. Keski-vertaamerikkalainen tietää kuitenkin ihan hirveän vähän muusta maailmasta, se ei kiinnosta.”

”Oli siinä mielessä helpottavaa palata kotiin, että pääsin eroon siitä valtavasta kaupallisesta pauhusta, joka jatkuvasti ympäröi Yhdysvalloissa. Ylipäänsä kuvani Yhdysvalloista oli muuttunut vain marginaalisesti; ehkä olin hieman kriittisempi kuin aiemmin, ainakin elintasokuilua kohtaan.”

”Minusta jenkit on, miten sen nyt sanoisi, kaksinaamaisia? Ne tarvitsevat tänne hirveästi ulkomaalaisia tekemään töitä, ja ne eivät kuitenkaan välttämättä hyväksy niitä, ja sitten sinun pitää olla hirveän amerikkalaismielinen, jos haluat tulla niiden kanssa toimeen. Eli se amerikkalaisten tällainen ’tervetuloa tänne kaikki’ ei todellakaan pidä paikkaansa.”

”Ehkä kuva aggressiivisuudesta, pyrkyryydestä ja selkään puukottamisesta tuli paljon selvemmin esiin Washingtonissa kuin muualla maassa, missä olin aiemmin pääasiassa kiertänyt. Vaikka en päässyt itse omin silmin näkemään Washingtonin huipputason valtataistelua, jo alemmallakin tasolla jokainen piti tiukasti kiinni omasta paikastaan ja oli jatkuvasti valmis tekemään kaikkensa päästäkseen seuraavalle oksalle.”

”Yhteiskunta ei osoittautunut niin avoimeksi kuin kuvittelin. Lisäksi alkoi harmittaa amerikkalainen itseriitaisuus, että Yhdysvallat on kaikessa maailman paras maa ja elämä Yhdysvalloissa olisi jotenkin yliveraista muuhun maailmaan verrattuna.”

”Pidän sitä (edelleen) pinnallisena maana - mutta huomattavasti kovempaa yhteiskuntana kun mitä olin luullut.”

Joukossa oli myös muutama kirjeenvaihtaja, joka pyrki vastauksissaan tuomaan toistuvasti esiin myös amerikkalaisen järjestelmän hyviä puolia. Yksikään ei kuitenkaan ilmaissut yhtä avointa ja suoranaista ihailua Yhdysvaltoja kohtaan kuin mitä arvostelu oli.

Toimittajat itse eivät välttämättä ole parhaita arvioimaan, miten heidän henkilökohtainen suhtautumisensa vaikutti heidän työnsä sisältöön. Kun kirjeenvaihtajilta kysyi tätä, sai vastaukseksi hieman vaivautunutta ähinää tai tyhjän rivin. Moni kieltäytyi arvioimasta asiaa itse tai piti pyyntöä mahdottomana.

Ne, jotka suostuivat vastaamaan, mainitsivat lyhyesti pyrkineensä suhtautumaan jutunaiheisiin ”kriittisesti” kuten kotonakin tai esittivät toiveen, etteivät mielipiteet olisi näkyneet työssä. ”Vältäin hurauttamisen”, napautti yksi entinen kirjeenvaihtaja, joka mainitsi vierastaneensa alusta lähtien monia piirteitä Yhdysvalloissa. ”Yritin välttää kliseitä”, vastasi toinen, joka oli suhtautunut Yhdysvaltoihin myönteisesti.

Kirjeenvaihtaja, joka oli korostanut, ettei Yhdysvalloista voi olla vain yhtä mielipidettä, sanoi pitäneensä työnsä ohjenuorana tietynlaista moniarvoisuutta.

”Minä vain entistä enemmän näen sen, ettei voi olla vain yhtä mielipidettä, eikä ole olemassa vain yhtä Amerikkaa. Jos sen vahvistuminen ja sen tajuaminen ja oivaltaminen ja havaitseminen vaikuttaa jotenkin juttuihin, niin se vaikuttaa varmaan just sillä lailla, että sitä asiaa korostaa silloin kun se on mahdollista.”

Vaikka kirjeenvaihtajat eivät arvioineet, että olisivat antanut mielipiteidensä näkyä itse juttujen sisällössä, he myönsivät asenteidensa saattaneen vaikuttaa tiedostamatta kaikkiin aihevalintoihin ja näkökulmiin. Aiheiden valintaa ja suomalaisten kirjeenvaihtajien näkökulmaa Yhdysvaltoihin käsitellään yksityiskohtaisemmin luvuissa Aiheiden valinta ja Ideologia.

6.1.3. Omat tavoitteet: ”’Join the navy, see the world’, ei oikein toteudu”

Millaisia tavoitteita suomalaisilla kirjeenvaihtajilla sitten oli työstä, jota he lähtisivät Yhdysvaltoihin tekemään?

Tässä kirjeenvaihtajien vastaukset ovat hyvin samanlaisia. Lähes jokainen kuvailee halunneensa antaa Yhdysvalloista laajemman ja monipuolisemman kuvan kuin mitä pelkät uutiset välittävät tai mitä heidän edeltäjänsä olivat antaneet.

Tavoitteiksi mainittiin matkustaa ympäri maata, tehdä paljon omia, taustoittavia reportaaseja, ilmiöjuttuja tai kommentteja, puhua tavallisten ihmisten kanssa, pureutua ruohonjuuritason elämään, laajentaa aihekirjoa ja suomalaisten Amerikka-kuvaa.

Useissa vastauksissa uutistyö mainittiin niin sanottuna välttämättömänä pahana, joka toki olisi pakko hoitaa ja jonka oletettiin vievän suurimman osan ajasta. Melkein kaikkien omat tavoitteet keskittyivät kuitenkin muuhun kuin uutistyöhön – mikä on ymmärrettävää ottaen huomioon sen,

miten vaikeaa suomalaiselle toimittajalle on Yhdysvalloissa hankkia omia uutisia. Tätä ongelmaa käsitellään tarkemmin luvuissa Lähteiden valinta.

Millaisia tavoitteita Sinulla lähtiessäsi oli siitä, millaista työtä haluat Yhdysvalloissa tehdä?

”(Halusin) kertoa jotakin olennaista tuosta ihmeellisestä yhteiskunnasta, jonka me suomalaiset luulemme tuntevamme television yms. perusteella hyvin, mutta jonka tunnemme todella huonosti.”

”Halusin tarkastella amerikkalaista yhteiskuntaa avoimin pohjoismaalaisin silmin. Normaalin uutistyön lisäksi ajattelin seuraavani myös ilmiöitä, kulttuuria, sosiaalipolitiikkaa, naisnäkökulmaa.”

”(Halusin tehdä) paljon muutakin kuin politiikkaa. Halusin myös avata amerikkalaista yhteiskuntaa ja ajattelua suomalaisille.”

”Tiesin Moskovan kokemuksen perusteella, että supervallan pääkaupungissa menee paljon aikaa päivittäisen uutisvirran seurantaan, mutta uskoin myös pääseväni matkustelemaan eri puolille maata tekemään reportaaseja yhteiskunnan eri aloilta.”

Vain vanhemmat, 1970-1980 –luvulla Yhdysvalloissa työskennelleet kirjeenvaihtajat vastasivat kysymykseen hieman toisin. He korostivat, että heidän tavoitteensa oli polkaista alkuun oman viestimensä kirjeenvaihtajuus eli täyttää se aukko, mikä Yhdysvaltain uutisoinnissa oli ollut. Yksi uranuurtajista vastasi tavoitteensa olleen ”olla Washington Postin nurkissa --- yhteistyösopimuksen puitteissa” ja käyttää amerikkalaislehden linjoja Lontooseen ja sieltä edelleen Helsinkiin.

On ymmärrettävää, että uranuurtajien tavoitteet keskittyvät vähemmän työn sisältöön kuin käytäntöihin. Heillä ei ollut edeltäjiä, joiden työhön he olisivat omia tavoitteitaan verranneet, mistä syystä heidän työhönsä ei välttämättä kohdistunut kovin yksityiskohtaisia toiveita. Uutisia omalta mieheltä Yhdysvalloista oli jo yksinään riittävä päämäärä aikana, jolloin ei ollut olemassa kansainvälistä, ympärivuorokautista tiedonvälitystä.

Yleisesti ottaen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien tavoitteita voi pitää kunnianhimoisina, jopa ihanteellisina. Kaikki halusivat tehdä jotakin enemmän kuin päivittäisiä uutisia, tehdä ainutlaatuista ja mieleenpainuvaa työtä.

Miten tavoitteet sitten toteutuivat?

Jälkikäteen kirjeenvaihtajien selvästi yleisin harmin aihe oli, etteivät he ehtineet tai kyenneet tekemään aivan niin paljon omia juttuja kuin olisivat halunneet, sillä päivittäiset uutiset nielivät lopulta suurimman osan ajasta. Kirjeenvaihtajat toivoivat, että he olisivat voineet matkustaa vielä enemmän New Yorkin tai Washingtonin ulkopuolella, pureutua amerikkalaiseen arkeen tai tehdä pidempiä ja syvällisempiä juttuja tai juttusarjoja.

Suurin osa kirjeenvaihtajista arvioi kuitenkin onnistuneensa työssään hyvin tai ainakin osittain. Tyytyväisimmiltä vaikuttivat ne, jotka sanoivat saaneensa tehdä ”omannäköisiä juttuja”. Osa kieltäytyi arvioimasta asiaa itse.

Vain kaksi arvioi epäonnistuneensa tavoitteisiinsa nähden. Ne olivat koskeneet Yhdysvaltain tapahtumien valottamista tavallisten ihmisten kautta. ”Samoja pakkouutisia minä jauhoin kuin kaikki muutkin”, kirjoitti toinen heistä.

Kuilu tavoitteiden ja käytännön välillä johtuu muun muassa kirjeenvaihtajien ajankäytöstä, mediarutiineista, kotitöiden odotuksista ja budjetista. Näistä kutakin tarkastellaan erikseen omilla luvuissaan.

Ylivoimaisesti selvimmän juopa omien toiveiden ja tulosten välillä näkyi kuitenkin niiden kirjeenvaihtajien vastauksissa, jotka olivat vielä tutkimusajankohtana helmikuussa 2003 Washingtonissa. Terroristit olivat iskeneet New Yorkin World Trade Centeriin ja Washingtonin kupeessa sijaitsevaan Pentagoniin 11. syyskuuta 2001, minkä jälkeen Yhdysvallat oli hyökännyt Afganistaniin ja valmistautui hyökkäämään Irakiin.

Kirjeenvaihtajat kokivat, että vuosina 2001-2003 uutistyön vaatimukset olivat äkkiä kasvaneet niin huomattavasti, että vaikutusmahdollisuudet oman ajankäytön ja aihevalintojen suhteen kapenivat entisestään.

”Silloin kun haki, oli vähän erilaiset tavoitteet, koska minä tiesin lähteväni tänne jo huhtikuussa 2001. Sitten tuli syyskuu, joka pisti kaiken ihan sekaisin. Olin tietysti ajatellut, että tehdään hienoja reppareita ja matkustetaan, kerrotaan amerikkalaisesta elämänmenosta ja näin pois päin. Tapahtumat yksinkertaisesti muuttivat koko agendan.”

”Olisin halunnut tehdä huomattavasti enemmän reportaasia. 9/11:n jälkeen pelisäännöt muuttui selvästi, sen jälkeen me ollaan tehty erittäin paljon politiikkaa ---. Jos yhtäkkiä sanon, että haluan lähteä jonnekin Keskilänteen tekemään jotain pienestä ihmisestä, niin se ei välttämättä mene läpi. --

- Että siinä mielessä epäilen, että tämä vanha unelma 'Join the navy / see the world', ei oikein toteudu.”

6.1.4. Korrespondiittis: ”Kun ei ollut varaventiiliä, meni joskus lankoja pitkin aika pahasti”

Mitkä olivat työsi parhaat puolet?

”Vapaus.”

Mitkä olivat työsi pahimmat ongelmat?

”Vapauden mukana tuleva eristäytyneisyys.”

Kirjeenvaihtajien perhe-elämää tai vapaa-aikaa ei juuri ole tutkittu. Ehkä näitä on pidetty työn kannalta toisarvoisena asioina, mitä ne saattavat ollakin, jos vapaa-aikaa on riittävästi ja perhe-elämä asemamaassa sujuu tasaisesti.

Kirjeenvaihtajaan itseensä työn ulkopuolinen elämä tai sen puute vaikuttaa kuitenkin huomattavasti.

Työ on usein yksinäistä ja eristäytynyttä, sillä ympärillä ei ole kotitoimituksen kollegoita tai muita ystäviä. Se on myös raskasta: aiheita on Yhdysvalloissa aina enemmän kuin aikaa, työpäivät ovat jo aikaeron takia pitkiä, vastuu suuri ja irtautumismahdollisuudet pienemmät kuin Suomessa, sillä työn ulkopuolinen elämä ei odota entisellään toimiston oven ulkopuolella. Kirjeenvaihtajan täytyy keksiä vapaa-aika uudessa kotimaassa uudelleen.

Myös kirjeenvaihtajan perhe on tilanteessa, johon on vaikea valmentautua etukäteen. Jos puolisoilla ei ole asemamaassa omaa tekemistä, hän saattaa turhautua. Jos kirjeenvaihtajalla on lapsia, heidän pitää tottua uuteen kouluun ja kieleen.

Ei vain kirjeenvaihtajan, vaan koko perheen on myös sopeuduttava kirjeenvaihtajan työrytmiin eli siihen, että tämä on yleensä paljon poissa ja saattaa joutua lähtemään matkalla lyhyellä varoitusajalla. Ulkomailla perhe sopeutuu työhön, ei toisinpäin. ”Perhe elää uutissykkeen mukaan”, tiivistä yksi kirjeenvaihtaja.

Tätä tutkimusta varten haastatelluista 22 kirjeenvaihtajasta 21:llä oli mukanaan Yhdysvalloissa ainakin osan aikaa perheenjäsen: useimmiten puoliso ja ainakin yksi lapsi, joillakin kumppani tai aikuinen lapsi. Vain yksi kirjeenvaihtaja vietti koko kautensa yksin.

Jokainen kirjeenvaihtaja suhtautuu työhönsä eri tavoin, eikä voi olettaa, että he olisivat täysin avomielisiä työn vaikutuksesta yksityiselämästään. Olisi kuitenkin väärin olettaa, että yksityiselämä

on jotenkin kirjeenvaihtajuudesta erillinen asia: Perhe-elämä ja vapaa-aika ovat sitä arkea, jonka kokemuksista syntyy käsitys asemamaasta ja jonka kautta saa ideoita. Yksityiselämä vaikuttaa usein myös ratkaisevasti siihen, kauanko kirjeenvaihtaja jaksaa ja haluaa tehdä töitä asemamaassaan.

Koska työtä on paljon ja asemamaan kaikki arkiset ilmiötkin ovat mahdollisia jutunaiheita, vapaa-aika on kirjeenvaihtajille häilyvä käsite.

Paljonko sinulla on vapaa-aikaa?

”Vapaa-aika on sellainen aika satunnainen käsite. Mikä on vapaa-aikaa? Onko se vapaa-aikaa, että luen lehtiä? --- Meillä menevät nämä päivystykset niin, että kaksi viikkoa putkeen, ja se on sitten 24 tuntia töitä. --- Huomasin tässä, että aloin tehdä palapeliä, kun on päiviä, jolloin ikään kuin jäi odottamaan, että tapahtuuko jotakin. Ei ole varma, mutta ei voi oikeastaan lähteä kauheasti minnekään. --- Ostin tuollaisen kahdentuhannen palan palapelin itselleni. --- Se on oikeasti sellaisen epämääräisen ajan käyttämistä että minulla on NPR (National Public Radio-radioasema) päällä ja teen palapelejä. Se tuntuu musta vapaa-ajalta.”

”Tuossa juuri räknäilin, että sinä aikana, kun olen ollut täällä, sellaista viikonloppua, jolloin en olisi tehnyt mitään, ei ole yhtään. Mutta en osaa laskea sitä hirveen isoksi työksi... jos nyt jonkun yhden jutun tekee.”

Tehdä paljon töitä ja kärsiä työn paljoudesta ovat kuitenkin eri asioita. Yleensä kirjeenvaihtajilla on aiemman kokemuksen perusteella realistinen kuva työstä ja he pitävät itsestäänselvyytenä sitä, että ovat tavoitettavissa vuorokauden ympäri ja voivat lähteä matkalle muutaman tunnin varoitusajalla.

Jos työ alkaa kuitenkin saa kirjeenvaihtajan elämässä niin valtavat mitat, että hän alkaa menettää suhteellisuudentajuaan, hänen sanotaan sairastuneen niin sanottuun korrespondiittikseen. Turo Uskalin mukaan korrespondiittis syntyy varmimmin silloin, kun kirjeenvaihtaja on ollut pitkään ulkomailla eikä ole saanut riittävästi palautetta tai kannustusta työstään (Uskali 2001, 149). Sen ilmentymiä ovat muun muassa työnarkomania ja erilaiset riittämättömyyden tunteet. Pahimmillaan korrespondiittis saattaa johtaa peruuttamattomaan välirikoon toimituksen kanssa, lievemmillään kovaääniseen sanaharkkaan.

Helsingin Sanomien Saksan-kirjeenvaihtaja Jukka Luoma (Luoma 2004) on määritellyt korrespondiittiksen ”samanlaiseksi taudiksi kuin ylipainon tai kihdin: se on hyvän elämän tuoma ja muilta on siksi turha odottaa myötätuntoa, pikemminkin päinvastoin”. Luoman mukaan tautiin kuuluu se, että kirjeenvaihtaja kärsii eristyneisyydestä ja unohtaa sen hyvät puolet.

Tauti ilmenee muun muassa siten, että kirjeenvaihtaja alkaa vainoharhaisesti kuunnella kollegoiden tai esimiesten äänensävyjä puhelimesta: ”Miksi se sanoi puhelun lopussa *hei* laskevalla äänellä?”

Tässä tutkimuksessa korrespondiittis määriteltiin ”stressiksi, työnarkomaniaksi ja riittämättömyyden tunteeksi”. Kun 22 Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajalta kysyttiin, olivatko he kärsineet korrespondiittiksesta, kolmetoista myönsi kärsineensä siitä ainakin ajoittain ja muutamat erittäin pahasti.

Lisäksi kolme vastaajaa protestoi määritelmää huomauttamalla, ettei työnarkomania sinänsä merkitse korrespondiittista.

Vastaajat itse määrittelivät korrespondiittiksen erityisesti palautteen puutteeksi ja siitä aiheutuvaksi liialliseksi pohdinnaksi, mitä katsojat tai kollegat Suomessa kirjeenvaihtajan työstä ajattelevat.

Kärsitkö korrespondiittiksesta?

”Kyllä. Yksinäistä, kukaan ei välitä, työtäni ei arvosteta, mitä he siellä Helsingissä oikein ajattelevat...”

Kärsitkö korrespondiittiksesta?

”Joo joo, kärsin!”

Miten se ilmenee?

”Minun pitää koko ajan, vapaapäivänänikin, käydä kattomassa, että mitä maailmalla tapahtuu --- että mukamas maailma kaatuu, ellei koko ajan pidä sormeja valtimolla. -- Heti kun jotain tapahtuu, hyökkää kehiin, että soittaa töihin ja sanoo, ’minä olen täällä’.”

Kärsitkö korrespondiittiksesta?

”Kyllä varmaan joo. Siis silloin 9/11:n jälkeen, kun oli hirveä työputki ja kun oli yksin, kärsi palautteen puutteesta aika ajoittain selvästi. Huomaa, että ajattelee itse eri tavalla, että itse olisi halunnut tehdä eri tavalla --- jos ajattelee lähetyksiä.”

Miten se ilmenee?

”Ihan vain sellaisena tympääntymisenä, että miksei ne niin kuin voi tajuta. --- Rupeaa kypsyttämään. Joskus tekee mieli vaihtaa alaa.”

Kirjeenvaihtajat viittasivat perheeseensä usein juuri korrespondiittiksen vastalääkkeenä:

varaventiilinä, jonka avulla säilyi suhteellisuudentaju siitä, että elämässä oli jäljellä jotakin muutakin kuin työ tai viimeisin juttu.

Kärsitkö korrespondiittiksesta?

”Kärsin siitä paljon enemmän keväällä kuin nyt, kun perheeni on täällä.”

Miten se ilmeni?

”Kun ei ollut sellaista varaventiiliä, huomasi, että meni lankoja pitkin (toimitukseen) joskus aika pahasti, ja sitten lähetti perään e-mailia, että anteeksi, en tarkoittanut...(nauraa).”

Kärsitkö korrespondiittiksestä --- esimerkiksi vainoharhaisuudesta sen suhteen, mitä työstäsi ajatellaan Helsingissä?

”Voin tunnustaa, kyllä sitä esiintyy. Ja sitä vastaan pitää taas taistella, ja siinä perhe on korvaamaton. Jos täällä olisi yksin --- tämä olisi varmasti tosi paljon eri homma. --- Silloin sinä antaisit pirulle heti koko sylin, että vie minua ympäri maata, ja tekisit niin kuin kaikkea vain ja ainoastaan siitä näkökulmasta, että mitä sinä ikinä vain ehdit tekemään ja näkemään. Ja minä olen nähnyt tietysti --- näitä kirjeenvaihtajia aika monta, ja olen nähnyt kuinka vaarallista se on. Ne menevät sellaiseen pyörteeseen, josta kädet enää näkyvät.”

Ei ole kuitenkaan harvinaista, että korrespondiittista lääkittää levon, urheilun tai perhe-elämän

lisäksi myös alkoholilla tai uni- ja masennuslääkkeillä, kuten mitä tahansa raskasta työtä. Tämä yhdistettynä vähäiseen vapaa-aikaan voi panna kirjeenvaihtajan perhe-elämän koetukselle.

The New York Times-lehden päällikön mukaan lehti mittaakin ulkomaankirjeenvaihtajiansa

onnistumista heidän epäonnistuneiden avioliittojensa määrän perusteella (Hess 1996, 27).

Miten työsi vaikutti perheeseesi?

”Päin vittua meni.”

Kuinka paljon sinulla oli vapaa-aikaa viikossa ja miten vietit sen?

”Vähän. Luin kirjoja ja lehtiä ja join viinaa.”

Miten työsi vaikutti perheeseesi?

”Koska työ oli aika ajoin stressaavaa, liian suuri osa lastenkasvatuksesta oli vaimon harteilla. --- Kiva oli lähteä, aika kiva olla, mutta kivempi tulla (Suomeen). Ei sovi hyvin perheelliselle miehelle.”

”Miten työsi vaikutti perheeseesi?”

”Huonosti.”

”Mitä se tarkoittaa?”

”Tämä vie niin paljon --- niistä vähistä henkisistä kyvyistä, että kyllä me (kirjeenvaihtajat) ollaan aika sietämättömiä. Että oletan, ettei tämä suhde tule kestäämään.”

Kova työtahti ja vähäinen vapaa-aika saattavat vaikuttaa kirjeenvaihtajan elämään myös siten, että ne pitävät hänet irrallaan tavallisten amerikkalaisten arjesta, jonka seuraaminen olisi kuitenkin osa hänen työtään.

Lisäksi suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat asuvat yleensä itärannikon suurkaupungeissa Washingtonissa tai New Yorkissa, jotka eivät edusta keskiverto-Amerikkaa: suurkaupunkien asukkaat ovat keskimäärin vauraampia, koulutetumpia ja poliittisilta mielipiteiltään vasemmistolaisempia kuin amerikkalaiset yleensä.

Kirjeenvaihtajat asuvat vielä yleensä kaupunkien vaurailta, turvalliseksi miellettyillä alueilla. He seurustelevat jo työnsä puolesta yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa, valtionhallinnossa, lähetystöissä tai viestimissä työskentelevien amerikkalaisten tai muiden ulkomaankirjeenvaihtajien kanssa; näin heidän käsityksensä keskivertoamerikkalaisten tai jo kotikaupungin pienituloisten arjesta saattaa jäädä rajalliseksi ja elitistiseksi.

Suomalaisista Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajista viisi myönsi, että oli tutustunut tavallisten amerikkalaisten arkeen huonosti tai ei ainakaan niin hyvin kuin olisi halunnut. Yksi mainitsi, ettei hänellä ollut amerikkalaisia kavereita.

Toinen kirjoitti, että pitkän ajan kuluessa amerikkalaiseen arkeen tutustuu väkisin, ”kun ei elä kuten diplomaatit”. Hänellekin amerikkalainen arki tarkoitti kuitenkin Washingtonin valkoisen keskiluokan arkea, kuten useimmille muillekin kirjeenvaihtajille.

Yleisradion kirjeenvaihtaja Aarne Tanninen kuvaa kirjassaan Täällä Tanninen (Tanninen 1996, 338), kuinka washingtonilaiset reportterit, poliitikot, lobbarit ja diplomaatit eivät koskaan käyneet Washingtonin itäpuolella mustien asuinalueella, eivät edes päivällä. Jos he ajoivat alueen halki, he pitivät ovet lukittuina ja välttivät pysähdyksiä. Tosin tällainen käytös ei ollut vain ulkomaalaisten, vaan myös keskiluokkaisten amerikkalaisten arkea.

Miten hyvin opit tuntemaan amerikkalaisten arkea?

”Alussa vaikeuksia päästä sisään amerikkalasiin perheisiin, mutta vaimon sitkeän ponnistelun tuloksena muuri murtui. Komennuksen toinen puoli antoi varsin hyvän kuvan siitä, miten valkoinen amerikkalainen keskiluokka elää; mustien ja latinoiden arkipäivään en päässyt koskaan sisään.”

”Sanoisin, että se on aika vaikeata (tutustua tavallisten amerikkalaisten arkeen). Siis on minulla muutamia tällaisia tuttavapariskuntaperheitä, mutta he ovat ikään kuin kuten jo sanoin hyvin samanlaisia. Senhän näkee jo heidän tavastaan syödä. Ei syödä hampurilaisia eikä juoda Coca-Colaa, kaikki nämä ikään kuin alaluokan tunnusmerkit on poissa.”

”En minä ole paljon tavallisia amerikkalaisia tavannut. Nyt oltiin jouluna Michiganissa, se oli ihan kiinnostavaa, koska se oli niin kuin tavallinen amerikkalainen (paikka)... Täällä (Washingtonissa) kuitenkin kaikki tutut ovat niin hyvin kansainvälisiä.”

Itärannikon viestinten maailmankuvaa ja tavallisia amerikkalaisia suomalaisten kirjeenvaihtajien lähteinä käsitellään luvussa Asemamaana Yhdysvallat.

6.2. Työrutiinit

6.2.1. Päivärytmi: ”Se suosii aamuvirkkuja ja illantorkkuja”

Itsestäänselvin kirjeenvaihtajan päivärytmiin vaikuttavista asioista on seitsemän tunnin aikaero Yhdysvaltain itärannikon ja Suomen välissä. Jos kirjeenvaihtaja herää kello 7 aamulla, Suomessa kello on jo 14. Tämä merkitsee sitä, että tv- ja radiotoimittajilla on heräämisen jälkeen noin kolme tuntia aikaa tuottaa juttuja Suomen varhaisillan uutislähetysiin ja noin 6-7 tuntia Suomen myöhäisillan lähetysiin.

Lehtitoimittajalla on tutkimusajankohtana 2003 hieman helpompi aikataulu. Helsingin Sanomilla ensimmäisen painoksen uutiset täytyy lähettää kotitoimitukseen Yhdysvaltain aikaa noin kello 13.30 eli Suomen aikaa noin kello 21.30, puoli tuntia ennen painoksen lähettämistä tuotantoon. Viimeinen painos menee kiinni kello 01.30 Suomen aikaa eli kello 18.30 Yhdysvaltain aikaa. Myös tietotoimisto STT:n kirjeenvaihtaja pyrkii lähettämään uutissähkeet Helsinkiin Yhdysvaltain aikaa alkuiltapäivästä eli Suomen aikaa kello 19-21, jotta ne ovat maakuntalehtien käytettävissä seuraavan aamun lehtiin. Jos kyse on päivän mittaan kehittyvästä uutistapahtumasta, STT:n kirjeenvaihtajan täytyy tuottaa aamupäivän aikana myös lyhyempiä sähkeitä Suomen alkuillan radio- ja tv-lähetysiin.

Aikaeron takia kaikkien suomalaisten välineiden Yhdysvaltain kirjeenvaihtajat tekevätkin usein yhtenä työpäivänä kahden lähetyspäivän tai julkaisupäivän töitä. Kun Suomessa on menty nukkumaan, Yhdysvalloissa on iltapäivä, jolloin kirjeenvaihtajilla on 4-5 tuntia aikaa levätä tai päivittää tietojaan, tehdä haastatteluja tai valmistella seuraavan päivän töitä.

Sähköisten välineiden kirjeenvaihtajien toinen työpäivä alkaa Yhdysvaltain aikaa illalla noin kello 20-21, kun Suomessa herätään tekemään aamun televisio- ja radiouutisia. Työpäivä voi kestää Yhdysvaltain aikaa puolille öin, jos kirjeenvaihtajan halutaan esiintyvän Suomen aamutelevisiossa tai radiossa suorassa lähetyksessä.

Myös STT:n kirjeenvaihtaja työskentelee iltaisin kello 18-21. Hänellä ei ole suoraa lähetystä, mutta hän lähettää usein pidemmät tai taustoittavat jutut myöhään illalla Helsinkiin, jotta ne ovat Suomen aikaa heti aamulla käytettävissä.

Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajalla ei ole illan lähetysiä, mutta hänkin käyttää iltapäivät materiaalin hankintaan ja haastatteluihin tai kirjoittaa pidempiä artikkeleita, joita ei aamupäivän

uutistyon ohella ehdi tehdä. Lehden verkkoliite antaa nykyisin mahdollisuuden päivittää uutisia sen jälkeen, kun painokoneet ovat pysähtyneet.

Juuri uutisvälityksen muuttuminen ympärivuorokautiseksi 1990-luvun lopussa on muuttanut rajusti sähköisten välineiden kirjeenvaihtajien työtä. Aamu- ja iltalähetysten kaksijakoinen rytmi saattaa tehdä työpäivästä pahimmillaan 19-tuntisen. Kovina uutispäivinä se venyttää toimittajan fysiikan äärimmilleen.

”On sellaisia uutispäivystyspäiviä, että teen kuusi, seitsemän juttua. ---. Silloin aloitat aamulla (Yhdysvaltain aikaa) ja teet kello 17 (Suomen aikaa) Päivän peiliin suoraa hyvin tyypillisesti, ja kello 17.30 seuraavan kerran suoraa. Sitten teet kello 18 (Suomen aikaa) tv-uutisiin vielä mahdollisesti, jos on jotain oikein tapahtunut, ja sitten teet puoli yhdeksän tv-uutisiin (Suomen aikaa). Silloin täällä on kello puoli kaksi iltapäivällä, puoli yhdeksän Suomessa. – Sitten sinä haukkaat ehkä jotain.

Sen päivän aikana voi olla niin, että sinä joudut tekemään klo 22 (Suomen aikaa) uutisraporttiin radioon, ja kello 21.50 televisiossa on lähetys, se on yksi mahdollisuus ---. Kello 22 radioon, kello 23 tv-uutisiin, silloin kello on 16 täällä.

Sitten CNN:llä on kello kuusi illalla (Yhdysvaltain aikaa) sellainen kattavampi, tunnin uutislähetys, joka on syytä kattoo ja syytä ehkä ottaa sieltä nauhalle efektejä radiota varten. --- Sitten odotat sitä, että aamu-tv soittaa puoli yhdeksältä illalla (Yhdysvaltain aikaa).”

Monelta pääset yleensä nukkumaan?

”Se tietysti riippuu. Sitten ovat nämä suorat lähetykset aamulla (Suomen aikaa) radiossa ja televisiossa. Eilen olin suorassa kello 7.10 (Suomen aikaa) eli kymmentä yli kaksitoista se alkoi tätä (Yhdysvaltain) aikaa yöllä. Se kesti kymmenen minuuttia. Eli sen jälkeen pääsin nukkumaan.

Entä tänä aamuna?

”No tänä aamuna piti taas herätä seitsemältä.”

Yleisradion kaksi suomenkielistä kirjeenvaihtajaa jakavat työnsä niin, että yksi päivystää aina kaksi viikkoa, minkä aikana hän hoitaa poikkeustilanteita lukuun ottamatta kaikki television ja radion lähetykset. Tänä aikana toinen kirjeenvaihtaja on niin sanotussa oma juttu-vuorossa, jossa hänellä on mahdollisuus levätä, toteuttaa ajattomampia aiheitaan ja matkustaa.

MTV3:n ja Yleisradion ruotsinkielisen puolen ainoilla kirjeenvaihtajilla ei ole samaa mahdollisuutta, vaan he tekevät jatkuvasti sekä aamu- että iltalähetyksiä.

Aina Yhdysvalloissa ei tietenkään ole sellaista uutistilannetta, jossa kirjeenvaihtajalta halutaan uutisia sekä illan että aamun ohjelmiin. Ympärivuorokautisen uutisvälityksen aikana sellaiset päivät

ovat kuitenkin harvinaisia, jolloin radiolle ja televisiolle työskentelevä kirjeenvaihtaja tekee vain yhden jutun yhteen lähetykseen.

Aikaeron takia esimerkiksi aamutelevisio suosii usein juuri Yhdysvaltain uutisia.

”Aamutelevisioon olen tehnyt paljon täältä, koska ihan semmoinen käytännön juttu on, että minä olen ainut kirjeenvaihtaja, joka on hereillä, jolle voi soittaa niin kuin käytännön syistä (nauraa). Moskovasta herätetään vain äärimmäisessä hädässä --- puoli kolmen, kolmen aikaan aamulla.”

Lisäksi kirjeenvaihtajat hoitavat itse myös oman byrokratiensa ja tekniikkansa: haastattelupyynnöt, akkreditoinnit, hotellivaraukset, puhelinlaskut, tietokoneyhteydet, kuvaajan tilaukset, toimiston vuokrat ja autovakuutukset. Tämä vie helposti useita tunteja viikossa.

Kirjeenvaihtajista yksitoista, siis puolet, mainitsikin joko aikaeron tai aikaerosta johtuvan kiireen, kun heiltä kysyttiin työn pahimpia ongelmia.

”Joskus tuntuu, että kiire on niin hirveä, että hyvä jos ehtii faktat tarkastaa. --- Että jos lähetyksiä on televisiossa ja radiossa silleen, että olen kello 17 television suorassa, viittä yli 17 radion suorassa, kello 17.30 taas radion suorassa, kello 18 television suorassa, niin...”

Siinä ei taida ehtiä vessaan tai juomaan.

”Sitä siinä ei missään tapauksessa ehdi tehdä, mutta edes ehtii saada tietonsa updeitattua!”

”Elämään vaikutti ehkä kaikkein eniten aikaero. Se suosii aamuvirkkuja ja illantorkkuja, eikä meikäläistä, joka valitsi toimittajan ammatin aikoinaan muun muassa siksi, ettei tarvitsisi koskaan herätä kellonsoittoon.”

Miten aikaero ja sen aiheuttama kiire sitten vaikuttavat kirjeenvaihtajien työhön?

Ensinnäkin uutistyön luotettavuus kärsii: kaikkea ei ehdi tarkistaa.

”Sellainen asia, mikä itseä kauhistuttaa, on se, kun lähetyksiä on lisätty niin hirveästi, että virheiden määrä on alkanut pelottaa jo itseäkin. Joskus tulee sellainen asia mieleen, että tässä mennään jo niin vaarallisilla vesillä tämän kiireen ja sitten tällaisen oikean tiedon tasapainottamisessa. Se, että ollaan hirveän nopeita, syö sitä... ja aiheuttaa sen, että siellä on virheitä enemmän kuin saa olla.”

Oletko sanonut toimituksessa tästä, että kiire lisää virheiden määrää?

”Kyllähän sen kaikki tietää, mutta niin kauan kun laatu on vielä kohtalaisen hyvää, siitä ei välitetä.”

Tätä tukee tieto siitä, että yhden viestimen sisäisessä palaverissa oli kehuttu uutistyön laadun olevan niin hyvää, että ”se saa siitä kyllä vaikka laskeakin”.

Toiseksi aikaero vaatii jatkuvaa ennakkointia ja uutisten jatkuvaa päivitystä. Kaikki, mitä tapahtuu Yhdysvalloissa paikallista aikaa iltapäivällä tai myöhemmin, ehtii vasta Suomen illan

myöhäislähetys tai lehden myöhempiin painoksiin. Siksi Yhdysvalloista tehdään iltauutisiin ja seuraavan päivän lehteen juttuja, joissa kerrotaan, millaisia päätöksiä on odotettavissa.

Kun tapahtumat saavat Yhdysvaltain aikaa illalla uusia käänteitä, uutisia päivitetään lehden painoksiin tai aamulähetys, jolloin kirjeenvaihtaja tekee samasta uutisesta työpäivän mittaan monta eri versiota.

Niin sanotut omat kamerajutut eli uutiset, joissa television kirjeenvaihtaja lähtee oman kuvaajan kanssa liikkeelle eikä sanele juttuaan uutistoimistojen lähettämiin kansainvälisiin kuviin, on aikaeron takia vuonna 2003 yhä hankala kuvata, leikata ja lähettää saman illan lähetykseen. Näin toimitaankin yleensä vain poikkeustapauksissa, jossa päivän uutinen on ennalta tiedossa ja yksinkertainen kuvajuttu voidaan tehdä heti aamusta lähtemättä kauas asemakaupungista. Lehtikuvaajalla on hieman yksinkertaisempi tekniikka, mutta hänenkin pitäisi päästä lähettämään kuvat Suomeen alkuiltapäivästä Yhdysvaltain aikaa, jotta ne ehtisivät seuraavan päivän lehteen.

Kolmanneksi aikaeron aiheuttama kiire on yksi syy siihen, että kirjeenvaihtaja käyttää päivän uutisia tehdessään pääasiassa toisen käden lähteitä eli asemamaan tiedotusvälineitä: uutistoimistojen sähköitä, amerikkalaisia sanomalehtiä ja televisiouutisten tietoja. Omaa materiaalia kuten haastatteluita hankitaan päivän uutisjuttua varten vain silloin, kun tiedetään, että se on muutamassa tunnissa saatavissa.

Lähteiden käyttöä ja sen ongelmia käsitellään tarkemmin luvussa Lähteiden valinta.

Neljänneksi ympärivuorokautisen uutisvälityksen paineet kaventavat myös kirjeenvaihtajien juttutyyppejä: etenkin television taustoittavia juttuja, analyysejä tai reportaaseja ei välttämättä ehdi tuottaa uutisjuttujen päivituksen ohessa, vaikka kotitoimitus niitä tilaisikin ja kirjeenvaihtaja haluaisi tehdä.

Sama pätee matkustamiseen muualle Yhdysvaltoihin. Uutistilanteessa se on tietysti mahdotonta, sillä kirjeenvaihtajaa tarvitaan asemakaupungissaan, jossa suuri osa politiikan tai talouden uutisista tapahtuukin. Joskus on kuitenkin vaikea päättää, milloin Washingtonissa tai New Yorkissa ei olisi sellainen uutistilanne, etteikö tarvitsisi olla paikalla. Asemakaupungissa pysyttely kaventaa pakostikin Yhdysvalloista annettua kuvaa.

Jos taas kirjeenvaihtaja lähtee matkalle, juttuja on kustannusten oikeuttamiseksi tehtävä yleensä useampi, ja paluun jälkeen hoidettava myös päivittäinen uutisseuranta.

”Matkustamisintoa vähensi sekin, että yleensä matkat piti tehdä mahdollisimman nopeasti (ei rahan vaan ajankäytön takia). Etenkin repparimatkojen jälkeen työtaakka oli kova, kun piti hoitaa normaalit jutut, matkajutut ja matkan aikana kertynyt byrokraatia.”

”Jokainen toimitus, jokainen toimitussihteeri sanoo edelleen, ja jokainen toimituskokous kirjoittaa vielä päätöslauselman siitä, että me halutaan enemmän näitä reportaaseja. Sitten kun sanoo, että voisin lähteä, he sanovat, että joo, ensi kuussa. Että me elämme sellaisessa pienessä illuusiassa, jota me itse ylläpidämme, että tässä olisi mahdollista tehdä (kaikkea muuta kuin uutistystötä), mutta sitten käytäntö kuitenkin kaventaa sen polun.”

Erityisen korostuneeksi uutispaineen Yhdysvaltain kirjeenvaihtajat ovat kokeneet 11. syyskuuta 2001 jälkeen. Terrori-iskuja on seurannut nopeassa tahdissa terrorisminvastaisen sodan julistus syksyllä 2001, Yhdysvaltain hyökkäys Afganistaniin lokakuussa 2001, pernaruttouhka talvella 2001-2002, kongressivaalit ja sala-ampujan tekemät joukkomurhat Washingtonin ympäristössä syksyllä 2002, hyökkäys Irakiin keväällä 2003 ja sitä seurannut sota sekä presidentinvaalit syksyllä 2004. ”Ihan tämä maailman kaatuminen niskaan on sanellut, miten tätä työtä on tehnyt”, yksi kirjeenvaihtaja tiivistä ajankäyttönsä syyt.

”Etenkin tällaisessa tilanteessa, jossa tällainen joku isompi uutistapahtuma on jotenkin loivin, ainakin se menee minun tuotantokykyäni yli samaan aikaan olla tuolla tekemässä reppareita --- Sellaisia tosi teräviä (matkoja) voi tehdä, mennä käymään GE Medical Systemsissä aamulla ja tulla illalla pois. Mutta sellaisia kun (edeltäjä) neuvoi, että mene viikoksi Floridaan katsomaan, onko siellä jotain jutun juurta, ei tunnu oikein onnistuvan (nauraa).”

Voisi kuvitella, että Yleisradio, jolla ainoana viestimenä on Yhdysvalloissa kaksi suomenkielistä kirjeenvaihtajaa, ei kärsisi edellä mainituista aikaeron ja kiireen aiheuttamista ongelmista yhtä paljon kuin muut viestimet. Kun yksi kirjeenvaihtaja hoitaa uutispäivystystä, toisella on kaksi viikkoa aikaa tehdä omia juttujaan ja matkustaa.

Käytännössä kiihkeä työrytmi vaatii kuitenkin palautumista.

”Voidaan sanoa, että kyllä (kotitoimitukselle) passaa se, että kun olet sitten muu juttu-vuorossa, niin lähdet tuonne pitkin Nevadaa painamaan. Mutta se nyt vaan sattuu olemaan sillä tavalla, että kun olet kaksi viikkoa vääntänyt juttuja tuosta kammesta yötä päivää, et lähde yhtään mihinkään moneen päivään sen jälkeen. --- Jos suunnittelet siihen väliin sen keikan, niin sinun pitää suunnitella se uutispäivystyksen aikana, ja --- lähdet sitten määrätietoisesti pari päivää henkeä vedettyäsi. Ja sitten olet viikon siellä (matkalla) ja tulet takaisin ja sitten --- teet kolmeen neljään eri toimitukseen juttuja --- ja sinulla menee vielä pari kolme päivää siinä. Ja sitten sinulla alkaakin seuraava uutispäivystys. Siinä on taas kaksi viikkoa, ja niin siitä kahdesta viikosta tuleekin yhtäkkiä kuusi viikkoa. --- Ja sinulla ei enää riitä palautuminen.”

Tekniikan kehittyminen on tehnyt viime vuosina periaatteessa mahdolliseksi sen, että päivittäisiä uutistapahtumia voisi seurata myös muualta kuin Washingtonista: kannettavat tietokoneet kulkevat toimittajan mukana, ja uutisjutun voisi lähettää yhtä hyvin Alaskasta kuin Floridastakin.

Käytännössä kirjeenvaihtajat pitävät kuitenkin turhauttavana matkustaa muualle maahan toteuttamaan omia aiheitaan ja käyttää siellä aikaansa hotellihuoneessa kirjoittaen vaikkapa uutista presidentti George W. Bushin Washingtonissa antamista lausunnoista.

Kääntäen voi ajatella, että muualla Yhdysvalloissa sattuneet uutistapahtumat, kuten esimerkiksi sukula Columbian räjähdys Floridassa talvella 2003, on tekniikasta huolimatta pakko hoitaa saman päivän iltauutisiin tai seuraavan päivän lehteen aikaeron takia Washingtonista käsin – etenkin yhden miehen tai naisen voimin.

”Tästä yksinään olemisesta hyvä esimerkki siitä on tämä sukula, joka siis rojahti tänne näin (näyttää Texasia), joka oli menossa tänne (osoittaa Floridaan). Tuo (ulkomainen kollega) hyppäsi heti koneeseen ja meni Cape Canaveraliin, ja (toinen saman viestimen kollega) jäi tänne. --- Pienen mietinnän jälkeen ajattelin, että parasta --- lisä-arvoa saan pysymällä juuri siellä, missä olen, eli kotona. Jos olisin lähtenyt kaikkien näiden lähteiden, omieni ja kirjallisten äärestä lentokoneeseen istumaan kohti Cape Canaveralia, (deadline) olisi mennyt ohi moneen kertaan ennen kuin olisin ehtinyt puoleenväliinkään.”

Tekniikka on helpottanut tiedonvälitystä, mutta sen kehittyminen on myös lisännyt kirjeenvaihtajan työn vaatimuksia huomattavasti.

6.2.2. Tekniikka: ”Puhelinsantra totesi: ’Don’t yell, Sir’”

Tekniikan kehittyminen on mullistanut sekä Yhdysvaltain kirjeenvaihtajien ajankäytön että työrutiinit 1960-luvun ja 2000-luvun välillä.

Muutos on ollut niin huima, että voidaan puhua melkein eri työstä: 1950-luvulla Yhdysvalloissa useimmat lehdistölle työskentelevät ulkomaankirjeenvaihtajat lähettivät Amerikan uutiset postitse kotimaahansa, jossa ne julkaistiin noin viikkoa myöhemmin (Hess 2003). Vielä 1970-luvulla oli työlästä ja joskus myös epävarmaa toimittaa uutisjuttu saman päivän lähetykseen tai seuraavan päivän lehteen.

Nyt sekä sähköisten välineiden että lehtien kirjeenvaihtajat voivat tuottaa uutisesta päivän aikana useita eri versioita eri lähetyksiin tai lehden eri painoksiin. Television kirjeenvaihtajat esiintyvät

rutiininomaisesti suorassa lähetyksessä satelliittiyhteyden kautta ja voivat halutessaan katsoa esimerkiksi kello 20.30 televisiouutiset reaaliajassa internetin kautta.

Vielä 1970-luvulla Yhdysvaltain uutiset saneltiin kirjeenvaihtajien mukaan Suomeen yleensä puhelimitse tai lähetettiin telexin kautta. Televisiotoimittajat kuvasivat mustavalkoiselle filmille, jotka ensin kehitettiin ja lähetettiin sitten lentorahdissa Suomeen.

Vielä 1970-luvun lopussa Washingtonissa työskennellyt kirjeenvaihtaja muistelee, että puhelua Washingtonista Helsinkiin piti odottaa.

”Suurin ongelma pitkään kotiin saatavien puheluiden hirvittävän pitkät odotusajat. Kaiken lisäksi asia vain paheni, jos rupesi hermostuksissaan rähjäämään. Puhelinsantra totesi lyhyesti, että ’Don’t yell, sir’, ja paiskasi puhelimen kiinni. Vasta telexin hankinta kotiin korjasi tilanteen.”

Toinen 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa Yhdysvalloissa työskennellyt kirjeenvaihtaja kuvasi teknologiaa ”hieman hankalaksi”.

”Juttujen lähettämisessä piti yleensä käyttää kaukokirjoitinta. Aikaero vaikutti myös, varsinkin länsirannikolla, kun jutut piti sanella levyille iltaisin sekä tarkistaa ja täydentää aamuvarhaisella.”

Eniten teknologian kehittyminen on vaikuttanut sähköisten välineiden kirjeenvaihtajien työhön. 1980-luvun alussa puhelinraportit radioon siirtyivät jo ongelmitta, mutta television uutisjutut tehtiin sanelemalla puhelimitse suomenkieliset tekstit amerikkalaisten televisioyhtiöiden kuviin, jotka Euroopan yleisradioliitto EBU valitsi ja toimitti satelliitilla meren yli eurooppalaisille yleisradioyhtiöille (Tanninen 1996, 266).

Omien, päiväkohtaisten juttujen kuvaaminen oli vielä tuolloin melko hyödytöntä.

”Kun aloitin Washingtonissa 1980, kuvaukset tehtiin filmille. Filmit oli kehitettävä, mihin kului aikaa. Jutun kokoaminen leikkauspöydällä oli hidasta sekin. Valmis juttu piti toimittaa lentokoneella La Guardianin kentälle New Yorkiin. Siellä oli vastassa kuriiri. Hänen piti kiidättää se vanhalla autoromullaan Kennedyn lentokentälle Finnairin rahtiin. Yön yli juttu sitten lensi sinivalkoisin siivin Helsinkiin (jos lensi, Finnair ei näet niihin aikoihin lentänyt läheskään joka yö). Niinpä omat televisiojutut olivat pakosta ajattomia tarinoita ilmiöistä ja ihmisistä Amerikassa, pehmeää tavaraa.”

1980-luvun puoliväliin mennessä televisiotoimittajat olivat siirtyneet filmistä videoon. New Yorkissa sijainnut EBU avasi haarakonttorin Washingtonissa, mikä toi myös suomalaisten kirjeenvaihtajien nähtäville kansainvälisten uutistoimistojen kuvat. Näin television kuvajuttujen

tekeminen helpottui, kun kirjeenvaihtaja saattoi itse valita haluamansa kuvat ja leikata jutun Washingtonissa.

Myös itse kuvattu juttu oli nyt ensimmäistä kertaa mahdollista lähettää saman illan tv-uutisiin – ainakin teoriassa.

”1980-luvun puolenvälin tienoilla tulivat kevyet videokamerat. Aikaa säästy, kun filmin kehitys jäi pois ja jutun leikkaaminen oli tuntuvasti nopeampaa. Satelliitilla jutun sai Helsinkiin nopeasti. Oli siis periaatteessa mahdollista tehdä ihan oikea päivänkohtainen uutisjuttu tv-uutisiin... Mutta vain periaatteessa. Kun satelliittihinnat olivat pienelle yhtiölle yhä kovin korkeita, sitä ei käytännössä kovin usein tehty. Kuriiri odotti edelleen paketteja Finnairin koneisiin New Yorkiin. Nyt ne vain olivat videonauhoja. Finnairin koneet sentään lensivät useammin viikossa.”

Kyse oli valinnasta: kirjeenvaihtaja muistelee, että suur tapahtumat kuten puoluekokoukset, vaalit, olympialaiset, G7-maiden huippukokoukset ja neuvostojohtajien tai Suomen presidenttien valtiovierailut hoidettiin 1980-luvun loppupuolella aina satelliitilla. Vähäisemmät jutut kulkivat yhä rahtina.

1990-luvun alussa satelliittihinnat olivat laskeneet, ja samalla aleni kynnys lähettää myös jokapäiväisiä uutisia satelliitin kautta.

”Kaikki oli helpompaa ja halvempaa. Työnteon edellytykset olivat mullistuneet perin juurin. Nyt jarru oli Helsingin päässä. Kului jonkin aikaa – vuosia – ennen kuin kotitoimituksessa uskallettiin ryhtyä esimerkiksi haastattelemaan kirjeenvaihtajaa suorassa lähetyksessä kesken uutislähetysten ja ottamaan sillä tavoin kiinni mahdollisuudesta todelliseen tässä-ja-nyt uutisointiin.”

Lehtipuolella telexit vaihdettiin faksiin vasta 1990-luvun alussa. Samaan aikaan tuli käyttöön elektroninen tietopankki, jolloin omaa leikearkistoa ei enää tarvinnut päivittää yhtä tunnollisesti kuin ennen.

Tietokonetta ei kuitenkaan käytetty vielä 1990-luvun ensimmäisinä vuosina, vaikka internetaika oli aivan oven takana. Sen sijaan käytössä oli eräänlainen sähkökirjoituskoneen edistyneempi versio, näyttöpäätetekupla, jossa teksti ilmestyi paperin sijasta kuvaruudulle ja jossa sen käsittely oli helpompaa. Kuplia oli myös kannettavia malleja, joita saattoi ottaa matkalle mukaan.

”Näyttöpäätetekuplalla sain jutut (puhelinlinjaa pitkin) Helsinkiin ja systeemiin heti kun ne oli kirjoitettu. Joskus vanhat kuplat söivät jutun. --- PC:tä en saanut koskaan toimimaan, eikä minulla ollut sähköpostia eikä kännykkää (1990-luvun alussa).”

1990-luvun puoliväliin mennessä kiinteä kotikone ja sylimikro toivat lopullisesti työt toimistolta myös kirjeenvaihtajan kotiin.

Kuriiripostista ei kuitenkaan vieläkään ollut täysin luovuttu: vaikka televisiojutut lähetettiin nyt rutiininomaisesti suoraan Yleisradion toimistosta Washingtonin M-kadulta satelliitin kautta Helsinkiin, ajattomia radio- ja televisiojuttuja pantiin yhä kuriirikyydissä Suomeen. Vasta 1990-luvun puolivälin jälkeen tiedonsiirto mullistui: siirryttiin toden teolla reaaliaikaiseen uutisvälitykseen.

Internetistä ja sähköpostista oli tullut muutamassa vuodessa arkipäivää, mikä helpotti sekä tiedonkulkua että tiedonhankintaa. ISDN-yhteyksien tulo lisäsi merkittävästi suoria yhteyksiä: television kirjeenvaihtajat alkoivat ensimmäistä kertaa rutiininomaisesti kommentoida Yhdysvaltain tapahtumia suorassa televisiolähetyksissä.

Myös satelliittimaksut halpenivat selvästi, jolloin kynnys omien kuvajuttujen tekoon aleni entisestään.

Kun sanot, että nykyisin mennään paljon suorana, mitä se tarkoittaa?

”--- Silloin tiedän, että minulla on esimerkiksi (iltauutisissa) satelliittisuora, ja jos se on täältä, sitten menen vain sinne EBU:n tiloihin tekemään sen katolle Valkoisen talon eteen.”

Siis seisot pakettiauton katolla?

”Siis käytännössä se on --- I Streetillä, rakennuksen katolla, josta näkyy suoraan kahdensadan metrin päässä Valkoinen talo, ja ne pystyvät zuumaamaan siihen, ja minä olen etualalla. Tai toinen positio, jos ei sinne pääse --- on sitten EBU:n studiossa, jonne pannaan taustakroma (taustakuva) sitten. Että Valkoinen talo.”

Vain Yhdysvaltain kännykkäteknologia laahasi useita vuosia Suomea jäljessä. Vielä 1990-luvun viimeisinä vuosina kännykkä oli lähes hyödytön laite missä tahansa paitsi suurkaupunkien alueella: yhteys ei yksinkertaisesti toiminut tai katkesi jatkuvasti keskilännessä, Kalliovuorilla tai muilla harvaan asutuilla alueilla. Kun New Yorkissa juhlittiin vuosituhannen vaihdetta, lehtijutut oli yhä varmintä lähettää hotellista kotitoimitukseen kannettavaan päätteeseen liitetyn pöytäpuhelimien johdon kautta.

2000-luvun alussa Yhdysvaltain kirjeenvaihtajilla oli jo pieni kotistudio omassa kannettavassa päätteessään: sillä voi äänittää ja käsitellä sekä radio- että televisiojutut ja lähettää ne Helsinkiin nopeita ISDN-yhteyksiä pitkin. Pelkän tekniikan puolesta erillinen toimisto ei siis enää olisi Yleisradion kirjeenvaihtajille välttämätön, koska jutut voisi teoriassa tehdä alusta loppuun kotikoneella.

Toimiston pitäminen samassa talossa EBU:n kanssa helpottaa kuitenkin Yleisradion kirjeenvaihtajien työtä muun muassa niin, että EBU:n kansainväliset kuvat ovat nähtävissä ja käytettävissä nopean valokaapelin välityksellä.

2000-luvun alussa Yleisradion Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajilta alettiin edellyttää myös kykyä leikata televisiojutut itse, sillä erillistä leikkaajaa ei enää käytetty. Vielä helmikuussa 2003 kirjeenvaihtajat eivät kuitenkaan kuvanneet omia juttujaan, vaan sen teki freelancer-kameramies.

MTV3:n Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja ei vielä 2003 editoinut tai kuvannut itse, vaikka monet muut MTV3:n kirjeenvaihtajat olivat siihen siirtyneet. Hän käyttää kuvaaja-leikkaajaa, joka kuvaa Beta-kaseteille, editoi itse Beta-nauhurilla ja lähettää jutun satelliitilla EBU:n tiloista Helsinkiin.

Kannettavan päätteen ”ministudio” on vapauttanut kirjeenvaihtajat myös tekemään ja lähettämään uutisjuttuja muualtakin kuin Washingtonista. Esimerkiksi MTV3:n kirjeenvaihtaja ja kuvaaja-leikkaaja ovat leikanneet televisiojuttuja kannettavalla päätteellä hotellihuoneessa ja lähettäneet ne saman tien sähköpostilla Pasilaan. Muutaman minuutin uutisjutun siirtyminen kestää noin vartin.

”Tämä on teknologian kehittymisen mukanaan tuoma muutos, että me voidaan mennä niin kuin minne hyvänsä. Jos tuonne (etelävaltioihin) nyt iskee joku hurrikaanisesonki --- niin siellähän on välittömästi lähetysautot paikalla ja lähetyspisteet, ja EBU --- roudaa sinne tai vuokraa kamat. Koska sillä on täällä x-määrä asiakkaita eli kaikki eurooppalaiset yleisradioyhtiöt, jotka on kaikki EBU:n jäseniä, joilla on kaikilla kirjeenvaihtajat täällä, jotka kaikki ampuu sinne yhtä aikaa. --- Me voidaan mennään sinne ensimmäisellä mahdollisella koneella, ja kun me mennään sinne, siellä on jo piste valmiina, jossa on joku kameran kanssa ja ääninapin kanssa, ja sinä vain kävelet siihen ja pistät napin korvaasi. Ja rupeat hönöttämään.”

Myös lehtitoimittaja saa halutessaan kaksisuuntaisen yhteyden kotitoimitukseen, mikä tarkoittaa sitä, että hän pystyy lukemaan ja käsittelemään Atlantin yli kaikkea sitä aineistoa, mikä Helsingissäkin istuvalla toimittajalla on edessään: Helsingin Sanomien sisäistä arkistoa, tietokantoja ja seuraavan päivän lehteen tarkoitettua materiaalia.

Helsingin Sanomat käyttää kuitenkin yleensä erillistä lehtikuvaajaa, joka lähettää digitaalikameralla ottamansa kuvat Helsinkiin internetin kautta. STT:n kirjeenvaihtaja kuvaa itse digitaalikameralla.

Millä eri tavoin tekniikan huima kehitys on sitten vaikuttanut kirjeenvaihtajan työhön?

Se on helpottanut selvästi tiedonhankintaa ja nopeuttanut tiedonvälitystä. Samalla se on kuitenkin lisännyt merkittävästi uutisvälityksen nopeudelle ja sisällölle asetettuja vaatimuksia ja kiristänyt kilpailua muiden viestinten kanssa.

Koska kotitoimituksessa tiedetään, että on nykyisin teknisesti mahdollista kuvata, leikata, editoida ja lähettää oma television kuvajuttu melkein mistä tahansa Yhdysvalloista noin 4-5 tunnissa, sitä myös halutaan. Digitaalikameraa käyttävä lehtikuvaaja voi toimia vielä nopeammin.

Enää erillistä kuvaajaa ei välttämättä edes tarvittaisi: tekniikan ansiosta kirjeenvaihtaja voisi nykyisin olla myös juttunsa kuvaaja ja leikkaaja. Tämä tehostaisi tuotantoa eli säästäisi kustannuksia, mutta rasittaisi myös kirjeenvaihtajan fyysiikkaa – ja saattaisi sitä kautta huonontaa työn jälkeä.

”Meillä on vielä se ongelma, että välillä pitäisi vielä ehtiä ajatella. Siinä vaiheessa, kun tämä menee niin tuloshakuiseksi, että me vaan juostaan kuin vinttikoirat sähköjänön perässä, niin en ole ihan vakuuttunut, että se on ihan täyspainoista kamaa. Arvottaminen on tärkeä osa. Pitää ehtiä miettiä ja punnita asioita.”

Tässä tulee esille sama ongelma, jota käsiteltiin jo aiemmin kirjeenvaihtajien päivärytmin yhteydessä: uutisvälityksen nopeutuessa virheiden määrä voi lisääntyä ja sisältö kaventua, jos kiireessä tartutaan aina lähteisiin, jotka ovat helpommin ja nopeimmin käytettävissä.

Jos taas kirjeenvaihtaja itse ottaa tulevaisuudessa tehtäväkseen myös juttujensa kuvaamisen ja leikkaamisen, hänellä on entistä vähemmän aikaa miettiä jutun sisältöä. Nämä ovat asioita, joita ei kirjeenvaihtajien mielestä vielä ole ajateltu säästökuurilla olevissa kotitoimituksissa loppuun asti.

”Itse henkilökohtaisesti olen vähän huolissani sen takia, että tässä täytyy olla joku vakiomäärä, mitä ihminen pystyy tekemään työtä. --- Siitä käydään koko ajan semmoista köydenvetoa, että --- tehokkuusajattelua vaalivat teknokraatit haluaisivat vetää sen toiseen äärelaitaan. Sitten on tällainen vanhojen humanistien koulukunta, johon itse kuulun, joka on sitä mieltä, että sitä pitää pikkaisen hidastaa. --- Ettei tehdä sellaisia päätöksiä, joista huomataan muutaman vuoden kuluttua, että ne oli täysin mahdottomia --- ja me menetettiin sen hintana meidän parhaat toimittajat. Koska on se ihan selvää, että jos tämä homma jossakin vaiheessa käy täysin järjettömäksi, niin kyllä minä alan miettiä, että vaikka kuinka paljon tätä rakastan, niin onko tässä järkeä.”

Lisäksi kehittyneessä teknologiassa on yksi käytännön ongelma: siihen ei voi aukottomasti luottaa. Kaikista 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa Washingtonissa työskennelleistä kirjeenvaihtajista vain yksi vastasi, että tekniikka toimi yleensä moitteetta.

Kaikilla muilla oli ollut tietokoneiden kanssa toistuvia ongelmia: koneet olivat menneet epäkuuntoon, juttuja kadonnut ruudulta, sähköpostipalvelun tarjoaja oli kaatunut ennen deadlinea,

satelliittiyhteydet katkeilleet kesken suoran lähetyksen, korjaaja kieltäytynyt koskemasta suomenkieliseen tietokoneeseen.

”Kaikkein suurin stressi tulee tästä hommasta, jonka ei pitäisi olla olennainen ollenkaan, (jutun) lähettäminen. Ei se niin kauheasti stressaa se tuotantovaihe, mutta se kuljetusvaihe (nauraa), jonka pitäisi olla ihan triviaalia.”

Yksi kirjeenvaihtaja oli joutunut 2000-luvulla sanelemaan juttunsa useita kertoja puhelimitse Helsinkiin - aivan kuten 1970-luvulla. Nyt välistä vain puuttui puhelinsantra, jolle huutaisi.

6.2.3. Aiheiden valinta: ”Siinä nyt ei ole paljon valinnanvaraa”

Suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat 1960-luvulta tähän päivään antavat saman vastauksen siihen, mistä he tekivät kautensa aikana eniten juttuja: Yhdysvaltain politiikasta ja taloudesta.

Tämä on tavallaan itsestäänselvyys, sillä kirjeenvaihtajan päätehtävä on seurata asemamaansa uutisilannetta, ja kovina uutisina pidetään niin Suomessa kuin Yhdysvalloissakin politiikan ja talouden tapahtumia. Toisaalta tätä voi halutessaan käyttää myös perusteluna sille, ettei tee muita kuin politiikan ja talouden uutisjuttuja: uutisia on Yhdysvaltain kokoisessa maassa niin paljon, että valtavirrasta poikkeavien aiheiden kehittelyyn on aina hankala löytää aikaa.

Muutama kirjeenvaihtaja tarkensi, että Helsingissä oltiin yleensä kiinnostuneempia Yhdysvaltain ulko- kuin sisäpolitiikasta: esimerkiksi Yhdysvaltain ulkomailla käymät sodat, kansainväliset kriisit, suhteet muihin suurvaltoihin ja YK:n päätökset ovat työllistäneet kaikkia suomalaisia Yhdysvaltain kirjeenvaihtajia yli kolmekymmentä vuotta. Poikkeuksen tekevät vaalit, jotka ovat Yhdysvaltain sisäpolitiikkaa, mutta vaikuttavat ulkopolitiikkaan. Ne ovat aina suuria uutisia myös Suomessa.

Tärkeimmäksi syyksi ajankäytölleen ja aihevalinnoilleen kirjeenvaihtajat itse mainitsivat asemamaan tapahtumat: niin sanotun uutisvirran. Se määritteli myös suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien agendan niin selvästi, että päivittäinen aihevalinta tuntui melko itsestäänselvältä – ja sen muuttaminen vaikealta, vaikka kirjeenvaihtaja itse olisikin halunnut nostaa esiin muita aiheita, kuten myös suomalaiset EU-kirjeenvaihtajat Brysselissä (Mörä 1999; s.86-88).

Ajanpuutteen takia muiden kuin päivittäisten uutisaiheiden käsittely jäi sellaisiin kuukausiin, jolloin uutisrintamalla oli hiljaisempaa, eikä mitään kansainvälistä kriisiä ollut päällä. Osittain tämä johtui

myös kotitoimituksen vaatimuksista, joita käsitellään tarkemmin luvussa Yhteistyö kotitoimituksen kanssa.

Uutisvirta korostui jälleen niiden kirjeenvaihtajien vastauksissa, jotka työskentelivät Yhdysvalloissa 11. syyskuuta 2001 terrori-iskujen jälkeen.

”Tämä pätkäily, joka minulla oli ennen tänne tuloa (että millaista työtä haluan tehdä)... Maailman tilanne on sellainen, että se on osoittautunut aika teoreettiseksi pohdiskeluksi. --- Sen jälkeen kun tulin, oli 9/11, sitten --- alkoi Afganistanin sota, sitten --- Enron meni konkurssiin ja alkoi tämä valtava talousskandaalien sarja. - - Ja pernarutto ja snaipperit (sala-ampujat) ja katolisen kirkon skandaalit ja... Nyt sitten viimeksi tämä sukula. Että sellaisia kovin pitkiä suvantovaiheita ei ole ollut.”

”Siinä (mistä aiheista tekee eniten juttuja) nyt ei ole paljon valinnanvaraa. Maailmanpolitiikka. Yhdysvaltain korostunut rooli ainoana tikaarivaltana ja sen erilaiset heijasteet muihin, on ylivoimaisesti suurin aihe. Ylivoimaisesti. --- Siis en halua laskea, kuinka monta juttua olen tehnyt ikään kuin huippupolitiikasta.”

”Jos ajattelee ihan määrällisesti, vaikka minulla itselläni olisi minkälaisia ajatuksia tai tarttuisin tilanteisiin ja tilaisuuksiin, että voisin tehdä ihan jotain muuta kuin tätä tämmöistä, mikä liikkuu tuolla uutisvirrassa... Niin kyllä joka tapauksessa suurin osa niistä jutuista käsittelee tätä Yhdysvaltain asemaa maailmassa, niin kuin ulkopoliittista ja sotilaallista asemaa maailmaa, ja taloudellista. Uutisia ja juttuja siitä, mitä Yhdysvallat tekee.”

Kyse on kuitenkin myös valinnasta ja voimavaroista. Kirjeenvaihtajat huomauttivatkin, että esimerkiksi yhden ruotsalaisen televisiokanavan kirjeenvaihtaja tekee aivan toisenlaista työtä kuin he: hän matkustaa ympäri maata tekemässä reportaaseja ja taustajuttuja ja hoitaa huomattavasti vähemmän päivittäisiä uutisia. Se on tietoinen valinta, joka ei kuitenkaan ole pelkästään kirjeenvaihtajan itsensä päätettävissä.

Suurten, itsestäänselvien uutistapahtumien lisäksi oli joukko muitakin aihepiirejä, joista kirjeenvaihtajat raportoivat säännöllisesti. Yksi tällainen olivat kaikki Suomen asemaa tai Suomen suhdetta Yhdysvaltoihin koskevat tapahtumat: suomalaisten valtionpäämiesten, poliitikkojen ja talousalan johtajien vierailut Yhdysvaltoihin, Nokian ja sen puhelinten menestys, suomalaisten urheilijoiden saavutukset Yhdysvalloissa ja suomalaisten taiteilijoiden tai musiikin menestys Yhdysvalloissa.

MTV3:n kirjeenvaihtajat mainitsivat seuranneensa urheilua ja viihdettä sivuavia aiheita enemmän kuin Yleisradion tai Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajat.

Suomalaiseen aihepiiriin kytkeytyivät myös ne jutut, joita kirjeenvaihtajilta tilattiin siksi, että haluttiin amerikkalainen näkökulma suomalaiseen tai kansainväliseen uutiseen.

”Suomea kiinnostivat eri asiat: Pankkikriisin takia sikäläinen (amerikkalainen) säästöpankkikriisi, Baltian ja Neuvostoliiton uutisten takia jenkinäkökulma näihin.”

”Tein esimerkiksi jutun siitä, miten amerikkalaiset valittivat bensiinin hinnan kalleutta. Joka tietysti suomalaisille kääntyi lähinnä hupijutuksi.”

Washingtonissa työskenteleviä ulkomaankirjeenvaihtajia tutkinut Stephen Hess arvioi, että noin kolmannes kaikista ulkomaankirjeenvaihtajien Yhdysvaltoja koskevista jutuista oli kovia uutisia (Hess 2003). Heti toiseksi eniten työtä tuottivat kuitenkin uutiset, jotka liittyivät tavalla tai toisella kirjeenvaihtajien kotimaan asioihin.

Hessin mukaan erityisesti suomalaiset ja ranskalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat seuraavat kiinteästi maanmiestensä tekemisiä Yhdysvalloissa – kiinteämmin kuin esimerkiksi britit tai saksalaiset, jotka ovat kiinnostuneempia Yhdysvaltain taloudesta.

Esimerkkeiksi suomalaisten kirjeenvaihtajien kotimaahan liittyvistä aiheista Hess nosti amerikkalaisen kanssa naimisissa olleen suomalaisen Kerstin Campoyn lasten huoltajuuskiistan, asuntojen hinnat amerikansuomalaisten alueilla Floridassa sekä Thomas Jeffersonin sukukokouksen, jonka osanottajilla oli suomalaista verta (Hess 2003).

Hess piti ulkomaankirjeenvaihtajien kotimaan näkökulmaa myönteisenä, koska kotimaahan liittyvät aiheet koskettivat suorimmin viestintien yleisöä. Kotimaata koskevien aiheiden korostus suomalaiskirjeenvaihtajien keskuudessa saattaa johtua myös siitä, että erityisesti pienen maan yleisön oletetaan olevan kiinnostuneita maanmiestensä tekemisistä ”suuressa maailmassa”. Esimerkiksi briteillä ja Yhdysvalloilla on niin tiiviit suhteet ja Yhdysvalloissa asuu niin paljon brittejä, ettei pelkkä kansallisuus riitä tekemään heidän tekemisistään kiinnostavia brittivistintien Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajille.

Kirjeenvaihtajilla itsellään oli hankaluuksia vastata kysymykseen, miten kotimaan yleisö vaikutti heidän työhönsä. Useimmat vastasivat, ettei se vaikuttanut tai etteivät he sitä juuri ajatelleet. Kyse oli kirjeenvaihtajien mielestä enemmänkin sisäänrakennetusta uutisseulasta – omasta taustasta, jonka perusteella poimittiin ne aiheet ja se näkökulma, joiden oletettiin yleisöä kiinnostavan. Pitää olla suomalainen, jotta tietää, mitkä asiat ovat suomalaisille tärkeitä, tiivistä yksi kirjeenvaihtaja.

Mikä sitten oli se suomalainen näkökulma Yhdysvaltain uutisvirtaan ja miten se erosi muiden maiden kirjeenvaihtajien näkökulmasta? Tässä palataan kirjeenvaihtajien Yhdysvaltoja koskeviin asenteisiin, joita käsiteltiin jo luvussa Kirjeenvaihtaja.

Stephen Hessin mukaan yhteistä Washingtonissa työskenteleville suomalaisille, ranskalaisille, saksalaisille ja brittikirjeenvaihtajille oli se, että kaikki tekevät Yhdysvalloissa päivittäisten uutisten ja kotimaihinsa liittyvien uutisten lisäksi juttuja aiheista, jotka tavalla tai toisella tukevat eurooppalaisten stereotyyppioita Yhdysvalloista – kuten siitä, että Yhdysvalloissa on paljon väkivaltaa ja rikollisuutta (Hess 2003 ja Helsingin Sanomat 2003).

Ne tähän tutkimukseen osallistuneet suomalaiskirjeenvaihtajat, joilla mielestään oli työssään suomalaisnäkökulma, arvioivat sen olevan lähellä ruotsalaisten ja norjalaisten kirjeenvaihtajien pohjoismaista näkökulmaa. Käytännössä tämä ilmeni niin, että Yhdysvaltojen valtavasta tietotulvasta poimittiin usein sellaisia aiheita, jotka pistivät silmään - eli joissa amerikkalaisen ja pohjoismaisen järjestelmän erot tulivat selvimmiksi esiin. Näin ne koskivat usein amerikkalaiset yhteiskunnan epäkohtia.

Mistä näkökulmasta tarkastelet Yhdysvaltain asioita?

”No melko paljon tällaisen tasa-arvon, demokratian, sosiaalijärjestelmän (näkökulmasta) --- yleensä tällainen turvaverkko, miten ihmiset välittää toisistaan eri tavalla. --- Miten hirveän erilainen asema valtiolla on Suomessa ja Yhdysvalloissa ihmisten elämässä. Kyllä minun mielestäni tämä liberaalisuus tulee melko paljon näkyviin erityisesti pohjoismaisten toimittajien työssä.”

”Joka maassa asioita katsotaan tietty aina omasta vinkkelistä. --- Mitä nyt on ruotsalaisen kollegan kanssa jutellut, niin ne näkökulmat on aika samanlaisia --- juuri näissä 9/11 asioita. Juuri nämä kriittiset suhtautumiset näihin Bushin puheisiin ja näihin kansalaisoikeusasioihin, ja vankeihin ja pidätyksiin ja muslimien seurantaan ja kaikkeen tällaiseen. --- Että kritiikki päällä koko ajan tähän touhuun täällä -ajattelu.”

Toinen tapa, millä kirjeenvaihtajien kuvasivat pohjoismaalaista näkökulmaa, oli suhteuttaa sitä amerikkalaisten ajatteluun.

Kirjeenvaihtajien mukaan pohjoismaalainen näkökulma eroaa selvästi esimerkiksi presidentti George W. Bushia kannattavien, maaseudulla asuvien uskonnollisten republikaanien näkökulmasta, mutta vähemmän Yhdysvaltain itä- ja länsirannikon suurkaupunkien liberaalien ja sekularististen demokraattien näkökulmasta.

Mikä se suomalainen näkökulma Yhdysvaltojen asioihin on?

”No jos nyt raa’asti pitää sanoa, se on vähän sellainen The Washington Postin tai The New York Timesin näkökulma... Itä- ja länsirannikon lehtien näkökulma on melkein sama mikä suomalaisten näkökulma. --- Se sellainen vanhoillisuuden arvostelu --- ja melkein pelonsekaisetkin ajatukset siitä,

että mitä kaikkea nämä (Bushin hallinto) oikein haluavat tehdä, pistääkö ne aborttilaitkin uusiksi, ja just tämä tällainen uskonnollisuuden jonkinmoinen ylikorostus tässä hallinnossa, tyyliin kokoukset aloitetaan rukouksilla.--- Varmaan ne kuulostavat perisosiaalidemokraattisilta jutuilta”

”Olin vaalijuttua tekemässä Mississippissä, jonka pitäisi olla ihan punaniska, kauhea paikka. Ja seurasin vielä erittäin konservatiivista ehdokasta ---. Sen tyyppiseen (juttuun) olisi ehkä tietysti voinut vaikuttaa se, millainen käsitys oli punaniskaisesta mississippiläisestä, mutta se pitää vain jotenkin siivota pois. Todellisuudessaahan ne oli ihan okei porukkaa, ei ollenkaan niin kamalia kuin luuli.”

Toisin kuin kylmän sodan aikana Moskovassa, jolloin suomalaiskirjeenvaihtajan työhön saattoi vaikuttaa toimittajan oma poliittinen suuntautuneisuus (Uskali 2003), suurin osa Yhdysvaltain kirjeenvaihtajista näytti tarkastelleen asemamaataan vuosikymmenestä riippumatta keskenään yhteneväisemmästä, pohjoismaisen hyvinvointivaltion kasvatin näkökulmasta. Keskimääräisiin amerikkalaisiin verrattuna suomalaiset kirjeenvaihtajat olivat siis joko selvästi vasemmistolaisia tai ainakin kallellaan demokraatteihin päin.

Tässäkään kirjeenvaihtajat eivät kuitenkaan olleet samasta puusta veistettyjä. Yksi kirjeenvaihtaja huomautti, että juuri Suomen ja Yhdysvaltain erojen takia hän yritti kumota amerikkalaisiin liittyviä stereotyyppioita. Toinen, itsensä ”länsieurooppalaiseksi vasemmistolaiseksi” määritellyt kirjeenvaihtaja taas piti esimerkiksi 1970-luvun suomalaisnäkökulmaa niin kielteisenä, ettei hyväksynyt sitä omakseen.

Miten lukijat tai katselijat vaikuttivat työhösi, jos vaikuttivat?

”--- Ehkä sillä tavalla, että pyrki toimimaan kliseiden vastaisesti, kun oletti, mitä suomalaiset lukijat ajattelivat. Pyrki tekemään juttuja, jotka kumosivat suomalaisia kliseitä USA:sta: Että amerikkalaiset ovat automaattisesti tyhmiä ja sivistymättömiä, eikä heidän näkemyksillään ole ajateltuja perusteita.”

Miten toit työssäsi esille suomalaista näkökulmaa Yhdysvaltain asioihin?

”Ei suomalainen näkökulma vaikuttanut, Suomihan oli stalkkufasistinen paskamaa.”

Kolmas kirjeenvaihtaja otti esiin näkökulman lisäksi sen muodon, missä suomalaiset ovat uutisia tottuneet vastaanottamaan. Vaikka amerikkalaisten itärannikon laatulehtien näkökulma Yhdysvaltain uutisiin olisi samantapainen kuin suomalaiskirjeenvaihtajien, amerikkalaisten kuvaileva kirjoitustyylili poikkeaa suomalaisesta, tiiviimmästä ja neutraalimmasta uutistyylistä.

”Pitää aina itselleen välillä muistuttaa, että näitä tehdään suomalaisille lukijoille, muuten ne voisi olla samanlaisia kuin amerikkalaisten sanomalehtien jutut, ja se ei varmaan olisi kovin onnellista.

Ne --- kirjoittavat uutisjutunkin sillä lailla, ettei se ole sellainen meikäläisittäin --- asiajuttu, vaan sehän lähtee just siitä, että rouva Smith paisteli kananmunaa keittiössään ja vilkaisi ikkunasta ulos ja taivaalla välähti ja siellä olikin sukkula pudonnut alas.”

Kirjeenvaihtaja ei siis arvioi vain, mitä aiheita kotimaan yleisö pitää tärkeinä, vaan myös sitä, missä muodossa ne on totuttu vastaanottamaan: pelkkä käänös ei riitä. Tähän palataan tutkimuksen tuloksissa.

6.2.4. Palaute: ”Ripityksen lisäksi sain lahjaksi rukouskirjan”

Kaikki paitsi yksi kirjeenvaihtaja kertoivat saaneensa vähän tai eivät juuri lainkaan palautetta työstään koko kirjeenvaihtajakautensa aikana. Vain yksi mainitsi saaneensa sähköpostin ansiosta katsojilta ja kuulijoita hyödyllistä palautetta, josta syntyi myös hyviä juttuideoita.

Yleisöpalautteen niukkuus johtuu osittain teknologiasta: ennen sähköpostiaikaa palautetta oli mahdollista lähettää yleensä vain kirjeitse tai faksilla, mitä monet suomalaiset lukijat ja katselijat pitivät ilmeisen vaivalloisena.

Toinen syy oli virallinen palautejärjestelmä: yleisöpalautteelle on esimerkiksi Yleisradiossa oma numeronsa ja Helsingin Sanomissa mielipidesivut, joissa voi esittää arvostelunsa joutumatta tekemisiin jutun kirjoittajan tai ohjelman tekijän kanssa.

Nykyisin viestimillä on myös oma sisäinen palautejärjestelmänsä, jonka kautta päälliköt antavat toimittajille palautetta. Kirjeenvaihtajien mukaan talon sisäinenkin palaute jäi kuitenkin kovin ylimalkaiseksi tai vähäiseksi. Palautteen vähyys on yksi syy, miksi kirjeenvaihtajat saattavat tuntea työnsä eristäytyneeksi tai ajautuivat sanaharkkaan kotitoimituksen kanssa.

Etenkin ennen sähköpostiaikaa Yhdysvalloissa työskennelleet kirjeenvaihtajat sanoivat saaneensa palautetta lähinnä kollegoiltaan tai sukulaisiltaan. Lukijoilta tai katselijoilta sitä tuli Suomen-vierailujen aikana, mutta se saattoi olla ylimalkaista tai keskittyä yksittäisiin virheisiin.

Työn kannalta sitä ei yleensä koettu kovin hyödylliseksi.

”Paljon en kuuntelijoiden ja katselijoiden reaktioista tiennyt. --- Lomilla joku täysin vieras saattoi pysäyttää kadulla ja taputella selkään, mutta eihän se varsinaista totuutta valaissut, kun kuuntelijoita ja katselijoita saattoi olla satojatuhansia.”

”Feedbackiä tuli kovin vähän. Sain joltakin lukijalta pienen ripityksen lisäksi lahjaksi rukouskirjan, jotta parantaisin tapani sen jälkeen, kun olin lainannut jutussa lausuntoa, jossa erästä henkilöä sanottiin ’pirun’ hyväksi mieheksi.”

Vuonna 2003 palaute kulkisi Atlantin yli sähköpostilla, mutta silti kirjeenvaihtajat mainitsivat saavansa sitä hyvin vähän. Puhelinsoittoja tuli pari kertaa vuodessa, sähköposteja muutamasta kymmeneen viikossa. Kirjeenvaihtajat itse arvelivat syyksi sen, että lukijat tai katselijat kokevat edelleen helpommaksi lähettää palautetta toimitukseen Helsinkiin kuin Washingtoniin.

”Uutispuolella saadaan hyvin vähän palautetta. Silloin kun tein sen ohjelman tästä --- newyorkilaisesta kapakasta, jossa palosotilaat kokoontuivat viettämään yhden 9/11:nä kuolleen sotilaan syntymäpäivää, oli aivan helvetin kuuma ja minulla oli tällainen punavalkoraitainen t-paita päällä, ja siitä tuli palautetta (nauraa). --- Eikö (toimittajalla) ole rahaa kunnon vaatteisiin (nauraa).”

Yksi aktiivisimmin palautetta antava ryhmä olivat amerikansuomalaiset, joiden lähestymistapa oli välillä toisenlainen kuin suomalaisyleisön: heidän palautteensa ei koskenut niinkään yksittäisiä virheitä, vaan juttuja, joista heidän mielestään välittyi kielteinen asenne heidän uutta kotimaataan kohtaan. Heidän tulkintansa jutun tekijän motiiveista oli joskus vastakkainen suomalaisyleisön tulkinnan kanssa.

”Tännehan tulee palautetta jostain syystä --- kaikkein eniten amerikansuomalaisilta. --- Josta osa on semmoista, että ’miksi te tulette tänne haukkumaan kaikkia pystyyn, jos Amerikka on sinusta noin kauhea maa, mene pois täältä’. --- Yhtenä päivänä tuli ensin tämmöinen ja sitten Suomesta sellainen että ’jos et osaa siellä mitään muuta tehdä kuin Bushin persettä nuolla, niin tule heti pois’. Jos se siinä keskivälissä olisi hyvä (nauraa)”.

Palautteen suhteen poikkeuksen tekee uutistoimisto STT. Sen uutistuotantoa ohjaavat asiakkaiden eli muiden suomalaisviestintien toiveet. STT:n kirjeenvaihtaja kertoikin saavansa päätoimittajansa kautta säännöllistä palautetta asiakkaidensa pyynnöistä koskien uutistyötä: esimerkiksi sitä, mihin aikaan päivästä Yhdysvalloista odotetaan lyhyitä sähköposteja – pitkin päivää radioasemien käyttöön - ja milloin pitkiä koosteita – illalla ennen lehtien deadlineja.

Tietotoimiston kirjeenvaihtaja joutuukin ehkä ottamaan asiakkaiden toiveet enemmän huomioon kuin Yleisradio tai Helsingin Sanomat oman yleisöpalautteensa, sillä tietotoimisto palvelee satoja muita viestimiä, joilla ei ole omaa Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajaa.

6.3. Viestin

6.3.1. Johtoportaan odotukset: ”Koita tehdä jotain omaa”

Suomalaisten viestimien johtoporras osallistuu usein kirjeenvaihtajien valintaan, mutta siirryttyään asemamaahansa Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja on päivittäin yhteydessä uutistoimitusten esimiehiin, ei päätoimittajiin. Viestimien johtoporras pitää kirjeenvaihtajien mukaan harvoin jos koskaan yhteyttä kirjeenvaihtajaan eikä puutu päivittäiseen työhön kuin poikkeustapauksissa.

Vuonna 2003 Yhdysvalloissa työskennelleistä kirjeenvaihtajista yhdellekään viestimen johtoporras tai esimiehet eivät olleet esittäneet yksityiskohtaisia toiveita siitä, millaista työtä he toivoivat kirjeenvaihtajan tekevän. Aiempina vuosikymmeninä Yhdysvalloissa työskennelleistä kirjeenvaihtajista vain yksi mainitsi johtoportaan työhönsä vaikuttaneiden asioiden joukossa, ja silloinkin kyse oli epämuodollisesta yhteydenpidosta: ”Aatos E. (Erkko) kävi joskus moikkaamassa ystävällisessä hengessä”.

Helsingin Sanomien ensimmäinen Washingtonin-kirjeenvaihtaja Lauri Karén kuittaa monen kirjeenvaihtajan kokemukset muistelmissaan näin: ”Kuten tavallista, toimituksen johto ei antanut minulle uuteen asemapaikkaan siirtymisen yhteydessä minkäänlaista ohjeita (Karen 1994, 235).”

Osittain tämä johtuu asemamaasta: Yhdysvalloissa suomalaisella kirjeenvaihtajalla ei ole odotettavissa sellaisia hankaluuksia tai rajoituksia valtiovallan taholta, joita suomalaiselle kirjeenvaihtajalle saattoi tulla eteen Neuvostoliitossa ja tulee yhä eteen Kiinassa - ja joiden selvittämiseen kotitoimituksen johtokin saattaa joutua osallistumaan.

Toinen syy voi olla se, että kirjeenvaihtajat ovat kokeneita toimittajia, usein entisiä päällikkötoimittajia, joiden oletetaan osaavan työnsä itsenäisesti.

Millaisia ohjeita työhön sait esimiehiltä ennen lähtöäsi?

”Varmasti ne sanoivat, että sinähän ainakin tiedät, mihin pääsi pistät. --- Päällikkönä ei voi olla harhakuvia siitä, kuinka paljon (kotitoimitus) tilaa juttuja esimerkiksi. --- Toimituksia on ihan tolkkumasti, ja niillä ei ole minkäänlaista koordinaatiota keskenään, joten se työtaakka voi olla ihan kammottava, jos ei rupea sanomaan jollekulle ei.”

Sisällön puolesta johtoportaan harvat toiveet koskivat lähinnä sitä, että kirjeenvaihtaja tekisi juttuja, joista välittyisi, että viestimellä on paikalla oma, suomalainen toimittaja. Kirjeenvaihtajan toivottiin siis tuovan viestimelle jotain sellaista lisä-arvoa, mitä kansainvälisten uutistoimistojen materiaali ei

Yhdysvalloista voi välittää, ja selittävän suomalaisille lukijoille ja katselijoille, miksi Yhdysvaltain tapahtumat ovat myös heille merkittäviä.

Kirjeenvaihtajien vastauksista välittyy, että johtoporras näytti ymmärtävän, kuinka hankala suomalaisen kirjeenvaihtajan on tehdä Yhdysvalloista omia uutisia. Siksi kirjeenvaihtajat eivät ymmärtäneet lisä-arvon tarkoittavan varsinaista omaa uutishankintaa, vaan sitä, että uutisiin saataisiin mukaan omaa makua.

”No ne (esimiehet) toivoivat justiin, että mahdollisimman paljon yritetään resurssien puitteissa tehdä omaa kamaa. --- Että periaatteessa ’me saadaan kaikki, mitä tarvitsemme, kansainvälisestä kuvasta, me saadaan Bushit ja nämä, että koita tehdä niin kuin jotain --- omaa tai paikallisväriä’ siihen raportointiin.”

”Jotenkin ne (ohjeet) kiteytyvät siihen, että missä määrin arvostetaan sitä, että tätä suurta yleistä uutistarjontaa tehdään oman ihmisen toimesta täältä käsin ---. Mutta ei sitä kauhean selkeästi määritelty. --- Minä ymmärsin sen ja ymmärrän toki vieläkin primääristi sillä lailla, että --- yksi tapa tehdä lisä-arvoa on juuri tehdä paljon sellaista, joka ei ole tässä yleisessä uutisvirrassa.”

Yksi kirjeenvaihtaja sanoi suoraan, että pitkästä kokemuksesta ja itsenäisestä työnkuvasta huolimatta hän olisi toivonut johtoportaan kertovan odotuksistaan kirjeenvaihtajakouksissa, joihin suurten viestimien kaikki kirjeenvaihtajat kerran vuodessa tai kahdessa kutsutaan.

”Se oli kyllä --- suuri pettymys, koska siellä ei käyty ollenkaan sellaista keskustelua siitä, että mitä minä täällä ja mitä jokainen omalla tontillaan tekee, onko se sitten tavallaan sitä, mitä halutaan. Sellaiseen ei niin kuin puolella sanalla viitattu. Siitä voi sitten tietysti vetää sellaisen omahyväisen johtopäätöksen (nauraa), että ilmeisesti se on.”

6.3.2 Yhteistyö kotitoimituksen kanssa: ”Olit oma herrasi ja oma piiskurisi”

Kaikki kirjeenvaihtajat ovat lähes päivittäin yhteydessä kotitoimitukseen, monet useita kertoja päivässä eri toimitusten esimiehiin ja vastuuvuorossa oleviin kollegoihin.

Aikaerosta johtuen kirjeenvaihtajan päivä alkaa yleensä Yhdysvaltain aikaa aamulla kello 7.30-8.00 puhelulla kotitoimituksesta. Silloin hän neuvottelee yhden tai useamman osaston esimiehen tai vastuussa olevan uutispäällikön kanssa päivän uutistarjonnasta.

Yleensä Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajan kanssa puhuu päivittäin ainakin ulkomaantoimituksen ja usein myös taloustoimituksen esimies, minkä lisäksi häneltä saattavat tilata juttuja viestimen muutkin toimitukset tarpeen mukaan.

Sähköisten välineiden kirjeenvaihtajat ovat yhteydessä erikseen sekä radion että television päälliköihin tai listatoimittajaan, jonka tehtävä on koota saman illan lähetyksiä.

Ajankohtaisohjelmien tuottajat ottavat itse yhteyttä kirjeenvaihtajaan tilataksaan pidempiä ja ajattomampia juttuja.

Kuka sitten päättää aiheista? Valtaosa kirjeenvaihtajista sanoi, että he itse ehdottavat selvästi suurinta osaa aiheista kotitoimitukseen päin. Pienempi osa pyynnöistä tai ideoista tulee kotitoimituksesta.

Valtaosa kirjeenvaihtajista kuvaili kuitenkin käytännön yhteistyötä sujuvaksi: aiheista keskustellaan yhdessä ja niistä syntyy harvemmin erimielisyyksiä, sillä Yhdysvaltain uutistilanne tekee aihevalinnasta usein itsestäänselvän.

”Sitten se (esimies) soittaa yleensä aina puoli kahdeksan --- ja sanon, että tällaisia minulla on mielessä, ja aika usein sitten totta kai näissä oloissa se on juuri se, mikä heilläkin on ollut mielessä (nauraa). Hirveän harvoin sattuu sellaista, että ei.”

”Johtuen siitä, että tämä on ollut niin uutisvetoista, mitään suurempia erimielisyyksiä siitä, mikä on päivän teksti, jos näin kirkollista kieltä käyttää, ei (ole)... Se on se ilmestyskirja joka on ollut päivän tekstinä nyt aika pitkään. Voidaan sanoa, että se on ikävää ja ikään kuin kaventaa asioita, kaventaa mahdollisesti kuulijoiden ja katselijoidenkin maailmankuvaa, mutta tämä kova uutismaailma ei synnytä hirvittävästi erimielisyyksiä.”

Aikaeron takia esimiehet Suomessa ovat iltapäivään mennessä jo ehtineet tutustua siihen, mitä Yhdysvalloissa kansainvälisten uutistoimistojen mukaan päivän aikana tapahtuu. Myös internetin ja kaapelikanavien ansiosta esimiehillä ja kollegoilla Helsingissä on nykyisin huomattavasti parempi käsitys kuin vielä 10-15 vuotta sitten siitä, mikä on päivän uutisagenda aamun amerikkalaislehdissä tai televisiolähetyksissä.

Tekniikan kehitys onkin vaikuttanut siihen, että vanhemmat kirjeenvaihtajat kertoivat valinneensa useimmiten aiheensa itsenäisesti, kun taas 1990-2000-luvuilla Yhdysvalloissa työskennelleet kirjeenvaihtajat korostivat keskustelua ja yhteistyötä kotitoimituksen kanssa.

Vaikka kovista uutisaiheista ei juuri synny erimielisyyksiä, kirjeenvaihtajat itse arvelivat ehdottavansa selvästi enemmän aiheita, jotka liittyivät laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin, arkeen, ilmiöihin, kulttuuriin ja viihteeseen. Omat ideat koskivat myös muita juttutyyppejä kuin

uutisia: reportaaseja, kommentteja, taustoittavia juttuja. Matkat muualle maahan kirjeenvaihtajat ideoivat lähes täysin itsenäisesti.

Kotitoimituksen ehdotukset taas liittyivät kirjeenvaihtajien mukaan yleensä sellaisiin päivän uutisiin tai keskustelunaiheisiin, jotka ovat yhteydessä Suomen tapahtumiin tai kansainvälisiin uutisiin.

”Kotitoimituksesta tilattiin paljon enemmän niin sanottua pakkopullaa eli kansainvälisen politiikan pakkokuvia, kuten diplomatiaa. Itse ehdotin enemmän featureita ja reppareita ja thinkpiecejä.”

Erimielisyyksiä saattaakin syntyä juuri siitä, että kotitoimitus haluaa raportteja päivittäisistä uutisaiheista, jotka on mainittu kansainvälisten uutistoimistojen listoilla. Televisiotoimittajat huomauttivat, että myös kansainvälisen kuvapalvelun välittämät kuvat herättivät usein kotitoimituksessa juttuideoita.

Kirjeenvaihtaja puolestaan näkee amerikkalaisessa arjessa päivittäisen uutisvirran ulkopuolella aiheita, joita esimiehet eivät saa ympäri vuorokauden ruuduilleen Helsingissä – ja joista he eivät välttämättä siksi ole yhtä vakuuttuneita.

”Jos minä esitän jotain, olen sanonut, että meidän pitäisi ehkä tehdä enemmän tästä sosiaalisesta puolesta. --- Ensinnäkin siitä sosiaalisesta pohjasta nousee ikään aiheet, jotka jossakin vaiheessa muodostuu politiikaksi. Jotta amerikkalainen politiikka olisi ymmärrettävissä, pitäisi katsoa, mitä tässä kansalaisyhteiskunnassa tapahtuu.”

Onko tämä sitten sellainen asia, jota ei ehkä tajuta kotitoimituksessa?

”Tämä on liian vaikea. Liian vaikea. Televisiojutuissa voi olla yksi tai kaksi pointsia. Jos tätä tekisi hyvin, pitäisi olla sarjaohjelma, jossa sinä kuvaat kerran viikossa, mitä Yhdysvaltain yhteiskunta on eri kantilta.”

Muitakin näkemyseroja kotitoimituksen ja kirjeenvaihtajien välillä tuli kirjeenvaihtajien vastauksista esiin. Kirjeenvaihtajien mukaan kotitoimitus suosii päivän uutisten lisäksi kuriositeetteja ja yksityiskohtia, jotka eivät välttämättä näytä kirjeenvaihtajan mielestä merkittäviltä, mutta saattavat kotitoimituksen mielestä kertoa jotain oleellista Yhdysvalloista. Nämä ovat usein aiheita, jotka saattavat vahvistaa eurooppalaisten stereotyyppioita Yhdysvalloista esimerkiksi väkivaltaisena tai vuonna 2001 alkaneen terrorisminvastaisen sodan aikana ihmisoikeuksia polkevana maana (Hess 2003).

”On tietysti sellaisia, jotka täältä näyttävät hyvin mitättömältä, --- mutta Suomesta katsottuna se voi sitten olla heidän mielestään merkittävä. Jotain sellaisia asioita oli liittyen näihin oikeusasioihin ja kansalaisoikeuksiin 9/11:n takia. --- Sanoin, että minähän tein juuri ison jutun, jossa se oli olennainen osa, että pitääkö nyt tehdä tästä erikseen. Ja se on heidän mielestään kauhean kiinnostavaa, että pitää.”

”Joskus niillä (kotitoimituksella) on tiettyjä näkökulmia, jotka ne haluaisivat nostaa esille. Niin kuin esimerkiksi Irakin sodan uhkasta ne ajatteli, että nyt olisi hauska haastatella välillä jotain rauhanliikkeen edustajia esimerkiksi. Just sellaisia näkökulmia, jotka ei täällä välttämättä ensimmäisenä tule mieleen.”

Myös maailmanpoliittinen tilanne vaikutti siihen, millaisen painoarvon Yhdysvaltain uutiset kotitoimituksen silmissä saivat: kun Yhdysvallat ei enää ollut kylmän sodan toinen suurvalta, sieltä haluttiin myös viihteellisempää aineistoa, mikä ei aina ollut kirjeenvaihtajan mieleen.

Miten työsi muuttui kirjeenvaihtajakauden aikana?

”Tympivämpään suuntaan, kun Suomenkin media halusi tietää enemmän O.J. Simpsonista ja muista skandaaleista (myöhemmin Monica L.). Samaan aikaan Yhdysvaltojen ulkopolitiikka menetti hetkellisesti merkitystään ja Suomessa uutisvälineet ’löysivät’ Euroopan.”

Aihevalintojen lisäksi kotitoimituksen kanssa saattaa syntyä erimielisyyttä ajankäytöstä.

Erityisesti sähköisten välineiden kirjeenvaihtajat ovat kärsineet siitä, ettei tieto aina näytä kulkevan eri toimitusten välillä Helsingissä. Näin eri toimitukset saattavat pyytää kirjeenvaihtajalta raporttia samasta aiheesta peräkkäisinä päivinä, antavat ristiriitaisia ohjeita tai yksinkertaisesti työllistävät kirjeenvaihtajaa kohtuuttomasti.

Millä kaikin tavoin kotitoimitus vaikuttaa työhösi?

”Se tilaa juttuja... se tilaa aivan liikaa juttuja (nauraa). --- Kun sitä lähetysaikaa on kellon ympäri sekä radiossa että televisiossa, ja ne eivät siis tunnu keskustelevaltä täysin keskenään. Eli televisio saattaa sanoa, että nyt sinullahan on löysää, ja sitten radio tilaa kymmenen juttua, niin siihenhän ne löysät menikin. Sitten taas televisio sen jälkeen kuvittelee, että ne on antaneet minun olla rauhassa, että nythän se on levännyt. --- Kun täältä asiaa katsoo, niin koordinaatio siellä voisi olla vähän parempi.”

Selvimmän välimatka kotitoimituksen ja kirjeenvaihtajan välillä tulee kuitenkin esiin tiedonhankintaan liittyvissä asioissa. Kotitoimitus sijaitsee Suomessa, missä viestin on tunnettu. Kirjeenvaihtaja asuu Yhdysvalloissa, jossa harva on koskaan kuullutkaan pienen eurooppalaisen maan viestimestä – eikä ainakaan pidä sitä oman äänestäjä- tai asiakaskuntansa kannalta merkittävänä välineenä.

Kotitoimitukset eivät aina näytäkään tajuavan, miten erilaisessa toimintaympäristössä kirjeenvaihtaja työskentelee, ja siksi niillä saattaa olla epärealistisia odotuksia.

”Joskus ensin pitää saada ne (kotitoimitus) tajuamaan se, että haastattelujen saaminen tai ihmisten kiinnisaaminen täällä ei koskaan (ole helppoa). Että samalle päivälle on turha kuvitella sellaista juttua, jossa pitää saada joku kiinni. --- Aluksi ne vain kuvitteli, että täällä vain marssitaan jonnekin ja jätetään haastattelupyynnöitä, ja sitten sieltä joku kiltisti soittaa.”

”On mahdottomia pyyntöjä. Ihan silloin alussa kotitoimitus sanoi, että ne halusivat jutun Washingtonin köyhistä. Ne olettivat, että voin kävellä sisään ja sanoa hei, olen Suomen (viestimen nimi), tunnetko laitosta (nauraa). --- Ajattelin, että pitäähän edes yrittää, ja kävin kysymässä ihmisiltä kadulta, mutta ihmiset eivät edes vastanneet minulle. --- Tämä on segregoitunut yhteiskunta, ja valkoiset ei hirvittävän usein yleensä lähde heidän puolelleen edes hyvissä aikeissa. Suomessa voit lähteä Jakomäkeen, ja voit soittaa ovikelloa, ja saat vastauksia.”

Jotkut kirjeenvaihtajat toivoivatkin kotitoimitukselta enemmän keskusteluja sekä yhtenäisempää linjaa siitä, millaisia juttuja Yhdysvalloista halutaan. Näin joka päivä ei ajateltaisi vain sen päivän lähetystä, vaan suunniteltaisiin myös ennakkoon.

Kotitoimituksen toivottiin myös pitävän Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat enemmän ajan tasalla muusta uutistilanteesta ja muiden maiden kirjeenvaihtajien osuudesta päivän aiheisiin. Näitä ei aina ehdi Yhdysvalloista seurata, vaikka teknologia antaa nykyisin mahdollisuuden katsoa lehtien verkkosivujen lisäksi Suomen radio- ja televisiolähetysksiä Washingtonista käsin.

Yleisesti ottaen kirjeenvaihtajat olivat kuitenkin suhteellisen tyytyväisiä kotitoimituksiinsa: vaikka yksittäisiä valituksen aiheita löytyi, yksikään kirjeenvaihtaja ei pitänyt yhteistyötä ongelmallisena. Osittain tämä johtunee siitä, että kotitoimituksen rooli on kirjeenvaihtajan elämässä kuitenkin rajatumpi kuin kotimaan kollegoiden elämässä: kirjeenvaihtajien työ on itsenäistä ja välimatka esimiehiin pitkä. ”Olit oma herrasi ja oma piiskurisi”, tiivistä yksi kirjeenvaihtaja suhdettaan kotitoimitukseen.

Toinen syy tyytyväisyyteen voi olla se, etteivät lähin esimies tai kollegat pysty päättämään asiasta, joka vaikuttaa kirjeenvaihtajan työskentelyolosuhteisiin Yhdysvalloissa ehkä merkittävämmän kuin mikään muu kotitoimitukseen liittyvä asia: viestimen budjetista.

6.3.3. Budjettikuri ja sensuuri: ”Sain suoranaisten käskyn, että matkustaa ei saa”

Kirjeenvaihtajien työn sensurointia ja viestinten budjettikuria käsitellään yhdessä, koska kaikki paitsi yksi kirjeenvaihtaja kokivat, ettei heidän työtään – ehdotettuja aiheita tai valmiita juttuja – koskaan sensuroitu kotitoimituksessa.

Yleinen syy kirjeenvaihtajien juttuehdotusten hylkäämiseen oli sen sijaan budjetti: monet aiheet ja matkaehdotukset olivat kotitoimituksen mielestä yksinkertaisesti liian kalliita toteuttaa.

Sensuroidaanko tai hylätäänkö juttujasi tai ideoitasi koskaan?

”Viime vuonna yksi matka oli sellainen, että se oli (kotitoimituksen) mielestä liian kallis, niin se piti muuttua sitten erilaiseksi. --- Oltiin lähdössä Etelä-Dakotaan, ja se, miten se (kotitoimitukselle) myytiin --- oli, että mennään tekemään vaalien alusjuttua, koska Etelä-Dakota oli tässä mielessä kiinnostava ---. Mutta se osoittautui liian kalliiksi, ja me mentiinkin sitten Iowaan ja Illinoisiin ja vaihdettiin nämä muutkin aiheet lennosta. Että en sano että se on sensuuria, ehkä se on rahapula.”

Budjettikurissa näkyy suuri ero viestinten välillä. Yksikään Helsingin Sanomien kirjeenvaihtaja ei sanonut, että raha olisi ollut este ideoille tai juttumatkoille. Sen sijaan sähköisten viestinten – sekä Yleisradion että MTV3:n – kirjeenvaihtajat kokivat, että budjetti asetti heille tiukat raamit, jotka vaikuttivat televisiotyön ja etenkin televisiota varten tehtävien juttumatkojen sisältöön. Radiojuttuja tai uutistoimistotyötä budjettikuri ei yhtä lailla rajoittanut.

Esimerkiksi Yleisradiossa television uutisjutuille on oma, kiinteä budjettinsa, mutta muille kuin uutisjutuilla täytyy löytyä talon sisältä joka kerta tilaaja, kuten ajankohtaisohjelma. Tälle tilaajalle kirjeenvaihtajan pitää sitten myydä ideansa.

Pääsyy eroon lehdistön ja sähköisten viestinten välillä ovat kuvauspalkkiot. 2000-luvun alussa amerikkalaisen lehtikuvaajan päiväpalkkio oli noin 400-500 dollaria. Televisiokuvaajan palkka oli noin kaksinkertainen. Lisäksi Yleisradio ja MTV3 maksavat korvauksia Euroopan yleisradioliitolle EBU:lle, joka välittää kuvat Helsinkiin satelliitin kautta.

Etenkin matkoilla, jossa pitää maksaa myös kameramiehen kulut, television kuvajuttu voi tulla pari, kolme kertaa kalliimmaksi kuin lehdessä ilmestyvä kuvareportaasi. Kustannusten säästämiseksi esimerkiksi Yleisradion suomen- ja ruotsinkielisen puolen kirjeenvaihtajat tekevät yhteisiä juttumatkoja saman kuvaajan kanssa.

Välillä tiukka budjettikuri saattaa johtaa ristiriitaiseen tilanteeseen. Viestimen johto toivoo kirjeenvaihtajan tekemän Yhdysvalloista ”jotain omaa” – siis hankkivan sellaista materiaalia, jota kansainvälisiltä kuva- ja uutistoimistoilta ei voi saada. Omien kamerajuttujen kalleuden vuoksi sähköisten viestinten kirjeenvaihtajat eivät kuitenkaan käytännössä aina voi tällaista materiaalia toimittaa.

Kun kotitoimituksen taloustilanne kiristyi tai dollarin kurssi suhteessa markkaan tai euroon nousi, kirjeenvaihtajat kokivat, että televisiojuttujen määrä väheni ja kansainvälistä kuvamateriaalia alettiin käyttää itse kuvatun sijasta. Etenkin budjettikauden lopulla matkustusta vaativien aiheiden myyminen ajankohtaistoimituksille oli kirjeenvaihtajien mukaan vaikeaa.

Joskus kirjeenvaihtaja on kokenut olevansa suorastaan vankina asemakaupungissaan.

”Taloustilanne vaikutti (työhön), ja vaikeutti huomattavasti: Eräänä syksynä sain suoranaisen käskyn, että matkustaa ei saa, koska ne rahat ovat budjetista loppu.”

Vain kaksi televisiolle työskennellyttä kirjeenvaihtajaa kertoi, ettei budjettikuri rajoittanut heidän työtään merkittävästi. Muita rahan puute turhautti enemmän kuin mikään toinen yksittäinen asia kirjeenvaihtajan työssä.

Enemmistö sähköisten välineiden kirjeenvaihtajista katsoi kotitoimituksen taloustilanteen olleen asemamaan uutistapahtumien lisäksi tärkein syy siihen, että suuri osa heidän työstään koostui lyhyistä uutisjutuista. Esimerkiksi kotitoimituksen toiveita ei pidetty yhtä tärkeänä ajankäyttöä ohjaavana asiana kuin budjettia.

”Toimituksessa --- keuhuttiin, kannustettiin tai oltiin hiljaa. Ei vaikuttanut työhön. Sen sijaan ainainen napina dollarien käytöstä alkoi vaikuttaa.”

”Omien juttujen kuvaaminen on ERITTÄIN kallista USA:ssa, josta johtuen työ muodostui hyvin pitkälle valmiin uutiskuvamateriaalin hyödyntämisestä. --- Ei ollut rahaa reissata eikä kuvata.”

”Tein paljon enemmän töitä radiolle kuin televisiolle, koska se oli halvempaa ---. Minulla oli harvoin varaa matkustaa minnekään, vaikka jotain olisi tapahtunutkin.”

Paitsi aihevalintoihin ja juttutyyppeihin, budjetti voi vaikuttaa myös toimittajien työtapoihin. Ellei pääse omassa asemamaassaan paikan päälle, on entistä riippuvaisempi toisen käden lähteistä.

Onko ollut jotakin, mikä on jäänyt harmittamaan?

”On. Tämä liittyy kustannuksiin ja työkulttuuriin ---. Kun oli 9/11 muistopäivä ja turvallisuusneuvosto New Yorkissa, (viestin) lähettää vain yhden toimittajan paikalle, joka sitten painaa siellä vuorokauden ympäri. Olen nyt molemmissa tapauksissa sanonut, että meitä on täällä kaksi, voisi kyllä lähettää molemmat. Koska molemmissa tapauksissa on nyt käynyt niin, että vaikka sinne menee se toinen, se yksi ihminen ei ole pystynyt hoitamaan kaikkea. --- Sitten siinä on koko ajan sellainen fiilis, että --- miksi en voi olla tekemässä näitä juttuja siellä, missä se oikeasti tapahtuu, miksi toinen vain pääsee ja silti multa tilataan tolkuton määrä juttuja täältä (samasta aiheesta). Että se oli minusta ihan silkka arviointivirhe.”

Voi kuitenkin olla, että budjettikuri on asia, joka tuntui kahlitsevan televisiolle työskentelevän kirjeenvaihtajan matkustusta enemmän kuin se todellisuudessa kahlitsi. Kun vertaa, kuinka monessa osavaltiossa lehdistön ja television kirjeenvaihtajat olivat työtehtävissä käyneet, selviä eroja matkusteluaktiivisuuden suhteen ei ollut, vaikka monet sähköisten viestinten kirjeenvaihtajat olettivat Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajan päässeen matkustamaan heitä enemmän.

Kaikki jo asemamaansa tutkimushetkellä jättäneet yksitoista sähköisten viestinten kirjeenvaihtajaa arvioivat käyneensä kautensa aikana työmatkalla yli kymmenessä osavaltiossa. Kolme oli käynyt 30-40 osavaltiossa ja yksi 45:ssä.

Helsingin Sanomien viidestä tutkimushetkellä entisestä kirjeenvaihtajasta neljä oli käynyt 10-30 osavaltiossa ja yksi 46:ssa.

Vastauksista ei kuitenkaan käynyt ilmi, kuinka moni juttumatka oli hylätty tai oliko kaikilta sähköisten kirjeenvaihtajien toteutuneilta työmatkoilta tehty televisiojuttuja vai esimerkiksi joiltakin ainoastaan radiojuttuja.

Voi olla, että budjetin koettiin rajoittavan työtä selvästi, koska kunnianhimoiset kirjeenvaihtajat kokivat työnsä tavoitteiden olevan aina korkeammalla kuin mahdollisuuksien niiden toteuttamiseen. Jos rahapula nousi esiin keskusteluissa kotitoimituksen kanssa ja matkaehdotukset torjuttiin pari kertaa, kirjeenvaihtaja saattoi alkaa sensuroida ideoitaan – vaikka syyttäisi siitä kotitoimitusta.

”On varmasti tapahtunut, että sanon, että haluan lähteä matkalle esimerkiksi Etelä-Dakotaan, niin voidaan sanoa ja sanotaan erilaisiin syihin vedoten, että budjettisyistä tai --- aikataulullisista syistä ei käy. On paljon varmasti sellaisia ajatuksia, jotka minun mielestäni pitäisi tehdä, mutta joita todennäköisesti ei tehdä, vaikka olisi hyvää journalismia tehdä ne. Ja minähän voin sitten iskeä päätäni tuohon seinään, että perkeleen juntit, mutta näinhän se vaan on.”

Budjettikuria lukuun ottamatta kirjeenvaihtajat kokivat, ettei heidän työtään rajoitettu kotitoimituksesta käsin, vaan heidän ideansa vastasivat yleensä myös kotitoimituksen toiveita.

Vain yksi, kylmän sodan aikana 1970-luvulla Washingtonissa työskennellyt kirjeenvaihtaja mainitsi tässä tutkimuksessa kohdanneensa sensuuria, joka johtui vuosikymmenen poliittisista kiistoista: hänen Yhdysvaltoja koskevat uutisensa eivät usein olleet ”silloisen operatiivisen iltavuoron mieleen”, jossa kirjeenvaihtajan näkökulmasta oli vasemmistolaisia toimittajia. Kirjeenvaihtaja koki, että hänen työllään oli kuitenkin talon johdon tuki: ”Tilannetta seurattiin tiettävästi mielenkiinnolla päätoimittajaportaalla”.

Kirjeenvaihtaja huomautti, ettei hän Washingtonissa tiennyt Suomen poliittisesta tilanteesta, eikä hänen siitä siksi pitänyt välittääkään. Työhönsä vaikuttaneeksi ongelmaksi hän ei sensuuria lkenut.

Helsingin Sanomien ensimmäinen kirjeenvaihtaja Lauri Karén arvioi muistelmissaan, että jopa kolmannes hänen lähettämistään artikkeleista ei päässyt koskaan lehteen asti (Karen 1994, 240 ja 252-253). Syyksi hän arveli kotitoimituksen kollegoiden suomettuneisuuden: joku oli kuulemma kasannut Karénin juttuja jopa todistusaineistoksi ”punakaartien” mustiin kirjoihin.

Karén kertoo kerran suuttuneensa ulkomaanosaston iltavuorolaisille ja kysyneensä, onko hänen tehtävänsä olla ”Washingtonissa Helsingin Sanomien toinen Moskovan-kirjeenvaihtaja” (Karén 1994, 254).

Toinen, 1990-luvulla Yhdysvalloissa työskennellyt kirjeenvaihtaja koki, että yksi hänen jutuistaan oli sensuroitu ajoitussyistä ennen Suomen presidentinvaaleja. Kyse oli amerikkalaislähteeseen perustuvasta uutisesta, joka käsitteli Suomen ja Yhdysvaltain Hornet-hävittäjäkaupan käännteitä. Kauppoja hoitamassa oli ollut puolustusministeri Elisabeth Rehn, mutta kotitoimituksen mielestä uutista ei voitu julkaista juuri ennen presidentinvaaleja, joissa Rehn oli ehdokkaana.

Kukaan muu Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja ei maininnut kohdanneensa minkäänlaista sensuuria. Yksittäisiä juttuaiheita saatettiin tyrmätä tai lykätä, jos ne eivät esimiestä innostaneet, mutta tätä pidettiin normaalina. ”Jotkut ideat oli syytäkin hylätä”, huomautti yksi kirjeenvaihtaja.

”En usko, että mitään sensuroitiin. Ideoita hylättiin usein aamuisin, koska ’--- on täyttä’. Kun Berliinin muuri kaatui, minulle kerrottiin, että nyt ’keksittyjä juttuja’ (= omia ideoita) on turha tarjota tai ’voit pitää vapaapäivän, ellei siellä ole tapahtunut yhteiskuntajärjestelmän muutosta’.”

Sensuurina kirjeenvaihtajat eivät pitäneet juttujensa muokkaamista tai lyhentämistä, jota tapahtuu uutistoimituksissa rutiininomaisesti. Välillä uutispainotukset ja tilanpuute tietysti sapettivat.

”--- Korrespondiittis oli päästä niskan päälle, kun huolella ja hartaasti tehdystä jutusta oli kylmästi iltavuorossa saksittu valtaosa pois. Lensin kerran Washingtonista Las Vegasiin varta vasten tekemään repparin Ross Perot’n vaalitulaisuudesta. Lähetin omasta mielestäni ihan hyvän repparin Helsinkiin ja sovin paikalla olleen valokuvaajan kanssa, että (viestimelle) tarjotaan kuvia. Kun näin lehden, muistaakseni 4-5 liuskan repparista oli jäljellä enää puolitoista, ja kuvana oli käytetty vanhaa pärstää.”

Kerran kotitoimitus oli myös siistinyt kirjeenvaihtajan jutusta kohtia, joiden katsottiin liian selvästi välittäneen tekijän omia mielipiteitä. Kyse oli kuitenkin yksittäistapauksesta eikä esimerkiksi poliittisista erimielisyyksistä.

” --- Täällä (Yhdysvalloissa) nostettiin kauhea kähinä, kun äiti oli läimäyttänyt lasta, ja se oli otettu turvakameralle. Siitä oli tehty tällainen hervoton hirviö, joka menettää lapsensa oikeudessa ja kaikkea muuta vastaavaa. Tein siitä jutun ja olin niin raivoissani tästä ilmiöstä (nauraa), että sitä siellä (kotitoimituksessa) pikkusen softattiin niitä äänenpainoja. Minusta se oli niin järjetöntä, kun kaikki kuitenkin kiukuspäissään läimäyttää penskaansa pyllylle, ja sitten tästä tehtiin niin kuin valtakunnanhirviö tästä äidistä.”

6.4. Asemamaana Yhdysvallat

6.4.1. Lähteiden käyttö: ”Nyt tiedän, miltä Lopen lehden toimittajasta tuntuu”

Lähteiden käytön osalta suomalaisen toimittajan työ Yhdysvalloissa on perustavanlaatuisesti toisenlaista kuin kotimaassa.

Suomessa suuren viestimen toimittaja pystyy tarvittaessa tavoittamaan valtiojohton. Hän voi kehittää luottamuksellisia suhteita poliitikkoihin, virkamiehiin ja eri alojen asiantuntijoihin, joiden kautta hän voi saada käsiinsä myös salaista tietoa.

Yhdysvalloissa suomalainen toimittaja on pienen, suhteellisen tuntemattoman maan ja merkityksettömän viestimen edustaja, jonka on sitkeistä yrityksistä huolimatta työlästä, usein jopa mahdotonta päästä valtakunnallisten uutisten ensi käden lähteille. Amerikkalaiset senaattorit, kongressiedustajat, liittovaltion korkeat viranomaiset tai liike-elämän johtajat eivät tuhlaa kuin poikkeustapauksissa aikaansa puhumalla pienen maan toimittajalle.

Jopa 15 kirjeenvaihtajaa 22:sta luki vaikeudet saada ensi käden tietoa tiedonhankinnan suurimpien ongelmien joukkoon: haastatteluja ei järjestynyt, kuvauslupia ei saanut, pressikortteja piti kinuta eikä toistuviinkaan soittopyyntöihin vastattu.

”New Yorkin koululautakunnan edustajalle piti sana Finland tavata moneen kertaan, eikä hän sittenkään ollut varma, sijaitsiko Finland Nevadassa, Neuvostoliitossa tai jossakin muualla. --- Syväkurkkuja oli Washingtonin tuhatpäiseen toimittajalaumaan verrattuna kovin vähän, ja jos he jollekin jakoivat erikoistietoa, he eivät rientäneet ensimmäisenä kertomaan sitä (viestimelle), jonka nimeä he eivät edes pystyneet tavaamaan.”

”Olisipa ollut paljon vähemmän turhauttavaa olla Washingtonissa jonkin amerikkalaisen tai edes brittiläisen suurlehden tai tv-yhtiön kirjeenvaihtajana. Ei olisi tarvinnut kinata State Departmentin (ulkoministeriön) kanssa jatkuvasti siitä, kuinka monta kertaa täytyy istua heidän päivittäisissä briiffauksissa, että saa vakituisen pressikortin heidän rakennukseensa.”

”Nyt tiedän, miltä Lopen lehden toimittajasta tuntuu, jos se yrittää saada Lipposen haastattelua.”

Yksi kirjeenvaihtaja arveli, että tiedonhankinnan vaikeus johtuu siitä, että Yhdysvalloissa punnitaan tarkempaan kuin Suomessa tiedotuksen hyötysuhdetta: aika on rahaa ja tiedottaminen sekä julkiselle vallalle että yrityksille eräänlaista markkinointiviestintää, josta tulisi olla tiedottajalle etua. Suomalainen yleisö taas on amerikkalaisesta näkökulmasta mitättömän pieni kohderyhmä, jonka kautta ei tavoita amerikkalaisia äänestäjiä, osakkeenomistajia tai kuluttajia.

”Minusta on edelleen hirvittävän kiinnostava firma tämä WalMart, jolla on kolme miljoonaa työntekijää. Soitin niille ja vihdoinkin sain sieltä jonkun kiinni ja sanoin, että minua kiinnostaisi tehdä tällainen juttu, että olisin valmis tulemaan sinne Arkansasiin ---, jos te vain järjestäisitte minulle jonkun sellaisen ihmisen, jonka kanssa voisin jutella tunnin, parin tunnin ajan.”

”Sitten sieltä soitti joku täti, joka sanoi, että meillä ei ole Suomessa eikä Pohjoismaissa minkäänlaista kaupallista toimintaa, eikä meillä ole mitään suunnitelmia aloittaa ---. Näin ollen meillä ei ole mitään intressiä keskustella teidän kanssanne. --- Se sanoi sen asialliseen tapansa, että haistakaa home, ja pysykää siellä missä olette, älkääkään ainakaan tänne tulko häiritsemään meitä.”

”--- Eihän Suomessa ikinä näin, Suomessahan katsotaan, että firman imago nyt on sellainen (asia), että annetaan edes joku vahtimestari sieltä haastateltavaksi.”

Osittain kyse on myös Yhdysvaltain Suomeen verrattuna suuresta byrokratiasta. Jotta vastuulta ja sitä seuraavilta mahdollisilta syytteiltä vältytään, kaikkeen pitää hankkia kirjallinen lupa, mihin uutistyössä harvoin on aikaa.

”Jouduin varsinaiseen mankeliin heti alkajaisiksi, kun yritin tehdä juttua teiniäideistä ja yritin päästä kouluun kuvaamaan lastentarhaa, minne tytöt toivat vauvojaan hoitoon siksi aikaa, kun menivät tunneille. Yritin ensin lupaa suoraan koulusta, jossa tiesin tällaisen lastentarhan olevan. Rehtori ohjasi minut johonkin kouluvirastoon. Siellä palloteltiin henkilöltä toiselle - kenelläkään ei ollut valtuuksia - sitten kytkettiin mukaan sosiaalivirasto - ja siellä sama pallottelu jatkui ---. Lopulta monen päivän puhelurumban jälkeen ohjattiin taas takaisin koululle ja siellä jollekin sosiaalivoimistajalle, joka lopulta keksi, että minun pitää kirjoittaa kirje alaikäisten teiniäitien vanhemmille ja pyytää jokaiselta erikseen kuvaus- ja haastattelulupa. Kuten arvaat, tässä muodossa juttu ei koskaan valmistunut.”

Vaikeus saada ensi käden tietoa on johtanut siihen, että suomalaiset kirjeenvaihtajat ovat vuosikymmenestä riippumatta joutuneet tekemään lähes kaiken Yhdysvaltain politiikkaa tai taloutta koskevasta päivittäisestä uutistyöstä toisen käden lähteiden eli amerikkalaisten viestinten tai kansainvälisten uutistoimistojen perusteella.

Haastatelluista 22 kirjeenvaihtajasta kaksitoista arvioi käyttäneensä vähintään puolet kaikesta työajastaan sellaisten juttujen tekemiseen, joissa he käyttivät lähteenään ainoastaan asemamaan viestimiä.

Muu ajankäyttö jakaantui kirjeenvaihtajien oman arvion mukaan sellaisten juttujen kesken, joihin hankittiin lisäksi omia lähteitä esimerkiksi puhelimitse, ja sellaisiin juttujen kesken, joita varten lähdettiin ulos toimistosta tai keikalle muualle asemamaahan.

Mitkä olivat sitten kirjeenvaihtajien tärkeimmät lähteet, joiden viestin perusteella suomalaisyleisö on muodostanut käsityksensä Yhdysvaltain tapahtumista?

Lähes kaikki kirjeenvaihtajat mainitsivat tärkeimpien lähteidensä joukossa Yhdysvaltain itärannikon liberaalit laatulehdet The Washington Postin ja The New York Timesin, oikeistolaisemmat The Wall Street Journalin ja The Washington Timesin, valtakunnallisen USA Todayn, kaapelikanavat CNN:n, Foxin tai MSNBC:n, päätelevisiokanavat ABC:n, CBS:n tai NBC:n, uutistoimistot AP:n tai Reutersin sekä washingtonilaiset tutkimuslaitokset, muun muassa The Brookings-instituutin, Caton, Center for Security and Intelligence Studies CSIS:n, American Enterprise-instituutin AEI:n ja Economic Policy –instituutin. 1990-luvun loppupuolella myös internet, sen hakuohjelmat ja uutisarkisto Lexis-Nexis nousivat tärkeimmiksi lähteiksi.

Monet kirjeenvaihtajat lukivat tärkeimpien lähteiden joukkoon myös länsirannikon päälehden The Los Angeles Timesin, aikakauslehdet The Timen, The Newsweekin, The Economistin, New Yorkerin tai Atlantic Monthlyn, radiokanava NPR:n, kaapelikanava C-Spanin, uutistoimisto UPI:n, brittiläisen laatulehden The Financial Timesin, taloustietotoimisto Bloombergin, amerikkalaisten yliopistojen tutkijat, ulkomaankirjeenvaihtajien lehdistökeskuksen Foreign Press Centerin, tiedotustilaisuuksien litterointeja välittävän liittovaltion tiedotustoimisto Federal News Servicen, Maailmanpankki IMF:n, Suomen New Yorkin YK-edustuston ja Washingtonin suurlähetystön suomalaisvirkamiehet sekä eri maiden kollegat.

Brittiläistä televisiokanava BBC:tä seurattiin vertailun vuoksi, sillä heidän päivittäinen ulkomaan uutistarjontansa koettiin laajemmaksi kuin amerikkalaiskanavien. Myös MOS – ”man of the street” eli kadunmiehet – luettiin tärkeiden lähteiden joukkoon.

Vain muutama kirjeenvaihtaja mainitsi Valkoisen talon tai Yhdysvaltain ulkoministeriön. Ainoastaan yksi 1970-luvulla Yhdysvalloissa työskennellyt kirjeenvaihtaja laski Yhdysvaltain kauppasuhteita käsitelleet kongressin edustajat tärkeimpiin lähteisiinsä.

Myös lähteiden käytössä näkyy tekniikan kehityksen tuoma suuri muutos: 1970-1980-luvuilla Yhdysvalloissa työskennelleet kirjeenvaihtajat mainitsivat käyneensä säännöllisesti paikan päällä Valkoisen talon ja ulkoministeriön järjestämässä lehdistötilaisuuksissa, vaikka he eivät olisikaan henkilökohtaisesti päässeet kysymään esimerkiksi presidentiltä mitään – sen tehtävän hoitivat ja hoitavat yhä pääasiassa Valkoista taloa päätyönään seuraavat suurten amerikkalaisviestinten toimittajat, The White House Press Corps (Tanninen 1996, 280-281).

Käytäntö muuttui 1980-luvun puolivälissä, kun kaapelikanava CNN aloitti toimintansa. Siitä tuli myös ulkomaankirjeenvaihtajien silmä ja korva, joka vahti ympäri vuorokauden Valkoisen talon, kongressin ja ministeriöiden toimintaa ja lähetti kaikki uutisarvoiset tiedotustilaisuudet – joissa suomalaiskirjeenvaihtaja olisi ollut vain yksi satojen toimittajien joukossa – suorina lähetyksinä televisiosta. Näin kirjeenvaihtajien tarve käydä paikan päällä tiedotustilaisuuksissa väheni.

”Aikapaineiden kanssa kamppailevalle suomalaiselle kirjeenvaihtajalle koitti uusi ja helpompi elämä”, kuvailee muistelmissaan Yleisradion kirjeenvaihtaja Aarne Tanninen (Tanninen 1996, 286-287). ”Kiitos CNN:n, ’uutisvuorossa’ istuminen tuntui Washingtonissa paljon turvallisemmalta 80-luvun puolenvälin jälkeen.”

Vaikka tiedonsaanti helpottui, tekniikan kehitys johti myös siihen, etteivät kaikki ulkomaalaiset kirjeenvaihtajat enää käyneet Valkoisessa talossa tai ulkoministeriössä kuin poikkeustapauksissa – tai välttämättä saaneet niihin kulkulupiakaan. Kun nopeasti saatavilla olevan tiedon määrä helpottui entisestään internetin ansiosta ja nopeuskilpailu kiristyi suorien lähetysten takia, kirjeenvaihtajien oli käytännöllisintä tehdä lähes kaikki päivittäiset uutisjutut lähtemättä kotoa tai toimistolta valmiiden lähteiden äärestä.

Esimerkiksi 2003 Yhdysvalloissa työskennellyt kirjeenvaihtaja kuvaili yhdessä uutisjutussa käyttämiään lähteitä näin:

”Yksi selkeä uutispäivä oli se sukkula (Columbian putoaminen). --- Aloin katsoa, mikä, missä, milloin, ja selvittämään sitä vain uutistoimistoilta, parilta kolmelta toimistolta. Ja sitten mitä nämä (kaapelikanavat CNN, Fox, MSNBC ja C-Span) tietävät. Ja sitten vain deadline puitteissa teen sen, mitä saan.... Katson myös, mitä kuvaa on, ja ne (kotitoimitus) kertovat myös, mitä kuvaa (kansainvälisillä kuvatoimistoilla) on ja minkälaisia satasia, siis näitä sound biteja, on tarjolla. --- Ja sitten se (uutinen) siinä muotoutuu sen mukaan.”

Vaikka suomalaiskirjeenvaihtajat joutuivat sopeutumaan siihen, että uutistyössä heidän täytyy nojata rutiininomaisesti toisen käden tietoon, asia vaivasi monia. Yksi heistä olivat yrittäneet varmistaa amerikkalaisviestinten tietoja, mutta käytännössä sekin osoittautui vaikeaksi.

”Alussa minulla oli semmoinen ortodoksinen ajatus, että niitä pitäisi tsekata. Jos Donald Rumsfeld sanoo jotain The New York Timesille eksklusiivisesti, niin oikea toimittaja soittaisi ja kysyisi, pitääkö tämä paikkansa.”

Mihin sitä soittaisi?

”No Pentagoniin tai jonnekin, että vahvistatteko vai kiistättekö. Mutta ei mennyt kovinkaan pitkä aika, kun huomasi, että se on ihan mahdotonta. Luulen, että kaikki maailman sivu ovat varmaan tehneet paljon niin, että tekee semmoisen jutun, että The New York Timesin mukaan asia on näin.”

Vaikeus saada ensi käden tietoa johti tilanteeseen, jossa kirjeenvaihtajat kehittivät ja korostivat vaihtoehtoisia tapoja käyttää lähteitä.

Ensinnäkin kirjeenvaihtajat hakeutuivat Yhdysvalloissa vaihtoehtoisille ensi käden lähteille, mikä lisäsi niiden painoarvoa uutistyössä.

Toiseksi kirjeenvaihtajat sopeutuivat siihen, etteivät he tekisi skuppeja eli omia uutisia Yhdysvaltain tapahtumista, mutta että he saattoivat hankkia omia uutisia Yhdysvaltain ja Suomen suhteita koskevista asioista.

Kolmanneksi kirjeenvaihtajat korostivat työssään toisen käden tietojen yhdistämistä, tulkintaa ja suhteuttamista, joka teki heidän mielestään päivittäisestä uutistyöstä jotakin enemmän kuin käännöstyötä.

Kutakin näistä tavoista käsitellään lyhyesti erikseen.

Hakeutuminen vaihtoehtoisille lähteille tarkoittaa sitä, että jos valtakunnanpoliitikot tai Washingtonin ja New Yorkin viranomaiset eivät suostuneet puhuneet suomalaistoimittajalle, tämä saattoi matkustaa pienemmille paikkakunnille: pikkukaupungin pormestarilta oli huomattavasti helpompi saada haastattelua kuin Yhdysvaltain kongressin jäseneltä. Näin valtakunnallista uutisaihetta saatettiin lähestyä esimerkiksi reportaasin keinoin.

”Yhteiskunnalliset aiheet helpompi toteuttaa esimerkiksi Baltimoressa, koska Washingtonin koulut, poliisi jne. (olivat) kyllästyneitä ulkomaisiin tv-yhtiöihin.”

”Katuhaastattelut toimivat täällä, koska ihmiset ovat hyviä ja sanavalmiita. Sen takia on niin kuin helpotus viedä juttu jonnekin pikkupaikalle, tehdä esimerkkijuttu, jossa niillä ei ole tällaisia estoja tai --- jossa ne ovat innoissaan, että ne pääsevät Suomen telkkariin tai ylipäänsä telkkariin.”

Suomalaiskirjeenvaihtajat käyttivätkin lähteinään paljon tavallisia amerikkalaisia, jotka saattoivat kuvailla jonkin tapahtuman tai uutisen vaikutusta omaan elämäänsä. Heidän suhteensa suomalaisen viestimen kirjeenvaihtaja saattoi olla jopa etulyöntiasemassa verrattuna amerikkalaiseen kollegaansa, jolle ihmiset eivät olisi välttämättä puhuneet yhtä avoimesti arkaluontoisista asioista, kuten rasismista tai raha-asioista.

”Ihmiset usein kysyvät esimerkiksi, että eihän tämä (lähetys) tule täällä. Ne eivät sitten välitä, jos se menee Eurooppaan, sitten se on niin kuin ok.”

Lisäksi uutistyössä korostui sellaisten lähteiden käyttö, jotka tarjosivat ensi käden tietoa myös pienen maan kirjeenvaihtajille. Näihin lukeutuivat esimerkiksi maailmanpankki IMF ja

washingtonilaiset tutkimuslaitokset, jotka järjestävät viikoittain ajankohtaisista aiheista seminaareja. Suomalaiset kirjeenvaihtajat saattoivat kävellä paikan päälle ja haastatella asiantuntijoita itse.

”Olen tehnyt hirveästi IMF:stä juttuja, no sehän on ihan tärkeä homma ja --- iso peluri tässä maailmantaloudessa. Mutta se, minkä takia olen tehnyt IMF:stä paljon juttuja, on se, että voin kävellä --- IMF:n infoon, jossa on oikea ihminen. Se ei ole The New York Times, se on herra Dawson, joka siellä kertoo. Se voi ehkä johtaa siihen, että IMF on korostunut jopa uutistyydyssä. Vaikka tärkeähän se on, että luojan kiitos se on IMF eikä joku paikallinen vapaapalokunta (nauraa)”.

Lähde- ja aikatauluongelmien takia monet kirjeenvaihtajat olivat luopuneet ajatuksesta, että he edes yrittäisivät kilpailla amerikkalaistoimittajien kanssa hakemalla omia uutisia Yhdysvaltain tapahtumista. Puolet kirjeenvaihtajista vastasi, etteivät he edes pyrkineet tekemään omia skuppeja Yhdysvalloissa.

”Se, että tekisit ihan puhtaan skuupin --- on tässä maassa ihan äärimmäisen epätodennäköistä. --- Se ei voi olla toimintaperiaatteena.”

Miksi?

”Jos minä yrittäisin etsiä jotain skuppia, saattaisi olla, että käyttäisin suuren osan toiminnastani muuhun kuin velvollisuuksieni hoitamiseen.”

Sen sijaan kirjeenvaihtajat kokivat voivansa tehdä ”osaskuppeja”: omia uutisia, jotka liittyivät Suomen ja Yhdysvaltain suhteita koskeviin asioihin. Näiden lähteenä saattoi käyttää Yhdysvalloissa työskenteleviä suomalaisviranomaisia tai amerikkalaisia, jotka olivat tekemisissä Suomeen liittyvien asioiden kanssa - ja siksi paremmin suomalaistoimittajien tavoitettavissa.

”Suomeen liittyvissä asioissa oli mahdollista saada ainakin pieniä skuppeja aikaan. Toisaalta tietoja maailmaa koskevista asioista saattoi saada suomalaisilta lähteiltä, toisaalta Suomen koskevia tietoja ulkomaalaisilta. Silti Yhdysvaltain tulevan Helsingin-lähettilään haastattelu ja toisen nimityksen uutisoiminen ennen muita eivät ole kovin ihmeellisiä skuppeja.”

Koska varsinaisten skupprien hankkiminen päivittäisen kiireen keskellä oli niin vaikeaa, kirjeenvaihtajien ensisijainen tavoite oli tuoda esiin omia aiheita tai omia näkökulmia Yhdysvaltain uutisiin ennen kuin kukaan suomalaisista kilpailijoista oli ehtinyt tarttua samaan aiheeseen. Muutama kirjeenvaihtajat olivatkin alkaneet ajatella skuppiksi sitä, että he kertoisivat Yhdysvaltoja koskevan uutisen ensimmäisenä suomalaiselle yleisölle, vaikkakin se perustuisi amerikkalaisten viestinten tietoihin.

”Minun mielestäni asioiden oivaltaminen on lähinnä se skupprien teon osa-alue, johon tässä hommassa pystyy. --- Että kyllä minä niin kuin itse katson, että jos esimerkiksi pystyn tarjoilemaan

sellaisen näkökulman johonkin seurattavana olevaan kansainväliseen asiaan, joka tulee vaan ikään kuin täältä (osoittaa päätään), niin sekini on niin kuin tietyllä tavalla skuuppaamista.”

Yksi kirjeenvaihtaja koki skuupiksi myös sen, että hän oli saanut amerikkalaisten kollegojensa avulla mahdollisuuden haastatteluihin, joita muut suomalaiset kollegat eivät saaneet.

”(Sain) todennäköisesti ainoana ulkomaankirjeenvaihtajana Ronald Reaganin haastattelun puoli vuotta ennen hänen valitsemistaan (osoittautui, varsinkin kansainvälisissä asioissa, aika tietämättömäksi tyypiksi). ---- Reaganin puheille pääsin The Los Angeles Timesin avulla, ei äijä olisi muuten halunnut ulkomaalaista tavata.”

Skuuppien määrittelyssä tullaan tämän tutkimuksen kannalta olennaiseen kysymykseen, miten toisen käden lähteitä käyttäen voi tehdä työtä, joka antaa suomalaiselle lukijalle lisä-arvoa amerikkalaisten viestinten tai kansainvälisten uutistoimistojen materiaaliin verrattuna. Tekeekö kirjeenvaihtaja käännöstyötä vai ei, jos hän perustaa uutisensa amerikkalaisten viestimien tietoihin?

Tämä oli kysymys, josta kirjeenvaihtajilla itsellään oli ristiriitaisia näkemyksiä.

Tunnetko koskaan tekeväsi pelkkää käännöstyötä?

”Kyllä tunnen joo. Varsinkin alkuaikoina --- oli niin hirveä paine, ajallinen paine, ja suuri työ sen kaiken ymmärtämisessä. --- Joutui lennosta oppimaan. Sitten vain käytti lähteitä ja mainitsi niitä.”

”Joo, kyllä. Kyllä se on joskus ihan tämmöistä kiireistä pikkusilppua, joku on sanonut jotakin, ja se pitää vain äkkiä kertoa. Niin kuin siteeraamista ja kääntämistä ja leikkaamista ja liimaamista. Ja varastamista ja kopioimista... kyllä sitä on paljon.”

”Ei oikeastaan. Olen sitä mieltä, että aina kun täältä tekee jonkun jutun, siinä on aina joku näkökulma, koska täytyy aina valita joku näkökulma. Ja silloin se ei ole pelkkää käännöstyötä, koska on aina joku valintatilanne, vaikka kuinka pieni joskus.”

”Yhtäkään juttua en ole tehnyt sellaista, jossa ei olisi jotakin sellaista, jota olen siihen tavallaan pannut itse seurattuani näitä asioita ja muuta. ---- Että se tieto tulee sieltä (asemamaan viestimistä), mutta kyllä ne ihan toisennäköisiä tai toisenlaisia juttuja on.”

Vaikka kaikki kirjeenvaihtajat tekevät rutiininomaisesti uutisia toisen käden lähteiden perusteella, osa heistä kiisti siis tekevänsä käännöstyötä sillä perusteella, että uutistyössä oli mukana heidän aiempi kokemuksensa toimittajana ja heidän aiemmat tietonsa Yhdysvaltain tapahtumista. Valinnat, näkökulma ja tulkinnat tekivät näin ollen kirjeenvaihtajien näkemyksen mukaan myös toisen käden lähteisiin perustuvasta uutisesta jotakin enemmän kuin osiensa summan.

”Minä olen tehnyt juttuja uutistoimistojen perusteella Suomessa ja sitten olen tehnyt niitä täällä, eli voin sanoa ainakin, ja toivottavasti se välittyy jotenkin sinne Suomeen, että nyt tiedän asiasta paljon enemmän, kun olen täällä.”

Miten se näkyy jutuissa?

”Jos sitä sitten itse arvioi, niin toivoo, että pystyisi välittämään vähän enemmän sitä, millaiset fiilikset täällä on ja mitä asioista ajatellaan. Jos tekee juttuja Suomessa tietotoimistojen perusteella, se on aina kliinistä. Olet aika epävarmalla pohjalla kuitenkin, kun sinut pudotetaan tekemään jotain juttua ja seuraavana jotain aivan toista juttua aivan toisesta maasta. --- Voin sanoa aivan vakuuttavalla rintaäänellä, että tiedän nyt paljon enemmän näistä asioista kuin mitä tiesin Suomessa.”

Suomalaisten kirjeenvaihtajien työn lisä-arvoa amerikkalaisten tiedotusvälineiden tuottamaan tietoon verrattuna tarkastellaan lähemmin tämän tutkimuksen tuloksissa.

6.4.2. Amerikkalaisviestintien maailmankuva: ”CNN:ää viedään kuin pässiä narusta”

Kuten edellisessä luvussa todettiin, suomalaiset kirjeenvaihtajat käyttävät päivittäin lähteenään suuria amerikkalaisia viestimiä. Näin amerikkalaislähteillä on merkittävä vaikutus kirjeenvaihtajien suomalaisyleisölle välittämään tiedon sisältöön.

Amerikkalainen viestinkenttä on kuitenkin sekä laaja että hajanainen. Suuria viestimiä on paljon ja niillä on erilainen ideologinen ja poliittinen tausta. Välittääkseen suomalaiselle yleisölle paikkansapitävän kuvan Yhdysvaltain tapahtumista ja keskustelunaiheista kirjeenvaihtajan pitääkin päivittäin valita, minkä viestimien tulkintoihin hän nojaa.

Yksi kirjeenvaihtaja mainitsi tiedonhankinnan suurimmaksi ongelmaksi juuri sitä, että luotettavat lähteet piti erottaa epäluotettavista valtavan informaatiotulvan keskellä.

”Piti oppia ymmärtämään myös mihin aatesuuntaan päin ne olivat kallellaan – vaikkapa vain hitusen.”

Ongelma on entisestään korostunut internet-aikakaudella, jossa saatavilla olevien toisen käden lähteiden määrä on valtava. Esimerkiksi maksulliseen internettietokantaan Lexis-Nexisiin on tallennettu satojen amerikkalais- ja eurooppalaisviestintien uutisia. Mukana ovat sekä sanoma- että aikakauslehdet, uutistoimistosähkeet että televisio-ohjelmien translitteroinnit.

”Kun tällaisen informaatiotulvan alla sitten on, niin siinä on tietysti tavallaan semmoinen --- (ongelma), että miten nämä uutiset lähteytetään. Jos katsot seitsemältä eri uutistoimistolta ja kolmelta kanavalta ja Lexis-Nexisistä noin 700 juttua, niin mikä se on, minkä mukaan asia on näin? Tulee erittäin suuri houkutus katsoa, että jos 370 Lexis-Nexis-otosta on tätä mieltä, niin kyllä se varmaan sitten on näin.”

Yleisesti ottaen suomalaiset kirjeenvaihtajat antoivat amerikkalaiselle journalismille melko hyvän arvosanan suomalaiseen journalismiin verrattuna. Amerikkalaisissa viestimissä havaittiin kuitenkin valtavia eroja: kiitettävän arvosanan suomalaiskirjeenvaihtajilta sai itärannikon laatulehdistö, ristiriitaisimmat arviot televisio.

Yksi kirjeenvaihtaja vertasikin amerikkalaismediaa asemamaahansa: saatavilla on sekä maailman parasta että maailman huonointa, ja valinta on jokaisen omalla vastuulla.

Eniten kirjeenvaihtajat vieroksuivat viestinten välittämän tiedon Amerika-keskeisyyttä, kaupallisuutta, uutisten nopeaa tai pintapuolista käsittelyä ja viihteellisyyttä. Ihailua puolestaan herättivät amerikkalaistoimittajien ammattimaisuus ja esiintymistaito, ahkeruus, peräänantamattomuus sekä tinkimättömyys suhteessa vallanpitäjiin: amerikkalaista laatulehdistöä pidettiin yleisesti valppaampana vallan vahtina kuin suomalaista.

”Poliittinen mahtitekiä, jonka tuomioita poliitikot pelkäävät kuin ruttoa”, 1970-luvulla Yhdysvalloissa työskennellyt kirjeenvaihtaja kiteytti amerikkalaisen journalismin. ”Heillä on tällainen vallan vahtikoira-idea --- enempi kuin Suomessa”, 2000-luvun kirjeenvaihtaja huomautti.

Jotta amerikkalaista keskustelusta ja amerikkalaisten mielipiteistä ei välittyisi liian yksipuolinen kuva, kukaan kirjeenvaihtaja ei maininnut käyttävänsä lähteinään vain yhtä tai kahta amerikkalaisviestintä, vaan he yrittivät seurata tietoisesti sekä liberaaleiksi että konservatiiveiksi ja miellettyjä viestimiä.

Maailmankuvaltaan liberaaleina tai demokraattimyönteisinä pidettyjä The New York Timesia ja The Washington Postia suomalaiset kirjeenvaihtajat kehuivat kautta linjan luotettaviksi, korkeatasoisiksi, hyvin kirjoitetuiksi ja perusteellisiksi. Levikiltään pienempää, konservatiivista ja republikaanimyönteistä The Washington Times-lehteä seurattiin lähinnä vertailun vuoksi, mutta kukaan ei kehunut sen journalismin laatua.

Myös amerikkalaisia aikakauslehtiä, etenkin niiden uutisanalyysejä, pidettiin erinomaisina lähteinä. Muutama kirjeenvaihtaja arvosteli ainoastaan ulkomaan asioiden ajoittain suppeaa käsittelyä myös lehdistössä.

”Laatulehdissä resurssit ja taito tehdä tavallisista kansalaisista human interest-juttuja, jotka meidän päivälehdistä puuttuvat.”

”Amerikkalaisilla laatulehdillä on huomattavasti suuremmat henkiset ja aineelliset voimavarat, mistä ammentaa kuin suomalaisilla, ja jossainhan sen täytyy näkyä.”

”Kaksi laatulehteä The New York Times ja The Washington Post erittäin hyviä, muut erittäin huonoja. --- Huippu on huippua ja maailman parasta, perustarjonta televisiossa valitettavan kapea. Ulkomaanuutisointi liian heikkoa ja poliittinen keskustelu on prosessin jauhamista juupas-eipäs-pohjalta.”

Amerikkalaisia kaupallisia radiokanavia pidettiin lähteinä melko hitaina ja hyödyttöminä, mutta julkisin varoin toimiva The National Public Radio saivat suomalaiskirjeenvaihtajilta poikkeuksetta kiitosta taustoittavista keskusteluohjelmistaan.

Televisiojournalismi sai tyrmäviä arvioita sekä sähköisten välineiden että lehdistön kirjeenvaihtajilta. Arvostelu koski sekä aiheita että niiden käsittelytapaa. Suomalaiset ihailivat kuitenkin amerikkalaisten televisiotoimittajien esiintymistaitoja ja reaktionopeutta.

”Jos puhutaan uutisjournalismista, niin oleellinen kriteeri Yhdysvalloissa näyttää olevan ns. kiinnostavuusperiaate: paljon rikosuutisia, outoja luonnon- ja ihmiselämän ilmiöitä, kevyttä hömpää. --- TV-kanavilla resurssit tehdä tutkivaa journalismia, joka joskus hyvinkin syvälle pureutuvaa ja yhteiskunnallista keskustelua herättävää.”

”Televisio osasi suoran lähetyksen ja dramaturgian verrattomasti paremmin, samoin uutishankinnan ja syventämisen, kun jotain suurta tapahtui – mutta pahimmillaan tunteisiin vetoavaa, asenteellista propagandaa.”

”Ehkä selvä etumatka näkyi amerikkalaisessa tv-esiintymisessä – ihailtavaa.”

”Television uutiset (päälähetyksiä lukuun ottamatta) ovat täyttä roskaa.”

Television kaapelikanavista esimerkiksi Fox miellettiin selkeästi oikeistolaiseksi ja CNN ja MSNBC neutraalimmiksi, vaikkakin terrorisminvastaisen sodan aikana 2003 myös hallitusmyönteisiksi. Avoimen demokraattimyönteisenä ei pidetty yhtäkään kanavaa.

Ennen 2003 keväällä alkanutta Irakin sotaa suomalaisten kirjeenvaihtajien kritiikki erityisesti kaapelikanavia kohtaan oli varsin avointa ja yhtenäistä, mikä korosti muiden lähteiden tärkeyttä. Kirjeenvaihtajat käyttivät silti kaapelikanavia lähteenään selvästi enemmän kuin perinteisiä televisiokanavia ABC:tä, NBC:tä ja CBS:ää juuri kaapelikanavien nopeuden takia.

”Tuohan on ihan kauhea tuo loota (televisio), ja ennen kaikkea nämä, mitkä nykyisin ovat amerikkalaisten tärkein tiedonsaantikanava, --- nämä 24-tuntiset kaapeliuutiset. Sehän on ihan hirveää, tosi asenteellista ja epäobjektiivista ja sellaista tähtilippuun kietoutunutta.”

”Oli kiinnostavaa, että noin jenkit (mediat) ei olleet täällä Washingtonissa (seuraamassa Irakin sodan vastaista mielenosoitusta). En nähnyt missään kaapelilla, siis CNN:llä, Foxilla, MSNBC:llä, ollenkaan. Niillä oli vain pieni sähke siitä, ja satatuhatta ihmistä oli täällä. Se oli ihan uskomatonta. --- Minä sain ainakin sen kuvan, että se oli ihan tietoinen valinta.”

Kovasta arvostelusta huolimatta suomalaiset kirjeenvaihtajat ymmärsivät, etteivät he voineet rakentaa käsitystään Yhdysvaltain tapahtumista pelkästään kehumiansa liberaalien viestinten perusteella, vaikka ne olisivat tuntuneet eurooppalaiseen tai pohjoismaalaiseen maailmankuvaan sopivammilta – tai juuri siksi. Vain pieni osa, pari miljoonaa pääosin koulutettuun ja varakkaaseen eliittiin kuuluvaa amerikkalaista seuraa itärannikon laatulehtiä: The New York Timesin päivittäinen levikki on noin 1,1 miljoonaa kappaletta ja The Washington Postin 0,8 miljoonaa kappaletta. Suurin vajaan 300 miljoonan asukkaan kansasta saa uutisensa televisiosta.

Lähteiden valinnan tärkeys korostui juuri terrorisminvastaisen sodan kaltaisena aikana, jolloin amerikkalaiset olivat jakautuneet sodan kannattajiin ja vastustajiin, ja viestin näkökulma riippui viestijän maailmankuvasta.

”Yritän käydä aina esimerkiksi näissä AEI:n (konservatiivisen American Enterprise-instituutin) tilaisuuksissa, koska vaarana on se, että on luonut jonkin oman maailman. Koska suurin osa niistä (amerikkalaisista), joita tapaa, ovat --- kiinnostuneet keskustelemaan ulkomaalaisten kanssa, ne ovat enimmäkseen liberaalilla maailmankuvalla varustettuja kuin kovin konservatiivisia. Elikä yhtäkkiä huomaat, että kaikki sinun ystäväsi ovat tällaisia fiksuja ja mukavia ja ajattelevat samalla tavalla kuin sinä. Ja kaikki puhaltavat yhteen hiileen ja voimistavat toinen toistensa ennakkoluuloja tai maailmankäsityksiä. Siitä syystä pakotan itseni menemään AEI:n tilaisuuksiin, koska pitää olla joku kontrapunkti tässä elämässä.”

Suurimmaksi ongelmaksi amerikkalaisten toimittajien ja asiantuntijoiden – eli tärkeimpien lähteidensä - suhteen suomalaiset kirjeenvaihtajat näkivät sen, että myös nämä olivat niin selkeästi viranomaisten antamien tai vuotamien tiedustelutietojen armoilla. Ei suomalaisilla, mutta ei amerikkalaisillakaan toimittajilla ollut luotettavaa tapaa tarkistaa esimerkiksi Yhdysvaltain tiedustelupalvelun keräämiä tietoja Yhdysvaltoihin kohdistuvasta terroriuhasta tai Irakin joukkotuhoukseiden olemassaolosta.

Silti varoitus uusista terrori-iskuista oli uutinen, jota ei voi ohittaakaan.

”Sitä (CNN:ää) pitää katsoa todella kriittisesti, koska sitä myös viedään todella kuin pässiä narusta, että tässä on nyt ihan nämä viime aikojen niin sotauutisointi kuin terrorisminuhka-uutisointi taas niin kuin osoittaneet sen. --- Joka kerta, kun CNN:llä on leegio toimittajien Pentagonissa ja niillä on

joka päivä skuppeja, niin onhan se päivänselvää, että --- sillä tahdilla, mitä ne tuuppaa niitä niin sanottuja skuppejaan ulos, niillä menee jatkuvasti ulos tavaraa täysin isäntien ehdoilla.”

Myöhemmin esimerkiksi The New York Times on pyytänyt yleisöltään anteeksi Irakin sotaa edeltänyttä uutisointia. Lehdessä 26. toukokuuta 2004 julkaistun pääkirjoituksen mukaan lehteä oli johdettu harhaan. Se oli julkaissut myöhemmin epäluotettaviksi osoittautuneisiin lähteisiin perustuvia uutisia Irakin joukkotuhoukseista, mikä oli presidentti George W. Bushin hallinnon keskeinen perustelu hyökkäykselle Irakiin (The New York Times 2004).

On jatkotutkimuksen tehtävä selvittää, näkevätkö ja käyttävätkö suomalaiskirjeenvaihtajat luotettavana pitämänsä The New York Times-lehteä toisin itsekritiikin jälkeen. Huomattavaa on kuitenkin se, että lehti julkaisi uutiset Irakin sodan perusteista juuri tutkimusajankohtana alkuvuonna 2003, jolloin yksikään Yhdysvalloissa työskennellyt suomalaiskirjeenvaihtaja ei esittänyt yhtä selviä epäilyjä liberaalinaan pitämän lehden tietoja kuin konservatiivisiksi miellettyjen kaapelikanavien tietoja kohtaan. Eurooppalaishenkiseksi miellettyä lehteä pidettiin lähtökohtaisesti luotettavana, minkä takia myös lehden tiedot esimerkiksi Irakin joukkotuhoukseista saivat suomalaiskirjeenvaihtajien silmissä luultavasti enemmän uskottavuutta kuin ne olisivat kaapelikanavien raportoimina saaneet.

Vaikka The New York Times-lehden erehdykset eivät olleet tutkimusajankohtana tiedossa, suomalaisia kirjeenvaihtajia kiusasi, etteivät he voineet mitenkään itsenäisesti vahvistaa amerikkalaisviestinten tietoja Irakin sodan perusteista. Tämän takia he yrittivät tasapainotella parhaansa mukaan uutispaineiden ja vahvistamattoman tiedon välillä.

Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että he yrittivät pidättäytyä omista arvioista ja laittaa arviot lähteiden suuhun. Toinen keino oli mainita yhteen lähteeseen nojaavan uutisen yhteydessä, että tiedosta oli Yhdysvalloissa vastakkaisiakin mielipiteitä.

”Ongelma on se, --- että jos katsot vain esimerkiksi Foxia, mikä on hyvin republikaaninen, lähdet ikään kuin tähän kelkkaan. Sinun pitää niin kuin tasapainotella, ettet tee liian amerikkalaismyönteistä siitä (jutusta) jollain lailla. Että muistaa tämän kokonaiskuvion, että täälläkin on (sodan) vastustusta.”

”Jossain aiheissa on vaikeata, esimerkiksi tämä terrorijuttu ---. Sinun täytyisi kaivaa paljon tietoa ja jutella eri puolille, että missä määrin se on politiikkaa, että se on just nyt laitettu tämä al-Qaidan uhka (varoitus uusista terrori-iskuista) ulos. Siksi usein se teema (omassa uutisoinnissa) on vain, että 'Ashcroftin mukaan'. Koittaa pitää sen objektiivisena ikään kuin.”

Tässä lähestytään kirjeenvaihtajan kotimaan ja asemamaan ideologisia eroja, joita tarkastellaan lähemmin luvussa Tapaus Irak.

6.4.3. Amerikkalaisviranomaiset: ”Kun tarve tulee, niin markkinamekanismi toimii”

Amerikkalaisten viranomaisten kuten ulkoministeriön, muiden hallinnonalojen tai etujärjestöjen vaikutusta työhönsä kirjeenvaihtajat pitivät kautta linjan hyvin pienenä. Kukaan ei maininnut kokeneensa koskaan painostusta Yhdysvaltain viranomaisten tai etujärjestöjen taholta.

Kirjeenvaihtaja otti amerikkalaisviranomaisiin yhteyttä, jos hän tarvitsi apua tai pyysi haastatteluja, mutta yhteydenotot toiseen suuntaan olivat harvinaisia.

Kuten jo aiemmin on todettu, suomalaiset viestimet olivat yleensä amerikkalaisten viranomaisten näkökulmasta liian pieniä ja merkityksettömiä, jotta niiden välittämän tiedon sisältöön pitäisi yrittää aktiivisesti vaikuttaa.

Amerikkalaisviranomaisten, kuten Washingtonin keskustassa lähellä Valkoista taloa sijaitsevan ulkomaisten toimittajien lehdistökeskuksen The Foreign Press Centerin väen, mainittiin olleen avuksi joidenkin haastattelujen ja kuvauslupien saannissa. The Foreign Press Center on järjestänyt kymmenien vuosien ajan myös puhujatilaisuuksia, taustatilaisuuksia ja ulkomaisten toimittajien yhteismatkoja. Matkojen kautta suomalaisillekin kirjeenvaihtajille järjestyi haastatteluja, joita pienen maan edustajan olisi yksin voinut olla hankala saada.

”Olen ollut parilla sellaisella Foreign Press Centerin reissulla, kun ne järjestävät kaikki haastateltavat ja koko matkan ---. Ne ovat älyttömän hyviä. Toinen oli Virginian vankilaoiloista, me käytiin jopa sähkötuolia katsomassa, ja käytiin läpi koko tämä syyttäjälaitos, koko oikeussysteemi läpi ---. Kaikki mielipiteet kuolemanrangaistuksesta oli edustettuna.”

Ne ovat olleet tasapuolisia?

”Kyllähän se pitää aina muistaa, että joku niitä sponsoroi, mutta ne ovat olleet yllättävän tasapuolisia.”

Valtaosan haastatteluista ja matkoista kirjeenvaihtajat järjestivät kuitenkin itsenäisesti.

Terrorisminvastaisen sodan aikana 2003 ulkomaalaisille toimittajille suunnattua tiedotusta oli Washingtonissa lisätty. Äkkiä suomalaisillekin viestimille tarjottiin korkeiden amerikkalaisviranomaisten haastattelua, mikä on hyvin harvinaista.

Miten amerikkalaiset, kuten FPC, ulkoministeriö tai paikalliset viranomaiset vaikuttavat työhösi?
”Nyt ne ovat ruvenneet vaikuttamaan. --- FPC on erittäin voimakkaasti aktivoitunut. --- Se on osoitus tästä samasta ilmiöstä kuin yritysmaailmassa, että se on osa tätä markkinointiviestintää. Silloin syksyllä (2001) ulkoministeriöstä soitettiin, että eikö meitä tai minua kiinnostaisi haastatella apulaisulkoministeriä. ---- Se järjestyi samana päivänä. Se halusi kertoa, että minkälaista humanitääristä apua he antavat Afganistaniin.”

Se on aika ennennäkemätöntä täällä.

”--- Niin, normaalioloissa, ’Suomi, pyh’. Mutta sitten, kun tällainen tarve tulee, että Pohjoismaille pitää saada tietoa, että me annetaan humanitääristä apua Afganistaniin... niin markkinamekanismi toimii (nauraa).”

Kuten muihinkin lähteisiin, suomalaiset kirjeenvaihtajat suhtautuivat valikoivasti myös amerikkalaisviranomaisten tietoon.

Esimerkiksi Foreign Press Centerin katsottiin palvelevan kunkin hallituksen näkökulmia. Tämä oli sinänsä luonnollista, mutta kirjeenvaihtajan täytyi ottaa asia huomioon, jotta tietoja saattoi tasapainottaa muiden lähteiden näkemyksillä.

”Seuraan tietenkin Foreign Press Centerin tarjontaa ja välillä olen käynyt Pentagonin tiedotustilaisuuksissa tsekkaamassa --- Johtuen ehkä osittain Bushin hallinnosta ja osittain siitä, että hekin satsaavat hyvin selkeästi hyväksytyihin teemoihin, että se on homeland security ja sota ja terrorisminvastainen taistelu, niin minulla on välillä sellainen dejavumainen tunnelma, että perkele, tähän on ihan sama kuin Moskovassa ---. Luulen, että ne vähän mokaavat siinä, ne varmasti saisivat enemmän omia tavoitteitaan läpi, jossa ne tarjoaisivat vähän vastapainoa. Että meillä olisi tänään tällainen, joka haukkuu Bushin.”

6.4.4. Kollegat ja kilpailijat: ”Se oli ratkaiseva apu”

Toisin kuin Suomessa työskentelevillä toimittajilla, ulkomaankirjeenvaihtajilla on oikeastaan kaksi rinnakkaista työympäristöä: kotitoimitus, kollegat ja esimiehet puhelinlangan päässä Suomessa, mutta myös suomalaiset ja ulkomaalaiset kollegat asemamaassa. He voivat olla paitsi kilpailijoita, myös tärkeä lähde ja apu.

Suomalaisilla Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajilla on sekä ulkomaisia että kotimaisia kollegoja.

Yleisradiolla on Washingtonissa kolme kirjeenvaihtajaa, jotka eivät varsinaisesti kilpaile keskenään, vaan tekevät yhteistyötä etenkin kalliiden kuvajuttujen ja matkojen suhteen. Lisäksi Yleisradion kirjeenvaihtajat jakoivat toimiston tutkimusajankohtana 2003 muun muassa Norjan ja Ruotsin televisioiden kirjeenvaihtajien kanssa.

Helsingin Sanomien toimisto on sijainnut eri aikoina eri osoitteissa, mutta 2003 kirjeenvaihtaja jakoi toimiston brittiläisen, ruotsalaisen ja irlantilaisen sanomalehden kanssa. STT:n ja MTV3:n kirjeenvaihtajat kirjeenvaihtaja työskentelivät pääosin yksin kotoa.

Ulkomaisia kollegoja suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat eivät yleensä pidä kilpailijoinaan, sillä lähes kaikilla ulkomaalaisilla toimittajilla on ongelmia päästä ensi käden lähteille ja saada omia uutisia Yhdysvalloissa. Suomalaiskirjeenvaihtajat mainitsevatkin ulkomaiset kollegat tärkeimpien lähteiden joukossa: heidän kanssaan jaetaan toimisto-, kuvaus- ja matkakustannusten lisäksi juttuideoita, neuvoja ja yhteystietoja.

Sähköisten viestinten kirjeenvaihtajat saattavat vaihtaa ulkomaisten kollegojensa kuvamateriaalia. Lisäksi suuret pohjoismaiset lehdet ovat välillä pyytäneet tärkeiden viranomaisten kuten ministerien haastatteluja yhdessä, jotta amerikkalaiset näkisivät perustellummaksi suostua.

Suurimpien eurooppalaisten viestinten toimittajat ovat suomalaisiin verrattuna etuoikeutetummassa asemassa. Kirjeenvaihtajien mukaan esimerkiksi brittikollegoilla on maansa koon ja aseman takia välillä käytössään lähteitä, joita suomalaisille ei ole ja joiden suhteen brittien apu on välillä ollut suomalaisille arvokasta. Myös amerikkalaisia kollegoja on käytetty sekä lähteenä että apuna haastattelujen järjestämisessä.

”Pohjoismaalaiset kollegat vaikuttivat työhöni enemmän (kuin suomalaiset) siten, että --- sain kerjättyä heiltä paljon materiaalia televisiolähetysiin. He nimittäin matkustelivat aika paljon Yhdysvalloissa, ja kiitos hyvän yhteistyön oli aina helppoa saada aineistoa, koska emme pitäneet toisiamme kilpailijoina.”

”Kollegoista britit ja ruotsalaiset (meillä oli toimitilat samassa talossa) olivat minulle tärkeitä hyvin monella tavoin: heidän kanssaan juteltiin asioista, vaihdettiin kuvamateriaalia jne. Monet juttuideat olivat peräisin näistä keskusteluista. Varsinkin kauteni alkuvaiheessa sain käyttää myös Ruotsin television kuvaajaa, filminleikkauspöytää ja leikkaajaa. Se oli ratkaiseva apu.”

”Amerikkalaisia journalisteja käytin toisinaan asiantuntijoina televisiojutuissa. Muutenkin erilaisten huhujen ja väitteiden todenperäisyyden arvioinnissa heidän valistuneella mielipiteellään oli minulle usein ratkaiseva merkitys.”

Kollegoista oli myös seuraa ja apua eristäytyneisyyteen – oli joku, jonka kanssa saattoi testata omia ajatuksia asemamaasta, kun kotitoimitus oli niin kaukana.

”Tärkeä paikka oli pohjoismainen toimistomme - siellä oli työtovereita = henkireikä sekä yksityisesti että ammatillisesti.”

Eri välineille työskentelevät suomalaiskirjeenvaihtajat ovat keskenään kilpailijoita, mutta kirjeenvaihtajat arvioivat heidän vaikutuksensa päivittäiseen työhön selvästi vähäisemmäksi kuin ulkomaisten kollegojen. Suomalaisen kanssa ei voinut tehdä yhteistyötä, mutta yhtäläiset vaikeudet päästä ensi käden lähteille merkitsivät myös sitä, ettei suomalaistoimittajien kesken syntynyt samanlaista uutiskilpailua kuin kotimaassa.

Todellista kilpailua käytiin lähinnä vain suomalaisten valtionpäämiesten vierailun tai Suomeen liittyvien uutisten yhteydessä, sillä silloin oli mahdollisuus saada sellaista tietoa, jota muilla ei ollut.

Uutiskilpailuun vaikutti myös aikaero. Sähköisillä viestimillä oli etulyöntiasema aina, kun Yhdysvalloissa tapahtui jotakin paikallista aikaa illalla tai yöllä. Silloin lehti oli jo painettu, mutta STT:n, Yleisradion ja MTV3:n kirjeenvaihtajat saattoivat tehdä uutisia Suomen aamulähetyksiin.

Kilpailua käytiin kuitenkin myös muista kuin uutisista. Vaikka ideat olisi lainattu amerikkalaisviestimistä, omista aiheista tai matkoista ei toisen viestimen suomalaiskollegoiden kanssa puhuttu.

”Se voi olla välillä vähän sellaista sillä lailla jännää se seurustelu (suomalaiskollegojen kanssa), että muuten ollaan niin kuin hyvinkin läheisissä ja lämpimissä väleissä, mutta sitten ikään kuin vältellään tiettyjä (aiheita) ---. Joka sitten johtuu vain siitä, että --- jokainen haluaisi, että ne jutut olisivat suurin piirtein siellä omassa välineessä ja hänen tekeminään.”

Toisaalta hyvin suuri osa kirjeenvaihtajista huomautti, etteivät ehtineet, halunneet tai voineet edes seurata suomalaisten kilpailijoidensa toimintaa kovin tarkasti. Ennen 1990-luvun loppua televisio- ja radiolähetyksiä ei vielä voinut kuunnella internetin kautta, ja lehdetkin saapuivat Suomesta Yhdysvaltoihin monta päivää myöhässä. Siksi jäi usein kotitoimituksen asiaksi pitää kirjeenvaihtaja ajan tasalla siitä, mitä kilpailijat samassa kaupungissa olivat tehneet.

Kotitoimituksetkin suhtautuivat toisten viestinten Yhdysvaltain-uutisiin hieman toisin kuin kotimaisiin skuppeihin, joita ei voida sellaisenaan toistaa. Samaa aihetta ei välttämättä tyrmätty, vaan lykättiin.

”Sehän on yleisesti tiedossa oleva asia, ettei tiedotusvälineissä haluta julkaista juttua, joka on ollut kilpailijalla edellisenä päivänä. Että sitten pitää odottaa niin sanottu hajurako, joka on joistakin viikoista jopa joihinkin kuukausiin.”

6.5. Maailmankuva Yhdysvallat vs. Suomi

6.5.1. Maailmankatsomuksen erot: ”Jos Luodon kunnanvaltuusto pistettäisiin Capitol Hillille, oltaisiin vertailukelpoisessa asemassa”

Suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien täytyy ottaa yhteiskunnan vallitseva ideologia työssään huomioon aivan toisin kuin Suomessa työskentelevän toimittajan. Kirjeenvaihtajien yleisö elää suomalaisen yhteiskunnan ideologisessa ilmapiirissä, mutta kirjeenvaihtajan itse asuvat ja työskentelevät amerikkalaisen yhteiskunnan keskellä. Heidän työnsä muistuttaa tulkin työtä siten, että Yhdysvaltain tapahtumista raportoimisen lisäksi heidän täytyisi kyetä selittämään suomalaiselle yleisölle, mistä yhteiskunnallisista tai maailmankatsomuksellisista eroista amerikkalaisten päätökset johtuvat.

Kuten luvussa Aiheiden valinta todettiin, valtaosa tähän tutkimukseen osallistuneista suomalaiskirjeenvaihtajista tarkasteli Yhdysvaltoja peruspohjoismaalaisesta tai itärannikon demokraatteihin kallellaan olevien liberaalien päivälehtien näkökulmasta. Uuden suomalaiskirjeenvaihtajien huomio kiinnittyi yleensä ensimmäiseksi poikkeamiin: sellaisiin puoliin amerikkalaisessa yhteiskunnassa, jotka selvimmin eroavat pohjoiseurooppalaisesta, korkean verotuksen ja julkisten palveluiden hyvinvointivaltiosta ja korostetun sekularistisesta demokratiasta.

Tällaisia eroja ovat esimerkiksi Yhdysvaltain suuret tuloerot, yksilön korostunut vapaus ja vastuu omasta hyvinvoinnistaan ja teoistaan, uskonnollisuus, monikulttuurisuus, Suomeen verrattuna ankara kriminaalipolitiikka, liittovaltion rajoittunut rooli sekä julkisen hallinnon byrokraatia. Yhdysvalloissa näitä pidetään enemmän konsensuksen piiriin kuuluvina asioina, joita ei tarvitse jatkuvasti kyseenalaistaa, mutta suomalaiskirjeenvaihtajat mainitsivat tehneensä juttuja kaikkiin näihin liittyvistä aiheista.

Jotkut suomalaiskirjeenvaihtajat suhtautuvat Yhdysvaltain hallitsevaan ideologiaan selvästi kriittisemmin kuin toiset, mutta kukaan ei voi olla ottamatta eroja huomioon.

Miten ideologiset erot Euroopan ja Yhdysvaltain välillä vaikuttavat työhösi?

”Luulen, että se on aika sisäänrakennettua. --- Tämä ihmeellinen uskonnollisuus, joka Bushin aikana on tullut kasvavassa määrin esiin, että luetaan siunauksia tai rukouksia päivittäin. --- Sellainen liberaaliporvarin sosiaalidemokraattinen eurooppalainen maailmankatsomus on aikana kaukana siitä maailmankatsomuksesta, jonka nämä tarjoavat. Jossa sellaiset sanat kuin pahuus on aika usein toistuvia.”

Miten selität sen suomalaiselle lukijalle tai katselijalle?

”Olen suoraan sanonut, että osa tämän maan ihmisistä elää aika fundamentalistisessa maailmankatsomuksessa, jossa paha on erittäin paha ja hyvä on erittäin hyvää, ja maailmankuva on vaan jakautunut sillä tavalla. Ja se heijastuu kaikkeen. Sinä et pistä kahta miljoonaa ihmistä vankilaan, ellei sinulla ole tällaista mustavalkoista maailmankuvaa. Et ota sosiaaliapua pois köyhiltä ja anna niille food stampsejä, ellei sinulla ole maailmankuvallista vakaumusta siitä, että ne ovat pahoja ja ne käyttävät rahoja väärin. --- Olen joskus sanonut, että ruotsinkielisessä Suomessa on yksi kunta, jossa lestadiolaiset ovat melkein enemmistö. Luodon kunta Pietarsaaren pohjoispuolella. --- Jos Luodon kunnanvaltuuston kokous voitaisiin pistää tuonne Hillille päättämään, silloin oltaisiin vertailukelpoisessa asemassa.”

Miten ideologiset erot Euroopan ja Yhdysvaltain välillä vaikuttavat työhösi?

”Kyllähän tämä yhteiskunta on merkillinen siinä mielessä, että --- nämä eriarvoisuudethan on todella suuria ja riipiviä ja kasvavia, koko ajan. Yksi taksikuski sanoi kerran, kun Amerikasta puhuttiin, --- että täällä on 41 miljoonaa ihmistä, joilla ei ole minkäänlaista sairausvakuutusturvaa. Hän sanoi, että hän on oikein ihmetellyt, että miksi tässä maassa ihmiset eivät nouse barrikadeille, miksei? --- Hän sitten selitti, että se johtuu siitä, että kaikki 41 miljoonaa kuvittelevat, että kun ne vielä vähän aikaa luudalla lakaisevat lattiaita ja hampurilaisia kääntelevät, niin jossain se suuri mahdollisuus tulee ja amerikkalainen unelma toteutuu. --- Että jos minä tässä ryhdistäydyn ja pinnistelen ja ponnistelen, niin kyllä tästä nousee vielä, vaikka todennäköisyys nousemiselle niin valtavalle määrälle ihmisiä on ihan olematon.”

Vuosien mittaan kirjeenvaihtaja alkoi yleensä ymmärtää yhteiskunnallisten erojen syitä paremmin. Tällöin vaara voi olla, että hän alkaa vähitellen katsella asioita amerikkalaisesta näkökulmasta: pitää eroja konsensuksen piiriin kuuluvina aiheina, joita ei enää tarvitse selittää.

Koska tämä tutkimus keskittyy kirjeenvaihtajien omiin käsityksiin eikä analysoi heidän tuottamiaan juttuja, tästä ilmiöstä ei löytynyt esimerkkejä. Myös Suomeen palanneet entiset kirjeenvaihtajat kiinnittivät eniten huomiota ja arvostelivat juuri niitä piirteitä Yhdysvalloissa, joissa se poikkesi eniten pohjoismaalaisesta yhteiskunnasta.

Huomionarvoista on silti se, että moni amerikkalaista yhteiskuntaa arvostellutkin kirjeenvaihtajat mainitsi sopeutuneensa takaisin Suomeen huonosti tai erittäin huonosti. Osittain tämä johtuu työn luonteesta: tehtyään vuosia itsenäistä ja hyvin haastavaa työtä voi olla vaikea ”laskeutua” takaisin kotitoimitukseen.

Kirjeenvaihtajien vastauksissa näkyi kuitenkin myös se, että ajan myötä he olivat alkaneet katsoa Suomea ulkopuolisin silmin ja kiinnittää huomiota asioihin, joissa Suomi poikkesi selvimmin monikulttuurisesta ja energisena pidetystä amerikkalaisyhteiskunnasta.

Näin kirjeenvaihtajat elivät ainakin jonkin aikaa paluunsa jälkeen ikään kuin kahden ideologisen ympäristön välissä.

Miten sopeuduit takaisin Suomeen?

”Oli se jonkinlainen shokki. Yhteiskuntamme / kulttuurimme tuntui intensiteetiltään matalalta, mielialaltaan negatiivisemmalta ja Suomi syöksyi kohta lamaan.”

”Huonosti. Törppö paskiaismaa. Uskontoylivalta, (joulu ja pääsiäinen ym.) ja muukin taantumuksellisuus (myös Länsi-Euroopan edistysmielisistä piireistä kaukainen ajattelutapa).”

Yhdysvaltain ja Suomen ideologisten erojen olisi luullut tulleen korostuneimmin esiin niiden kirjeenvaihtajien työssä, jotka työskentelivät Yhdysvalloissa kylmän sodan aikana 1960-1980-luvuilla. Silloin Suomi eli vielä osittain Neuvostoliiton varjossa, vasemmistoideologia oli vahvemmassa asemassa eikä maa yksiselitteisesti kuulunut Yhdysvaltain länsieurooppalaisiin kumppaneihin.

Helsingin Sanomien ensimmäinen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja Lauri Karén kertoo muistelmissaan, että Yhdysvaltain Suomen-suurlähettiläs Mark Evans oli pitänyt lehden Yhdysvaltain-uutisointia 1970-luvun alussa ”suorastaan hävyttömänä”. ”Enough is enough, liika on liikaa. Me emme pyydä mitään erikoiskohtelua, mutta kylläkin objektiivisuutta”, Evans sanoi Yhdysvaltoihin lähtevälle Karénille 1975 (Karén 1994, 234).

Monet kylmän sodan aikana Yhdysvalloissa työskennelleet kirjeenvaihtajat arvioivat ideologisten erojen näkyneen lähinnä aihevalinnoissa: heidän päätyötään oli luonnollisesti seurata Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton valtiojohdon tapaamisia ja jännittynyttä kansainvälistä tilannetta Washingtonin näkökulmasta.

Vain kaksi mainitsi ideologisten erojen vaikuttaneen omaan näkökulmaansa. Yksi sanoi toivoneensa, että hänen oma työnsä antaisi suomalaiselle yleisölle näkökulman ”YYA-sopimuksen ulkopuolelta”, mikä avasi Suomen ikkunaan ”vapaaseen maailmaan”. Toinen puolestaan myönsi suhtautuneensa Yhdysvaltoihin ”länsieurooppalaisen vasemmistolaisuuden” kriittisestä näkökulmasta.

Tämä näkyi kirjeenvaihtajan mukaan muun muassa siinä, että hän piti jutuissaan esillä musiikkiin ja alakulttuureihin, seksuaalivähemmistöihin ja feminismiin liittyviä aiheita. Hän piti ”masentavana” Vietnamin sotaa ja latinalaisen Amerikan sortoa ja vaarallisena Yhdysvaltain ainutlaatuista suurvalta-asemaa. Toisaalta sama kirjeenvaihtaja ei ollut neuvostomielinenkään, vaan ilmoitti halveksivansa suomalaisia stalinisteja.

Muut eivät omia poliittisia sympatioitaan avoimesti paljastaneet.

Vaikka kaikki amerikkalaiset eivät kylmän sodan aikana pitäneet Suomen vapaana maana, suomalaisuus ei kirjeenvaihtajien mukaan heidän työtään 1960-1990-luvuilla varsinaisesti hankaloittanut.

Miten Suomen poliittinen tilanne tai idän ja lännen vastakkaisasettelu vaikutti työhösi, jos vaikutti?

”Ei käsittäkseni mitenkään. Kylmä sota oli silloin aika ankaraa – sitä kävi Yhdysvallat siinä missä Suomikin. Suomea pidettiin USA:ssa täysiarvoisena vapaana maana.”

”Suomen tilanne ei juuri vaikuttanut. Muistaakseni ainakin Koivisto ja Aho kävivät Washingtonissa noina vuosina. Isä-Bush näytti kovasti ihailevan Koivistoa ’Venäjän tuntijana’, mutta ei sillä varmasti ollut loppujen lopuksi kovinkaan suurta merkitystä.”

”Newyorkilainen matkustaja kehotti taksia ajamaan päälleni, koska viittoilin kyytiä brezhneviläinen karvareuhka päässäni ja näytin kuulemma venäläiseltä (kertoí sama taksimies). Kyllä jotkut amerikkalaiset kummastelivat, miten olin päässyt lähtemään Suomesta. Mitään ongelmia esimerkiksi sotaharjoitusten seuraamisessa ei ollut. ”

Yksikään kylmän sodan päättymisen jälkeen 1990-luvulla Yhdysvalloissa työskennelleistä kirjeenvaihtajista enää katsonut Suomen poliittisen tilanteen tai idän ja lännen vastakkainasettelun vaikuttaneen työhönsä merkittävästi

Aihevalinnoissa ja kotitoimituksen uutispainotuksissa kylmän sodan loppu näkyi kirjeenvaihtajien mukaan lähinnä siten, että Neuvostoliiton romahtaminen ja Baltian maiden itsenäistyminen siirsivät huomion muutamaksi vuodeksi pois Yhdysvalloista. Vaikka Suomen arkuus Baltian maiden itsenäistymiskehityksen suhteen lisäsi yhden kirjeenvaihtajan mukaan kotitoimituksessa mielenkiintoa Yhdysvaltain näkökulmaan, enää Washington ei ollut kahtiajakautuneen maailman läntinen polttopiste eikä Suomi välittäjänä lännen ja idän rajalla.

Jotkut kirjeenvaihtajat tulkitsivat muutoksen niin, että Yhdysvaltain ja sen kirjeenvaihtajan merkitys kotitoimituksen silmissä väheni hieman 1990-luvun alussa. Yksi kylmän sodan päättymisen aikoihin Washingtonissa työskennellyt kirjeenvaihtaja arvioikin, että häntä oli pidetty Moskovassa ”paljon tärkeämpänä kuin koskaan Washingtonissa”.

Toinen kirjeenvaihtaja arvioi, että Suomen EU-jäsenyys 1995 kohensi jälleen Suomen merkitystä amerikkalaisten silmissä tehden siitä hieman aiempaa tärkeämmän maan: Suomi laskettiin nyt lopullisesti länsieurooppalaisten maiden joukkoon.

Kylmän sodan poliittisten jakolinjojen kadottua suurimmat ideologiset erot Suomen ja Yhdysvaltain välillä ovatkin koskeneet taloudellisia tai sosiaalisia asioita, joissa Yhdysvallat eroaa myös muista

Pohjoismaista tai protestanttisista EU-maista: verotuksen ja tulojaon lisäksi moni amerikkalainen on keskivertosuomalaisen kanssa eri linjoilla esimerkiksi aborttioikeudesta ja kuolemantuomiosta. 1990-luvulla sanaharkkaa Yhdysvaltain ja Euroopan välillä ovat aiheuttivat muun muassa kauppapolitiikka ja Kosovon kriisi, mutta ne eivät uhanneet länsiliittolaisten välejä vakavasti, sillä tavoitteet ja edut kansainvälisessä politiikassa olivat Atlantin molemmin puolin edelleen melko yhteneväiset.

Vasta terrorisminvastainen sota ja erityisesti Irakin kriisi paljastivat ideologisen kuilun Yhdysvaltain ja Euroopan välillä selvemmin kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen. Länsiliittolaiset olivat ensi kertaa yli 50 vuoteen eri mieltä sekä turvallisuushista että tavasta vastata niihin: Yhdysvallat piti terroristeja akuuttina turvallisuusriskinä, joka oikeuttaa ennaltaehkäisevät iskut. Monet eurooppalaiset eivät kokeneet olevansa uhattuja, vaan näkivät Yhdysvaltojen aiheuttavan epävakautta maailmassa ennaltaehkäisevillä iskuillaan.

6.5.2. Tapaus Irak: ”Minä olen vain reportteri, minä en ole asiantuntija”

Ideologiset erot Yhdysvaltain ja Euroopan välillä kärjistyivät talvella 2002-2003, kun YK:ssa pohdittiin Irakin-vastaisia toimia. Monet Euroopan maat, Ranska ja Saksa etunenässä, kannattivat asetarkastusten jatkamista ja vastustivat sotilaallista hyökkäystä Irakiin, josta YK lopulta pidättäytyi. Yhdysvallat liittolaisineen tulkitsi kuitenkin YK:n päätöslauselmaa Irakin joukkotuhoaseista niin, että se oikeuttaa myös suoraan toimintaan, ja hyökkäsi Irakiin 20. maaliskuuta 2003.

Yhdysvaltain hallinto perusteli Saddamin syrjäyttämistä joukkotuhoaseiden lisäksi maansa turvallisuudella ja humanitäarisillä syillä: ennaltaehkäisevä isku Irakiin lopettaisi diktaattorin mahdollisen yhteistyön Lähi-idän terroristijärjestöjen kanssa, mikä taas vähentäisi länsivaltoja kohtaan suunnattujen uusien terrori-iskujen mahdollisuutta. Myös Saddamin aiempia julmuuksia omaa kansaansa ja erityisesti kurdeja vastaan korostettiin.

Valtaosa eurooppalaisista ei kokenut itseään sen uhatummiksikaan kuin aiemminkaan, vaan Euroopassa pelättiin, että isku Irakiin ruokkisi terrorismia ja lännenvastaista mielialaa Lähi-idässä. Eurooppalaiset epäilivät myös Yhdysvaltain motiiveja, sillä todistusaineisto ei heidän mielestään liittänyt syyskuun 11:n terroristeja Irakin diktaattoriin Saddam Husseinin.

Kyse ei ollut vain yksittäisen sodan oikeutuksesta, vaan länsiliittolaiset riitelivät maailmankuvasta: siitä, miten valtion ydintehtävä, kansalaistensa suojele, taattaisiin tulevaisuudessa.

Taustalla vaikutti myös Irakin kriisistä irrallisia seikkoja, kuten se, että Ranska ja Saksa olivat menettäneet valta-asemaansa laajentuneessa EU:ssa ja olivat huolissaan Yhdysvaltain vaikutusvallasta Itä-Euroopan uusien, Yhdysvaltoja tukevien EU-maiden maiden keskuudessa. Lisäksi Yhdysvalloissa oli noussut tammikuussa 2001 presidentiksi uskonnollinen konservatiivi, republikaani George W. Bush, jota kohtaan monet eurooppalaiset tunsivat jo valmiiksi ennakkoluuloja.

Tämän tutkimuksen haastattelumateriaali kerättiin Washingtonissa 6.-18. helmikuuta 2003. Noina kahtena viikkona Yhdysvaltain kansallinen valmiustila nostettiin toiseksi ylimmälle tasolle (code orange) uusien terrori-iskujen varalta. Kansaa kehoitettiin varautumaan mahdollista biologisin tai kemiallisin asein tehtävää iskuja varten varaamalla muovia, ilmastointiteippiä ja säilykkeitä koteihinsa. Yhdysvaltain ulkoministeri Colin Powell esitteli turvallisuusneuvostolle todisteita Irakin joukkotuhoaseista.

Todisteet eivät riittäneet vakuuttamaan kaikkia eurooppalaisia, ja amerikkalaiset ajautuivat katkeraan ja julkiseen sanasotaan erityisesti Ranskan ja Saksan kanssa. Yhdysvaltain puolustusministeri Donald Rumsfeld suututti Ranskan ja Saksan jakamalla Euroopan ”uuteen” ja ”vanhaan” osaan (Agence France Presse, 2003). Ranskan presidentti Jacques Chirac provosoi Itä-Euroopan uusia EU- ja Nato-maita vihjaamalla, että näiden olisi pitänyt pitää kiistassa suunsa kiinni eikä asettua Yhdysvaltain tueksi (Agence France Presse, 2003).

Helmikuussa 2003 suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat siis elivät ja työskentelevät maassa, jossa hallitus ja enemmistö kansasta kannatti hyökkäystä Irakiin, vaikkakin etenkin demokraattien kannattajissa oli paljon sodan vastustajia (Helsingin Sanomat 31.1.2003 ja 12.3.2003). Samalla he raportoivat maahan, jossa ideologinen ilmapiiri oli päinvastainen: 79 prosenttia suomalaisista oli kansainvälisen mielipidemittauksen mukaan sitä mieltä, että Suomen ei pidä antaa tukea sotatoimiin Irakia vastaan. Vain kolmannes suomalaisista olisi ollut valmis hyväksymään hyökkäyksen Irakiin edes YK:n päätöksellä (Helsingin Sanomat 31.1.2003).

Yksikään Washingtonissa työskentelevistä kuudesta suomalaiskirjeenvaihtajasta ei sanonut, ettei hänellä olisi henkilökohtaista mielipidettä tulevan sodan oikeutuksesta. Suurin osa kirjeenvaihtajista näki hyökkäyksen Irakiin enemmän suomalaiselta kuin amerikkalaiselta kannalta, mutta myös Yhdysvaltain perusteille löytyi ymmärrystä.

Mitä mieltä itse olet Irakin sodasta?

”Olen sitä mieltä, että se on hirveä tasapaino-ongelma. Olen sitä mieltä, että Saddam Hussein on hirveä diktaattori, ja sen pitäisi olla jossakin muualla kuin jonkun maan johdossa. Mutta olen myös sitä mieltä, että jos hänet halutaan syrjäyttää, se pitää tehdä YK-tietä. --- Se pitää tehdä maailmanyhteisön jonkinlaisella yhteisellä päätöksellä, sitä ei voi mikään yksi maa ja sen johtaja yksin tekemään.”

”Ei sitä (Irakin sotaa) minusta pitäisi käydä. Se asia pitäisi ja voitaisiin hoitaa muullakin tavalla. Se olisi niin kuin containable (mahdollista pitää kurissa), Saddam Hussein. Se on ollut containable viimeiset 20 vuotta ja se olisi containable loppuelämänsä.”

”Se on niin monisyinen se asia, ei siihen voi vastata vain, että mitä mieltä olet Irakin sodasta. --- Olen vastaan sen takia, että voin vain niin kuin kuvitella, minkälaista inhimillistä kärsimystä se aiheuttaa. Ja voin kuvitella, että sillä on hirvittävän paljon sellaisia tuhoisia vaikutuksia --- jotka pahimmassa tapauksessa voi lisätä siellä olevan alueen epävakautta niin, ettei Irakin sota jää ainoaksi sodaksi, jota siellä soditaan. Sitten joudun --- kysymään sitä, mikä on se vaihtoehto, ja onko se parempi vai huonompi. --- Että jos sanon, että kannatan joistakin syistä Irakin sotaa, niin kannatan sitä siis sitä kautta, että se vaihtoehto on lopulta ehkä kuitenkin huonompi.”

Kirjeenvaihtajat tunnustivat, ettei heillä ole tarpeeksi tietoa, jotta heillä voisi olla aukottomasti perusteltu mielipide sodan oikeutuksesta tai tarpeellisuudesta. Tämä johtui lähdeongelmista, joita käsiteltiin luvussa Asemamaana Yhdysvallat.

Kun Yhdysvaltain hallitus varoitti uusista terrori-iskuista tai ulkoministeri Powell esitteli todisteita joukkotuhoaseista, amerikkalaistoimittajat joutuivat luottamaan viranomaisiin, sillä arkaluontoista tiedustelutietoa on toimittajien vaikea vahvistaa. Amerikkalaisviestinten tietojen perusteella työskentelevälle suomalaiskirjeenvaihtajalle oli vielä vaikeampaa muodostaa itsenäisesti käsitystä siitä, ovatko tiedot uusien iskujen uhasta pitäviä vai hallituksen propagandaa, jonka tarkoitus on taivuttaa kansa hyökkäyksen puolelle.

Washingtonissa helmikuussa 2003 työskennelleet suomalaiskirjeenvaihtajat kokivat, että amerikkalaiset viestimet ja erityisesti kaapelitelevisiokanavat kuten Fox, CNN ja MSNBC ruokkivat hysteriaa ja palvelivat näin terrorisminvastaisen sodan hallitsevaa ideologiaa, jonka mukaan Yhdysvallat on uhattuna ja sen on puolustauduttava. Esimerkiksi CNN-kanavalla näkyi talvella 2003 ympäri vuorokauden ohjelmasta riippumatta ruudun alalaidassa pieni logo, jonka vaihtuvasta väristä katsoja saattoi seurata terroriuhana vakavuutta kuin liikennevaloista.

”Omalla tavallaan tämä sota on nimen omaan paljastanut paljon paremmin tämän systeemin, että --- miten voidaan valjastaa koko hallintokoneisto ajamaan yhtä päämäärää ja kuinka manipuloidaan koko kansa tämän tietyn ajatuksen taakse sen takia, että Bush haluaa sitä sotaa. Että kuinka voimakkaasti pystytään tiedotusvälineissä ajamaan tällainen systeemi läpi ja olla huomioimatta

tämmöisiä pieniä vastavoimia ja sodanvastaisia liikkeitä. --- Minusta se on niin kuin ihailtavaa toimintaa (nauraa).”

Ihailtavaa siis propagandatoimintana?

”Niin. --- Se on tiedotusvälineiden syy osaltaan, koska ne on minun mielestäni älyttömän kritiikittömästi olleet luomassa sotaa. Nimenomaan CNN on hyvä esimerkki. Mitä enemmän se luo tätä hysteriaa, sitä enemmän sen katselijaluvut nousee, sitä enemmän sen kannattaa niin kuin koko ajan ruokkia tätä systeemiä. Se ei varmaan saa mitään hyötyä siitä, että se ottaa sinne (haastateltaviksi) sodan vastustajia.”

”En suhtautunut tähän asiaan (ideologisiin eroihin) kovinkaan vakavasti vielä pari viikkoa sitten, mutta --- kaikkiin asioihin vaikuttaa Fox. Siis tämä massiivinen tiedonvälitys, joka keskittyy vain yhteen asiaan kerrallaan, ja nyt se asia on monta päivää ollut Euroopan ja Yhdysvaltain väliin rikkoutuminen. Jos se ei ole muuten rikkoutunut, niin kyllä se tähän rikkoutuu. Ihan samalla tavalla kuin on ollut tämä massiivinen tiedonvälitys on ajamassa tätä maata sinne Irakin sotaan.”

Koska kirjeenvaihtajat kokivat amerikkalaisviestimet puolueelliseksi, mutta eivät voineet itsenäisesti tarkistaa niiden välittämiä uutisia, moni kirjeenvaihtaja yritti etäännyttää omat mielipiteensä raportoinnista – vaikkakin he tunnustivat, että Yhdysvaltain viranomaisia siteeraamalla he saattoivat välittää suomalaisyleisölle hallitsevan ideologian mukaisen, sodan oikeutusta korostavan tulkinnan. Tätä piti muistaa tasapainottaa myös kertomalla sodan vastustajien perusteluista.

”Ongelma tulee siinä, ja se ongelma on meillä kaikilla yhteinen ja sama, että sinä et pysty toisaalta osoittamaan jotakin (amerikkalaisviestinten kertomaa) asiaa vääräksi, mutta et voi toisaalta jättää sitä huomioimatta. Että se pitää vain yrittää suhteuttaa kokonaisuuteen.”

”Näiden tästä kammottavasta kohkaamisestahan eurooppalainen filtraa automaattisesti pois 99 prosenttia (osoittaa televisiota). -- Katsot niistä ne semmoiset hirveän asenteelliset asiat, mitä täällä paljon on, tämä tällainen tähtilipun heiluttelu ja sen tyyppiset, pois. Että yrittää löytää sen faktan sieltä ja tehdä asenteeton ulkomaanjuttu.”

”Pitää pitää mielessä se, että minä olen vain toimittaja, minä olen vain reportteri, minä en ole asiantuntija ---. On niin kuin tietoinenkin valinta lähestulkoon pitänyt tehdä se, ettei lähde tunteenomaisesti itse tähän mukaan ---. Sitten yrittää vain raportoida molemmat puolet, ihan kylmästi se, että mikä on tapahtunut, ja pitää mielessä, että tämä on amerikkalaisten kanta, tämä ei ole minun kanta --- koska minä en tee kolumnia.”

Välillä Yhdysvaltain hallitsevan ideologian keskellä elävän kirjeenvaihtajan oli vaikea olla omaksumatta amerikkalaisnäkökulmaa, vaan vastakkaisista tulkinnoista piti muistuttaa itseään.

”Pitää itseään ravistella aika usein, kun täällä on vuodenkin ollut. Kävin Suomessa vain kesällä ja olin silloinkin --- tiedotusvälineiden ulottumattomissa. Näkökulma oli muuttunut ihan selkeästi, tuli sellainen kauhu, etten enää tiedä, mitä suomalaiset ajattelee.”

Miten sen huomaa?

”Itse asiassa sen huomaa omista ajatuksistaan. Itse aina pysähtyy ajattelemaan, kun tekee juttua, että tämä nyt on ihan amerikkalainen näkökulma, eihän Euroopassa ajatella näin ---. Että hetkinen, tämä ei --- kyllä ole suomalaisin silmin Amerikka, vaan tämä on kyllä nyt niin amerikkalaisin silmin! Vielä sitten oikein niin kuin sikaniska-amerikkalaisen silmin!”

Voitko antaa esimerkin?

”Kun kirjoitin niistä Quantanamon vangeista, kirjoitin niin kliinisen jutun, ja sitten tajusin, että hei, tähän on ihan oikeasti ihmisoikeuskysymys. Miksi kirjoitan tällaista näin kliinistä juttua edes ajattelematta sitä? Minä vain teknisesti lähestyin sitä, että mitä amerikkalaiset oli sanoneet siitä (Quantanamon tilanteesta), kun siellä oli käynyt jotain kansanedustajia. Että sellaisia hetkiä tulee, että nyt kritiikkiä peliin.”

Toisaalta jotkut kirjeenvaihtajat kiinnittivät huomiota siihen, että Suomeen oli heidän mielestään syntynyt hallitseva, voimakkaasti sotaa vastustava ideologia. Sekin torjui vastakkaisen ideologian vähättelemällä tai ohittamalla vastapuolen perustelut ja pyrkimällä leimaamaan kaikki poikkeavan mielipiteen esittäjät eli amerikkalaiset tai sotaa tukevat eurooppalaiset.

Vaikka suomalaiskirjeenvaihtajat suhtautuivat sotaan pääosin kriittisesti, ideologinen kuilu näkyi akkiä myös heidän tasapainottelevien ja kotitoimituksen kollegojen kielteisten kantojen välillä.

”Törmään siihen (ideologiseen eroon) tietysti päivittäin --- kun puhun minun kollegoitteini kanssa (Helsingissä). Huomaan, että niin kuin yhtäkkiä se (yksioikoinen mielipide Yhdysvalloista) ei olekaan vaan asia, jota minä voisin ajatella vaan sillä lailla, että suuret massat ajattelee noin. --- Huomaankin yhtäkkiä, että minun paremmin koulutettu ja varmaan monessa suhteessa paljon älykkäämpi kollegani, joka katselee tätä asiaa nyt niin kuin sieltä (Suomesta) päin, se näkee siitä vain sen puolen. --- Ja tämä on minulle hirvittävän huolestuttava ja iso asia, tämä kuilu, mikä on revennyt.”

Kirjeenvaihtajat pyrkivät siis myös siihen, etteivät he antaisi Yhdysvaltain hallinnosta liian kielteistä, Suomessa hallitsevan sodanvastaisen ideologian mukaista kuvaa. Tätä pidettiin vaarallisena, koska se vain vahvistaisi Suomessa vallitsevia stereotyyppioita amerikkalaisista tai Bushin kannattajista sotahulluina, mikä yksinkertaistaisi Irakin kriisin syyt ja korostaisi entisestään ideologista kahtiajakoa Yhdysvaltain ja Euroopan välillä.

”Irakin myötä ne (ideologiset erot) ovat kärjistyneet selkeästi. --- Siis asenteellisuus puolin ja toisin, ja kun tämä retoriikka on mennyt Amerikassa niin mustavalkoiseksi, ja --- Euroopassa anti-amerikkalaisuus on minun mielestä selkeää. Se vaikuttaa siihen, että minä yritän ainakin --- välttää asenteellisuutta itse ---. Ei lähde tekemään niin kuin lähtökohtaisesti kriittistä juttua tästä, mitä amerikkalaiset tekee tai mitä Amerikassa tapahtuu, vaan yrittää ymmärtää kokonaiskuvaa tämän (Yhdysvaltain) kannalta, tai tuoda amerikkalaisten pointin.”

”Olen esimerkiksi painottanut sellaista asiaa, jota en muuten olisi painottanut niin paljon, että se ei ole suinkaan Bushin hallinnolle yhdentekevää, miten Ranska ja Saksa ja siinä sivussa Suomi --- suhtautuvat Yhdysvaltain politiikkaan. --- Pidän huolen, että sanon jutuissani tämän, koska nyt

ollaan jo ihan tarpeeksi vaarallisilla vesillä ---. Siellä (Suomen) kansan keskuudessa on ihan samat mielikuvat, että Bush on sotahullu, tässä on kyse öljystä ja tässä on kyse siitä, että Bushin täytyy niin kuin isänsä silmissä (näyttää). Nämä kolme todella vankkaa argumenttia (ironisesti), joilla on minun nähdäkseni hyvin vähän tekemistä tämän itse asian kanssa.”

”Aktiivisesti vain pitäisi yrittää niin, ettei se (ideologinen kiilu) vaikuttaisi. Ettei täältä rupeaisi yhtäkkiä tekemään sellaista, että köyhät kuolee kaduilla ja kyllä tämä on kauhea maa.”

Kirjeenvaihtajan täytyy myös arvioida sitä, miten omasta mielestään neutraalista näkökulmasta tehty uutinen, joka ei käsittele Irakin kriisiä, voi saada Suomen hallitsevan sodanvastaisen ideologian keskellä aivan toisia merkityksiä.

Esimerkiksi Suomen puolustusvoimain komentaja Juhani Kaskeala kävi helmikuussa 2003 vierailulla Yhdysvalloissa ja ilmoitti Washingtonissa pitämässään lehdistötilaisuudessa Suomen harkitsevan Hornet-hävittäjien varustamista aseilla, jotka ostettaisiin ehkä Yhdysvalloista.

Kaskealan vierailulla ei ollut mitään tekemistä Irakin tilanteen kanssa, vaan matka oli sovittu puoli vuotta etukäteen. Kärjistyneessä tilanteessa yksi kirjeenvaihtaja alkoi kuitenkin pohtia, näkisikö suomalainen yleisö Kaskealan kommentit sodanvastaisen ideologian valossa.

”Kyllä minä sitä (uutista) jo silloin mietin tehdessäni, että missä tämä nyt menee moraalisesti ja eettisesti, koska tiedän, miten voimakkaasti se mieliala on tällä hetkellä Suomessa sodanvastainen. -- Vaikkakin olen tiukasti sitä mieltä, että tein neutraalin jutun --- niin minua hirvittää se, miten hänet (Kaskeala) nyt yhtäkkiä nähdään, koska on monia muita asioita, jotka tapahtuu samaan aikaan, joilla ei ole mitään tekemistä sen kanssa, että hankitaanko Hornetteihin täsmä-aseita vai ei. Toivottavasti siitä ei nyt tule sille vaikeuksia.”

Vaikka kirjeenvaihtajat yrittivät kertoa Yhdysvalloissa käytävästä keskustelusta mahdollisimman tasapuolisesti, he pelkäsivät, että jo diplomaattisen kriisin ja terroriuhkien päivittäinen raportointi sinänsä antaisi Yhdysvalloista suomalaiselle lukijalle tai katselijalle pelkistetyn kuvan. Kun uutistyo keskittyi pitkälti siihen aiheeseen, jossa ideologiset erot Euroopan ja Yhdysvaltain välillä olivat suurimmat, oli helppo unohtaa yhdistävät asiat. Myös muut taloudelliset tai yhteiskunnalliset muutokset jäivät vähemmälle huomiolle.

Miten lähestyvä Irakin sota on nyt vaikuttanut työhösi?

”No se on vaikuttanut ihan ratkaisevasti. Mitään muuta ei tällä hetkellä ole, muut aiheet on telakalla. Sitten se tulee varmaan vaikuttaa jatkossa, koska riippuen siitä, kuinka kauan se (sota) kestää, voi syksyllä olla raha tiukassa.”

Mitkä ovat olleet sellaiset merkittävimmät yhteiskunnalliset muutokset Yhdysvalloissa, jotka ovat saattaneet jäädä uutistapahtumien varjoon?

”Jos otetaan nyt viimeinen budjetti ---, niin minä pelkään, että homeland security ja sotatoimet vielä niin paljon rahaa, joka on muualta pois. Se tarkoittaa, että koulutusjärjestelmä ei saa rahojaan ja se

tarkoittaa, että sosiaalipalveluja tullaan edelleen leikkaamaan. ---- Luulen, että tässä on suoritettu taas aivan huikea tulonsiirto, ja suoritettu se sillä tavalla, että sen korjaaminen tulee olemaan vaikeata. --- Koko tämä keskustelu pyörii nyt vääriillä raiteilla, ja nämä rakenteelliset muutokset jää jalkoihin.”

Kirjeenvaihtajat toivoivatkin, että he voisivat nostaa esiin myös muita aiheita, tehdä enemmän reportaaseja tai matkustaa Washingtonin ulkopuolelle, mikä helpottaisivat amerikkalaisen näkökulman ymmärrystä Suomessa ja asettaisi kriisitunnelman oikeisiin mittasuhteisiinsa.

”Aina välillä tuntuu siltä, että voisi käyttää sen aikansa järkevämminkin, matkustaa enemmän ja jutella ihmisten kanssa. Koska aina sitten kun pääsee jonnekin, on kuin silmät avautuisivat, että onpa mielenkiintoisia ajatuksia, että tällaisia ei Washingtonissa kuullutkaan ---. Ja okei, tämä valmistautuminen sotaan, sehän on iso juttu... Ja kuitenkin sen kaiken keskellä ihmiset elää ihan normaalia elämää, ja siihen vaikuttaa työttömyys, taloudellinen ahdinko ja kaikki tällaiset asiat. Ja niitäkin yritetään aina silloin tällöin muistaa ja niistä juttuja tehdä, ettei tämä ole kuitenkaan ihan pelkkää terrorisminvastaista sotaa.”

Uutistilanteen takia tämä vaikutti kuitenkin mahdottomalta.

”Jos minä nyt soittaisin Helsinkiin ja sanoisin, että minun mielestäni pitäisi tehdä ohjelma kaupunkisuunnittelusta, niin tiedän kyllä, minkä vastauksen saisin. Kuule poika, ota nyt pari aspiiriinia ja soita uudestaan (nauraa).”

Irakin kriisi ja sen aiheuttamat ideologiset erot länsimaiden välillä vaikuttivat siis suomalaisten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien työhön seuraavin tavoin: ne lisäsivät työn määrää ja uutisjuttujen määrää, vähensivät ja syrjäyttivät muita yhteiskunnallisia aiheita ja muita juttutyyppejä, rajoittivat suomalaisten saamaa kuvaa Yhdysvalloista pakottamalla kirjeenvaihtajat pysyttelemään Washingtonissa, korostivat tarvetta käyttää ja vertailla kriittisesti amerikkalaisia lähteitä, aiheuttivat erilaisia tulkintoja kirjeenvaihtajan ja kotitoimituksen välille ja vaativat kirjeenvaihtajilta jatkuvaa itsearviointia sen suhteen, mistä näkökulmasta he aiheita käsittelivät.

Ehkä keskeisin vaikutus oli kuitenkin ollut se, että Irakin kriisi teki kirjeenvaihtajien mielestä heidän työstään entistä tärkeämpää: heidän Amerika-tuntemukselleen eli juuri Yhdysvaltain hallitsevaa ideologiaa selittäville, tulkitseville ja taustoittaville jutuilleen oli entistä suurempi tarve, jotta myös amerikkalainen näkökulma sodan perusteista välittyisi Suomeen eikä stereotyyppinen kuva amerikkalaisista vahvistuisi entisestään.

Tämä oli sitä työtä, mitä Helsingistä käsin ei kirjeenvaihtajien mielestä voinut tehdä, sillä vain elämällä ja asumalla paikan päällä saattoi oppia ymmärtämään, miksi amerikkalaiset ajattelivat eri

tavoin kuin eurooppalaiset. Se oli myös työtä, jota ei voinut tehdä vain kääntämällä kansainvälisten uutistoimistojen materiaalia Helsingissä, sillä vain hallitsevan suomalaisen ideologian ymmärtävä kirjeenvaihtaja osaisi selittää amerikkalaisen näkökulman ymmärrettävästi suomalaisille – ja panna nopeasti etenevät uutistapahtumat oikeisiin mittasuhteisiinsa.

Tähän suomalaiskirjeenvaihtajan työstä syntyvään lisä-arvoon palataan tutkimuksen tuloksissa.

7. Tulokset

7.1. Lisä-arvo

”Minä vierastan sitä, että taas pitää katsoa, mitä The New York Times kirjoittaa, ja siinä ne uutiset on. --- Semmoinen peruskysymyshän on, ja toivottavasti kukaan herra ei sitä koskaan kysy, äläkä sinä ainakaan herrojen suuhun pane sitä kysymystä, että --- voisinko minä yhtä hyvin olla Hesassa? Miksi minun tässä pitää olla?”

Tämän tutkimuksen keskeisin kysymys on käytännöllinen: Miten suomalainen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja voi omalla työllään tuoda lisä-arvoa suomalaisille lukijoille tai katselijoille aikana, jolloin samat tiedot ovat saatavilla kansainvälisten uutistoimistojen, ympärivuorokautisten kaapelikanavien tai internetin kautta lähes reaaliajassa?

Lähes kaikki suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat valittivat sitä, että heidän oli vaikea päästä ensi käden lähteille Yhdysvalloissa ja että he joutuivat nojaamaan päivittäisessä uutistyössä amerikkalaisviestinten välittämään tietoon. Osa tunsu tehneensä ajoittain pelkkää käännöstyötä, sillä samat tiedot olisivat olleet saatavissa kotitoimituksessa Helsingissä.

Ylipäänsä aineisto osoittaa raa’asti, millainen kuilu kirjeenvaihtajan omien tavoitteiden ja käytännön työn välillä on. Kirjeenvaihtajan näkökulmasta kotitoimituksia ohjaa melko lyhytjännitteinen kysynnän ja tarjonnan logiikka: illan lähetys tai seuraavan päivän lehti on saatava kasaan. Jos palikoita puuttuu Suomen aikaa iltapäivällä, niitä tilataan Yhdysvalloissa uuteen aamuun heräävältä kirjeenvaihtajalta, vaikka tällä olisi omasta mielestään mielekkäämpi tapa käyttää aikansa kuin suoltaa päivittäin monta uutisjuttua aamun lehtien ja uutistoimistotietojen perusteella.

Kyse voi olla yksinkertaisesti myös työvoimapulasta kotitoimituksessa: jos Keski- tai Etelä-Amerikassa tapahtuu jotain, se saatetaan delegoida Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajalle, joka on tuhansien kilometrien päässä tapahtumapaikasta käytössään samat lähteet kuin kotitoimituksellakin. Jää kirjeenvaihtajan tehtäväksi puolustaa omaa aikaansa ja omasta mielestään mielekkäitä töitä esimiestensä välillä ristiriitaisia toiveita vastaan.

Kyse ei kuitenkaan ole vain ristiriidasta kirjeenvaihtajan ja kotitoimituksen välillä, vaan ristiriidasta kirjeenvaihtajan pään sisällä. Aineistosta käy selvästi ilmi, että useimmat kirjeenvaihtajat toivovat voivansa tehdä enemmän sellaista työtä, jossa painottuvat omat taidot, persoonallisuus ja kokemus

asemamaasta: reportaaseja, analyysejä, kommentteja. Toisaalta he kunnioittavat valtavasti uutistyötä: sitähän heidät on lopulta Yhdysvaltoihin lähetetty tekemään ja sehän se kaikkein tärkeintä toimittajalle kuitenkin on.

Useimmiten tämä liukuhinnan ja luovuuden välinen jännite ratkeaa niin, että kunnianhimoinen kirjeenvaihtaja pyrkii tekemään molempia oman jaksamisensa kustannuksella. Silloin laskun maksaa korkeintaan hän itse ja hänen perheensä, ei kotitoimitus, viestin tai yleisö.

Ajoittaisesta turhautumisestaan huolimatta kaikki kirjeenvaihtajat pitivät lopulta mielekkäänä ja perusteltuna sitä, että suomalaisilla viestimillä on omia Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajia. Aineiston perusteella voi löytää kahdeksan tapaa, jolla kirjeenvaihtajan työ tuo suomalaiselle yleisölle sellaista lisä-arvoa, jota kansainvälisestä uutismateriaalista ei saa ja jota ilman pysyvää kirjeenvaihtajaa ei synny.

Kutakin näistä käsitellään lyhyesti erikseen.

7.1.1. Suomeksi tai ruotsiksi suomalaisille

Ensimmäinen tapa tuottaa lisä-arvoa kansainvälisten uutistoimistojen materiaaliin verrattuna on perinteisin ja ilmiselvin: suomalainen kirjeenvaihtaja valitsee ja tuottaa päivittäin uutisia Yhdysvaltain tapahtumista suomeksi tai ruotsiksi Suomeen.

Tämä lisä-arvo korostui ennen 1980-1990-lukuja, jolloin tiedonvälitys ei vielä ollut yhtä nopeaa kuin nykyisin eikä samoja tietoja ollut saatavilla muista lähteistä. Perustehtävä ei kuitenkaan ole menettänyt merkitystään 2000-luvullakaan: kaikki suomalaiset tai suomenruotsalaiset eivät osaa englantia.

Vaikka teknologia siis antaisi lukijalle tai katselijalle mahdollisuuden saada samat tiedot CNN:ltä, International Herald Tribunesta tai uutistoimisto Reutersilta, vain osalla kansasta on kykyjä, varaa ja aikaa seurata säännöllisesti ulkomaisia viestimiä ja muodostaa niiden pohjalta käsitys Yhdysvaltain tapahtumista.

”Ainoana ruotsinkielisenä kirjeenvaihtajana Suomesta ajattelin, että minun työssäni on kyse ruotsinsuomalaisesta julkisesta palvelusta. Suuri osa tuottamistani --- radio- ja televisioraporteista oli sellaisia, joiden sisällöstä vain hyvin harva tai lähes kukaan kuulijoistani tai katselijoistani olisi muuten päässyt osalliseksi.”

Kyse on kuitenkin muustakin kuin kielitaidosta: kyse on myös kulttuurisidonnaisista kielenkäyttötavoista, jotka tuovat uutiset lähemmäksi suomalaista elämänpiiriä.

”Utistoimistothan joutuvat toimimaan sillä periaatteella, että one size fits all. Ja se luultavasti myös kielenkäytössä tarkoittaa sitä, että se on ikään kuin normaalikieltä. Kun taas minä voin valita niitä sanoja, mitä käytän --- ja sillä tavalla luoda ikään kuin henkilökohtaisia merkityksiä, jotka ovat lähempänä sitä kokemuspiiriä, mistä minä olen lähtöisin. Minä siis puhun enemmän samaa kieltä (yleisön kanssa) kuin uutistoimistot puhuvat.”

7.1.2. Kumulatiivinen tieto

Toinen tapa, millä pysyvän kirjeenvaihtajan työ tuo lisä-arvoa verrattuna kansainväliseen uutismateriaaliin, on kirjeenvaihtajalle kerääntyvä kumulatiivinen tieto asemamaasta ja hyödyllisistä lähteistä. Se syntyy vain päivittäisestä uutisseurannasta ja helpottaa uutisten valintaa ja painotuksia etenkin pitkien ja monimutkaisten tapahtumien aikana.

”Olen ollut siitä kautta linjan itse asiassa aika ylpeä, että hirveän hyvin on kyllä pysytty näiden prosessien kelkassa. Esimerkiksi juuri tässä Irakin sodassa ---. Oikein hykertelin itsekseni, kun kirjoitin kolme viikkoa sitten sellaisen jutun tästä collateral damagesta (oheisvaurioista), jonka tämä Irakin sotahanke saattaa aiheuttaa. Että siinä saattaa mennä YK, ja siinä saattaa mennä NATO ja siinä saattaa mennä EU:n yhteinen, sinänsä kelvoton ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Ja kaikki tämä on nyt tapahtunut tai tapahtumassa.”

Vaikka kansainvälisten uutistoimistojen toimittajillakin on kumulatiivista tietoa, jolla he osaavat suhteuttaa uutisia aiempiin tapahtumiin, oman kirjeenvaihtajan keräämän tiedon merkitys korostuu kiireessä – ja kiire on uutistyössä aikaeron takia enemmän sääntö kuin poikkeus.

Silloin suomalainen kirjeenvaihtaja pystyy poimimaan kehityksessä olevasta uutisesta nopeasti ne seikat, joita ei ole aiemmin kerrottu, ja välittämään ne suorassa lähetyksessä suomalaiselle yleisölle.

”Kun on nyt puolitoista vuotta seurannut, ymmärtää ja osaa paremmin arvottaa sitä materiaalia, mikä on käytössä. Mielekkyyttä on tullut siitä, että pääsee jonkun jutun päälle, että pystyy lukemaan sitä koko ajan paremmin. --- Esimerkiksi viime viikolla, kun Powell piti (YK:ssa) puheen. Pystyy poimimaan sieltä, --- kun se lateli puolitoista tuntia tosi paljon faktaa, että mikä on selkeästi uutta -- ja pystyy nopeasti sen (uutisen) tekemään.”

7.1.3. Suomalainen seula

Kolmas tapa tuoda lisä-arvoa on niin sanottu suomalainen seula Yhdysvaltain tapahtumiin. Vain suomalainen kirjeenvaihtaja osaa poimia uutisvirrasta ne aiheet, joiden hän arvelee suomalaisia

kiinnostavan, sekä tulkita, taustoittaa ja ennen kaikkea asettaa mittasuhteisiinsa ne tiedot, jotka ovat saatavilla myös kansainvälisten uutistoimistojen kautta.

”He (suomalainen yleisö) saavat kyllä ne uutiset (muualtakin), he saavat kyllä sen uutisrivin sinne että ’juuri tulleen tiedon mukaan Washingtonin ilmavoimat on asetettu hälytystilaan’. --- Mutta siinä ei ollut kirjeenvaihtajaa välissä tulkitsemassa, se tuli suoraan kansainväliseltä uutistoimistolta, josta joku repi printin, käänsi sen suomeksi ja se työnnettiin Urpo Martikaisen suuhun. Ja se luettiin kansalle. Sen jälkeen minun puhelimeni rupesi soimaan kuin joulukuusi, sieltä soitti kylänmiehet ja tutut, että tulkaa nyt herrajumala pois sieltä. Tämä on minun mielestäni hyvä esimerkki siitä, mihin tarvitaan suomalaista kirjeenvaihtajaa täällä.”

Tässä jatkuvassa valinnassa ja arvottamisessa kirjeenvaihtaja käyttää hyväkseen paitsi kokemustaan Yhdysvaltain vallitsevasta tilanteesta ja elinolosta, myös näkemystään siitä, millaisessa ympäristössä suomalaiset elävät ja mikä heille on tärkeää tai mielenkiintoista.

Tämä kokemus antaa kirjeenvaihtajalle mahdollisuuden rinnastuksiin ja päätelmiin, joita olisi mahdoton tehdä suomalaista yhteiskuntaa tuntematta.

”Meillä (Suomessa) on tällainen 1960-lukulainen vasemmistokulttuuri, joka ikään kuin hyväksyy sellaisia sanoja, joissa rauha tulee ensimmäisenä. Sitten kun minä jossakin jutussa sanoin, että Nato-jäsenyyttä tulisi ehkä harkita, ei niinkään meidän turvallisuuden kuin sen takia, että olisi jokin sellainen järjestelmä, joka pitäisi Yhdysvallat kurissa, jolloin Naton tehtävä ikään kuin kääntyy pääläelleen. --- (Silloin) kaikki nämä ihmiset, jotka ovat tämän 1960-lukulaisen rauhankulttuurin (kasvatteja), --- lähettää e-mailia, että mitä helvettiä sinä nyt puhut. Sitten minä voin selittää, että jos jenkit karkaa tässä sotilasvarustelussa ihan loputtomiin, mikä maailma se sitten on. Elikkä ehkä meidän tehtävä on --- luoda jotain pieniä siltoja, jotta ei suljettaisi liikaa tärkeää informaatiota ulkopuolelle.”

Tällaista suomalaisen näkökulman tuomaa lisä-arvoa voi syntyä kirjeenvaihtajan persoonallisuutta korostavien analyysien, kommenttien, reportaasien ja näkökulmien kautta, mutta myös jokapäiväisissä uutisjutuissa, jotka perustuvat toisen käden lähteisiin.

”Sitä --- lisä-arvoa tulee kuitenkin myös siitä, että tekee uutista tästä yleisestä uutisvirrasta. --- Sillä lailla, että ne jutut on kirjoitettu niin kuin suomalaiselle on opittu kirjoittamaan, ja ne aiheet on valittu sillä lailla, mitä kuvittelet, että on tärkeitä nimenomaan (suomalaisten) lukijoiden tietää.”

7.1.4. Asemamaan näkökulma

Neljäs tapa tuoda lisä-arvoa on suomalaisen kirjeenvaihtajan kyky tarjota muihinkin kuin Yhdysvaltoja koskeviin uutisiin amerikkalainen näkökulma: miten ja miksi Yhdysvaltain hallinto tai amerikkalaiset johonkin asiaan suhtautuvat.

Amerikkalainen näkökulma on tavallaan suomalaisen seulan kääntöpuoli: se on sitä kokemusta ja tulkintakykyä, jota kirjeenvaihtajalle syntyy vain sitä kautta, että hän elää Yhdysvalloissa, seuraa amerikkalaista keskustelua ja alkaa ymmärtää amerikkalaisen ajattelun perusteita.

Esimerkiksi amerikkalainen näkökulma kylmään sotaan poikkesi huomattavasti siitä, miten Suomen vasemmistolaiset konfliktin näkivät. Terrorisminvastaisen sodan aikana hallitseva amerikkalainen näkökulma tulevaisuuden uhkiin on toisenlainen kuin monissa Euroopan maissa, kuten luvussa Tapaus Irak todettiin.

Kyky katsoa maailmaa amerikkalaisesta näkökulmasta auttaa kirjeenvaihtajaa selittämään, miksi Yhdysvallat hallinto toimii tavalla, jota suomalaisen on välillä vaikea ymmärtää.

”Siellä (Bushin hallinnossa) on yksi sellainen asia, joka on ehdottomasti ajava voima yli muiden, ja se on oikeasti se taistelu terrorismia vastaan. Ja sitä ei ymmärrettävästi ole voitu Euroopassa kokea samalla tavalla. --- Se on ihan sama, kuinka paljon eurooppalaiset selittävät, että meillä ovat kanssa paukkuneet pommit Belfastissa tai Baskimaalla. Sillä ei ole mitään tekemistä tämän kanssa, koska siellä on kasvanut sukupolvia siihen vihaan ja ne ovat eläneet sen sotansa kanssa samalla lailla kuin Lähi-idässä. Mutta nämä ihmiset täällä ovat eläneet aivan toisenlaisessa maailmassa. Ne ovat eläneet 1950-luvun ja toisen maailmansodan jälkeisen vaaleanpunaisen kauden, ja --- oleellisin asia, nämä ihmiset ovat eläneet rauhassa täällä. Toisin sanoen meillä on yhtäkkiä tilanne, jossa koko tämä asetelma (terrorismi) nähdään aivan eri tavalla Yhdysvalloissa kuin Euroopassa.”

Amerikkalainen näkökulma rakentuu myös niistä kaikista kirjeenvaihtajien päivittäisistä keskusteluista ja kohtaamisista, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä työn kanssa. Ne antavat kirjeenvaihtajalle kuvan siitä, millaisia sävyeroja on tavallisten amerikkalaisten ajatusten ja heidän kulloinkin valitsemansa hallituksen poliittisen linjan välillä.

Tämä auttaa kirjeenvaihtajia panemaan päivittäisuutiset – tiedot, mitä amerikkalaisviestimet tai kansainväliset uutistoimistot välittävät - Yhdysvaltain hallituksen toimista mittasuhteisiinsa.

”Minä näen näissä kohtaamisissa täällä sen että, mikä nyt ei ole minulle mikään yllätys ---, ettei se amerikkalainen ole loppujen lopuksi kauhean paljon tyhmempi kuin se eurooppalainen. Että --- jos kohtaisin tuolla turuilla ja toreilla sellaisen sotahullun kansan, joka olisi sitä mieltä, että Amerikka on maailmankaikkeuden ainoa mahti, jolla on mitään merkitystä, ja että amerikkalaisten ei tarvitse kysyä keneltäkään, mitä ne tekee maailmalla... Jos kohtaisin tällaisen porukan, niin varmaan tekisin vähän erilaisia juttuja.”

7.1.5. Paikallaolon tuntu

Viides tapa tuoda suomalaiselle yleisölle lisä-arvoa on kertoa ja näyttää sellaisia asioita asemamaan arjesta, mitkä eivät liiku päivittäisessä uutisvirrasta ja joihin paikallisen tiedotusvälineet eivät välttämättä tartu, koska ne ovat itsestäänselvyyksiä.

Tällaisia aiheita ovat esimerkiksi laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, elämäntapavalintoihin, arkeen tai uskomuksiin liittyvät asiat, jotka jäävät virallisen politiikanteon varjoon ja joita ei pidetä niin sanottuina kovina uutisina. Toisen maan arjen keskellä elävä kirjeenvaihtaja kuitenkin näkee ja kuulee päivittäin, millaista elämä toisessa maassa on, vaikka ei lukisi aiheesta yhtäkään uutistoimiston sähköttä.

”Yksi kaveri sanoi, kun tänne lähdin, että ’ai sinä menet sinne Amerikkaan, että sittenhän voit kertoa meille, että millaista siellä Amerikassa on’. Se on minusta aika hyvä tapa sanoa. --- Menet tällaisen jutun tekemään, että miten ihmiset elää ja on. Ei niitä Reutersilta saa.”

Tällaisista kuvailevista jutuista välittyy parhaimmillaan lukijoille se, jota joskus kutsutaan paikallaolon tunnuksi: että suomalaisella katselijalla tai lukijalla on kirjeenvaihtajan kautta silmät ja korvat toisessa maassa. Sitä kautta lukija tai katselija voi ymmärtää tavallisten ihmisten ajattelua tai suomalaisia ja amerikkalaisia yhdistäviä ja erottavia piirteitä henkilökohtaisemmalla tavalla kuin seuraamalla vain Yhdysvaltain hallinnon tai yritysten päätöksentekoa.

”Esimerkiksi kaupunkimaasturi-juttu, sen voisi tehdä kansainvälisiin kuviin. Mutta se on ihan eri juttu, jos käydään itse hakemassa esimerkkityyppi, joka ajaa (maasturia), ja sinä jututat sen ja näytetään se. Tavallaan viedään katsoja sen kotipaikalle Marylandiin, jossa sillä on tämä valtava maasturi, ja se sanoo, että ’tämä on Amerikka’. Se tuo sen ymmärrettävämmäksi ja ehkä myös sillä lailla sympaattisemmaksi.”

7.1.6. Kansalliset intressit

Kuudes tapa tuoda lisä-arvoa on tuottaa sellaisia Suomen ja Yhdysvaltain suhteisiin liittyviä uutisia, jotka eivät ole tarpeeksi merkittäviä ylittääkseen kansainvälisten uutistoimistojen tai amerikkalaisviestinten uutiskynnyksen.

Nämä liittyvät usein esimerkiksi suomalaisten valtionpäämiesten ja yritysjohtojen Yhdysvaltain-vierailuihin tai suomalaisten taiteilijoiden ja urheilijoiden esiintymiseen Yhdysvalloissa.

”(Lisä-arvoa toi) uutistoimistojen jättämien aukkojen paikkaaminen. Suomen ja Yhdysvaltojen kahdenkeskisiin taloussuhteisiin liittyvät tapahtumat eivät uutistoimistoja läheskään aina kiinnostaneet.”

Toisin kuin esimerkiksi Suomesta presidentin valtiavierailua seuraamaan lähetetyllä toimittajalla, kirjeenvaihtajalla on käsitys sekä oman maansa että asemamaan toimintaympäristöstä, jolloin hänen

on helpompi suhteuttaa vaikkapa suomalaisen saama vastaanotto tai suomalaisten kertomat tiedot asemamaan yleistilanteeseen.

Ellei tätä käsitystä ole, suomalaisten taitelijoiden tai poliitikkojen vierailujen merkityksestä saattaa syntyä viestimessä liioiteltu kuva.

7.1.7. Kirjeenvaihtajan erityisintressit

Seitsemäs tapa tuottaa suomalaiselle yleisölle lisä-arvoa liittyy kirjeenvaihtajien omiin henkilökohtaisiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kaikki Suomen suurten viestinten edustajat seuraavat yleensä Yhdysvaltain talouden ja politiikan tapahtumia. Suurten suomalaisviestinten kirjeenvaihtajia työskentelee Yhdysvalloissa kuitenkin kerralla vain muutama, ja Yhdysvalloissa on lukematon määrä aihealueita, jotka jäävät kirjeenvaihtajien ajanpuutteen vuoksi täysin pimentoon, ellei joku koe niihin henkilökohtaista kiinnostusta. Tällaisia ovat esimerkiksi taide-elämä, urheilu, musiikkibisnes, elokuvat, kirjallisuus ja niin edelleen.

Jos yksi kirjeenvaihtaja ottaa asiakseen seurata säännöllisesti esimerkiksi Yhdysvalloissa ilmestyvää kaunokirjallisuutta, hänen raporttinsa voivat tarjota sellaista lisä-arvoa, jota ei muuten ole Suomessa ja suomeksi tai ruotsiksi lainkaan saatavilla.

”Pyrin aktiivisesti käsittelemään populaarikulttuuria eri kanavissa, joilla ei tavallisesti ole juttuja Yhdysvalloista.”

7.1.8. Kirjeenvaihtajan persoona

Kahdeksas tapa tuottaa suomalaisille lukijoille ja katselijoille lisä-arvoa on se, että kirjeenvaihtajan oma persoona tulee tutuksi ja näkyväksi esimerkiksi suorien lähetysten, sanomalehden näkökulmien ja sen kautta, että kirjeenvaihtajaa haastatellaan uutislähetyksessä asemamaansa asiantuntijana. Vuosien kuluessa lukijat ja katselijat oppivat tuntemaan ”miehemme tai naisemme Washingtonissa” ja luottamaan hänen sanomaansa enemmän kuin tuntemattomamman toimittajan.

Tämä tekee kirjeenvaihtajasta eräänlaisen puolitutun, joka käy olohuoneissamme päivittäin ja luo siksi uutisista hieman inhimillisempiä kuin mihin pystyy kansainvälisten uutiskuvien päälle tekstiä saneleva toimittaja. Esimerkki tästä on lause, joka jäi 14 vuoden aikana niin monen suomalaisen mieleen, että se on päätynyt myös viihdemusiikin materiaaliksi: ”Täällä Aarne Tanninen, Washington”.

Kirjeenvaihtajat eivät vaatimattomuudessaan tai pitkän kokemuksensa takia juuri oman persoonansa korostumisesta puhuneet. Ylipäänsä eniten julkisuutta saaneet televisiotoimittajat suhtautuivat hieman vähätellen siihen, että heidät tunnustetaan Suomessa kadulla – ehkä siksi, että vakavasti otettava toimittajan imagoon ei kuulu olla julkkis.

Jos kirjeenvaihtajat kuitenkin rohkenisivat korostaa työssään persoonaansa nykyistä enemmän, myös kotitoimituksissa saatettaisiin ajatella tarkemmin, millaisista jutuista viestin eniten lisä-arvoa saa ja mitkä rutiinit kannattaisi jättää uutistoimistoille.

7.2. Mitä kirjeenvaihtajien mielestä pitäisi tehdä toisin?

Jos kirjeenvaihtajat saisivat itse päättää, miten heidän työtään pitäisi järkeistää, jotta se tuottaisi nykyistä enemmän edellä mainittua lisä-arvoa suomalaiselle yleisölle?

Kirjeenvaihtajien parannusehdotukset liittyivät kolmeen heidän työhönsä vaikuttavaan asiaan: työn sisältöön eli erilaisiin juttutyyppeihin, työn jakamiseen eli ajankäyttöön ja työn resursseihin eli budjettiin. Näitä kolme liittyvät kiinteästi yhteen, sillä työn sisältöä on usein vaikea muuttaa, ellei myös budjettia tai ajankäyttöä mietitä uudelleen.

Kirjeenvaihtajat kokivat, että suurin valta heidän työnsä muuttamisen kannalta on kotitoimituksella ja viestimen johdolla: kirjeenvaihtajat tiesivät monessa tapauksessa tarkkaan, miten haluaisivat työtään järkeistää, mutta sysäsivät kotitoimitukselle syyn siitä, että joutuvat jatkamaan joitain ajoittain turhauttaviksi tai huonoiksi kokemiaan rutiineja.

Neljäs suuresti kirjeenvaihtajan työhön vaikuttava asia, lähteiden saatavuus, on sekä kirjeenvaihtajan, kotitoimituksen että viestimen johdon vaikutusvallan ulkopuolella, sillä se liittyy asemaan toimintaympäristöön. Erilaisten juttutyyppeiden käyttöönotto, ajankäytön järkeistäminen ja budjetin kasvattaminen ovat kuitenkin asioita, joiden avulla kirjeenvaihtaja voi päästä vaihtoehtoisille lähteillä, kuten luvussa Lähteiden käyttö todettiin.

7.2.1. Juttutyypit

Kirjeenvaihtajien yleisin arvostelu kohdistui rutiininomaiseen uutistyöhön, jossa nojataan toisen käden lähteisiin. Vaikka myös päivittäistä uutisseurantaa voi tehdä tavalla, joka antaa suomalaiselle

yleisölle lisä-arvoa, kirjeenvaihtajat kokivat, ettei heidän asiantuntemuksensa ja sijaintiaan paikan päällä käytetä parhaalla mahdollisella tavalla hyödyksi.

”Pitäisi erottua selvemmin, että kirjeenvaihtaja on Yhdysvalloissa: paikallaolon tunnun pitäisi olla vahvempi. Aivan liian usein se (juttu) olisi voitu tehdä yhtä Suomesta käsin.”

Millä tavoin tätä asiantuntemusta ja paikallaolon tuntua saisi sitten käytännössä välitettyä kotiyleisölle?

”Vähemmän sound biteja ja pitempiä kommentaareja / analyysiä.”

”Voisi tehdä vielä enemmän omia, pitempiä reportaaseja, kaivaa mielenkiintoisia yhteiskunnallisia keskustelijoita ja viisastella vähän harvemmin kansainvälisestä politiikasta.”

”Uutisrumban keskellä pitäisi jaksaa tehdä juttuja, jotka selittäisivät, miksi amerikkalaiset ajattelevat ja tekevät juuri niin kuin tekevät.”

”Pitäisi tehdä sisällöllisesti selittävämpiä ja perinpohjaisempia juttuja, että --- selitettäisiin, miksi ne on sellaisia, joku äärioikeisto ja äärivasemmisto, ja --- tavallaan nähdä se näiden näkökulmasta ja selittää tätä näiden näkökulmaa.”

Siis: enemmän kommentoivia, selittäviä ja taustoittavia analyysijä, enemmän kuvailevia reportaaseja, enemmän amerikkalaista näkökulmaa ja sen perusteita valottavia juttuja – enemmän sitä työtä, jota vain kirjeenvaihtajat voivat asemamaassaan tehdä. Vähemmän päivänpolitiikkaa ja sellaisia lyhyitä uutisjuttuja, joita voitaisiin tuottaa ulkomaantoimituksessa Helsingissä.

Kirjeenvaihtajat tunnustavat, että keskellä kiireistä uutistilannetta omien pidempien juttujen teosta pitääkin voida tinkiä: heidän päätyönsä on kuitenkin uutisseuranta, eikä sitäkään voi luovuttaa kansainvälisille uutistoimistoille juuri siitä syystä, että silloin kirjeenvaihtajan oma selittävä ja taustoittava lisä-arvo jäisi uutistyötä pois.

Usein käy kuitenkin niin, ettei uutistilanne ikinä anna mahdollisuutta irtautua uutisseurannasta, sillä kotitoimitus tilaa myös rauhallisempina aikoina monta juttua päivässä.

”Olen koittanut viestittää niille (kotitoimitukseen), ettei minun ei kannataisi uhrata niin paljon aikaa siihen silppuun, vaan uhrata aikaa siihen muuhun, taustoittamiseen ja isompien juttujen etsimiseen. Mutta käytännössä se vaan lipsahtaa takaisin siihen, että kun on kauhea kiire, niin tehdään vaan taas näitä alta pois. --- Että me tarvitaan kuitenkin tänään sitä ja tätä ja tuota, ja sitten kuitenkin ihan kiva, kun olisi viikonlopuksi joku iso kiva feature.”

Yksi vaihtoehto lisätä kommentoivien ja selittävien juttujen osuutta uutistyydessä olisi tuottaa esimerkiksi lehti uutinen tai television lyhyt uutisjuttu kansainvälisiin kuviin Helsingissä eikä Washingtonissa. Näin kirjeenvaihtajalle jäisi aikaa keskittyä kommentoivaan, analyttiseen tai ihmisläheiseen osuuteen, joka julkaistaisiin uutisjutun yhteyteen.

Tämä saattaisi järjeistää myös kotitoimituksen työtä: nykyisin esimerkiksi sähköisten välineiden kirjeenvaihtaja ja kotitoimitus tekevät välillä päällekkäistä työtä etenkin lyhyissä, noin 1,40 minuutin pituisissa television uutisjutuissa.

”Se tuntuu tyhmälle molemmissa päissä. Se kama, mikä tulee (kansainvälisessä) kuvavaihdossa --- sanelee uutisjutun niin pitkälle, että se on usein melkein tehty. Sitten se osuus, jonka kirjeenvaihtaja siihen laittaa, on niin pieni, että sen usein voisi tehdä Pasilassa. --- (Eikä) se ole Pasilassakaan olevan ihmisen kannalta järkevää, koska se joutuu poimimaan ne sataset (sound bitet) ja leikkaamaan ne jutut, ja pistämään sen kasaan ja tutustumaan siihen tekstiin ihan samalla tavalla. Se on kuin torta på torta --- eli sitä tehdään ikään kuin työparina Atlantin yli sitä juttua.”

7.2.2. Ajankäyttö

Kirjeenvaihtajan juttutyypit ovat suoraan yhteydessä aikaan, joka niihin on käytettävissä. Miten kirjeenvaihtajan ajankäyttötapoja sitten käytännössä voisi muuttaa Yhdysvaltain kaltaisessa maassa, jossa on harvoin hiljaista?

Ensinnäkin kirjeenvaihtajat toivovat, että kotitoimitukset pantaisiin Helsingissä eräänlaiseen tärkeysjärjestykseen sen perusteella, keiden toiveet kirjeenvaihtajan tulisi panna etusijalle. Tämä tarve korostuu sähköisten kirjeenvaihtajien työssä, sillä he palvelevat hyvin monia eri toimituksia: viisi eri esimestä tai tuottajaa saattaa toisistaan tietämättä soittaa yhden päivän aikana Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajalle tilataksaan juttua.

Tällaisessa aikapaineessa sisältökysymyksiä ei edes pääse pohtimaan.

”Tulee vähän väliä se sellainen tilanne eteen, että toi puhelin soi aivan taukoamatta. Jokainen niistä soittajista, he ovat syyttömiä, (sillä) jokainen heistä tekee vain omaa työtänsä. Mutta se, miten se täällä tuntuu, on tämän työn huonoin puoli: tätä on yksinkertaisesti liikaa ---. Kirjeenvaihtajaresurssia ei käytetä järkevimmällä mahdollisella tavalla. En minä tarkoita tällä sitä, että siellä (kotitoimituksessa) olisi tyhmiä ihmisiä, jokainen vaan haluaa pitää kiinni siitä omasta reviiristään.”

Toiseksi ajankäyttöä pitäisi muuttaa kirjeenvaihtajien itsensä mielestä niin, että kotitoimitusten tulisi hyväksyä myös käytännössä eikä vain teoriassa se, että kirjeenvaihtaja lähtee pois

asemakaupungista muualle maahan kertomaan arjesta ja tavallisten ihmisten ajatuksista Washingtonin ulkopuolella – vaikka Washingtonista ei silloin olisi tilattavissa päivän uutisjuttua. Jos kirjeenvaihtajan poissa ollessa tapahtuu jotain suurta, uutisjuttu pitäisi pystyä hoitamaan joko kotitoimituksessa tai kirjeenvaihtajalta voisi pyytää omaa kommenttia tapahtuneeseen matkan päältä, mikä on nykyään tekniikan ansiosta mahdollista.

Tämänkaltaista tapaa käytetään esimerkiksi Ruotsin televisiossa, jonka kirjeenvaihtaja matkustaa suomalaisten arvion mukaan monta kertaa enemmän kuin he – mistä suomalaiset mielellään ottaisivat oppia.

”Johtuen siitä, että meillä on (kotitoimituksessa) --- erittäin laajalle hajonnut tämä päätösvalta siitä, mitä kirjeenvaihtaja tekee, siitä syystä se ei siitä miksikään muutu. Aina viime kädessä tullaan takaisin siihen aikatauluun, että joo, mutta Washingtonissa pitää olla kirjeenvaihtajan paikalla, koska sieltä me halutaan sitten ne jutut.”

”Kun Ruotsin television kirjeenvaihtaja tulee tänne, ei sen tarvitse miettiä tämmöistä, --- koska se on sen duuni, sen työ on tuolla tien päällä. Ja jos on joku uutinen, joka on kerrottava, niin Ruotsin television toimintapolitiikan, kulttuurin, historian ja tradition mukaisesti hän voi kertoa vaikka Arizonan perseenlävestä sen uutisen.”

Kolmas ajankäytön jakoon kiinteästi liittyvä ehdotus oli se, että sekä televisio- ja radiotyötä tekevien Yleisradion kirjeenvaihtajien työt pitäisi jakaa uudelleen: kaikki eivät enää tekisi molempia, vaan televisiolla ja radiolla olisi omat kirjeenvaihtajansa.

Näin kirjeenvaihtaja voisi keskittyä yhteen välineeseen, ja kaksi sähköisen välineen kirjeenvaihtajaa voisi tehdä myös keskenään erilaista työtä: radion kirjeenvaihtaja voisi esimerkiksi seurata hieman enemmän päivittäisuutisia, sillä radiolähetyksillä on vuorokaudessa enemmän aikaa kuin televisiolähetyksillä. Television kirjeenvaihtaja taas voisi keskittyä hieman enemmän reportaaseihin, jossa käytettäisiin kuvaa apuna sen valottamisessa, millaista arki Yhdysvalloissa on.

”Ne (televisio ja radio) ovat niin erilaisia ajatustavoiltaan, että molempien palveleminen on vain huoraamista. Joskus tulee sellainen fiilinki, että et voit tehdä molempia hyvin, koska ne edellyttää itse asiassa, että ajattelet eri tavalla. Joskus --- kun on ensin tehnyt sen telkkarijutun, pitäisi vaihtaa päätä itse asiassa. Ikään kuin nollata itsensä, pystyä ajattelemaan, miten tämä nyt toimii äänimaailmassa.”

7.2.3. Budjetti

Viestimen budjetti on se asia, jonka kirjeenvaihtajat tietävät olevansa omien vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella, mutta johon he toivoisivat esimiestensä voivan vaikuttaa.

Kirjeenvaihtajan ja kuvaajien työhön varten varatun budjetin suurentaminen näkyisi heidän mielestään sekä juttujen laadussa että säästäisi aikaa.

”Pitää vain hyväksyä se, että tämä on pieni kanava ja pienin resurssein tehdään pienimuotoista ---. Se joskus tympii, kun olisi kiva tehdä reteitä juttuja.”

Mitä tarkoitat?

”Olisi kiva kuvata pitkään ja --- joku soittelisi sinun puolesta. Sinä voisit keskittyä itse pelkästään jutun tekemiseen.”

Monet eri vuosikymmeniä Yhdysvalloissa televisiolle työskennelleet kirjeenvaihtajat esittivät toiveen, että heillä olisi ollut varaa paikalliseen taustatoimittajaan: ihmiseen, joka järjestäisi haastattelut, hankkisi luvat, tekisi taustatyötä uutisjuttuja varten ja hoitaisi tekniikan. Tällainen paikallinen avustaja, jota kutsutaan myös fikseriksi, on usein käytössä ulkomaantoimittajilla lyhyillä matkoilla sellaisiin maihin, jonka kieltä he eivät osaa tai jossa kontaktien hankkiminen on hankalaa.

Kirjeenvaihtajien mielestä paikallisen avustajan palkkaaminen olisi antanut kirjeenvaihtajille aikaa keskittyä oleelliseen: tekemään laadultaan parempaa työtä.

Yhdelläkään suomalaisviestimellä ei kuitenkaan toistaiseksi ole ollut Yhdysvalloissa palkattua taustatoimittajaa, vaikka esimerkiksi amerikkalaiset kuvaajat ovat monesti auttaneet haastattelujen järjestämisessä oman työnsä ohella.

Toinen budjettiin sidottu parannusehdotus koski matkustamista asemamaassa. Ilman rahaa ei voi palkata kuvaajaa ja matkustaa, mitä ilman päivänpolitiikan aiheiden ulkopuolinen Amerikka ja tavallisten amerikkalaisten arki jää suomalaisilta varjoon, vaikka juuri se toisi sitä lisä-arvoa, mitä viestimen johto kirjeenvaihtajilta toivoo ja jota uutistekstit eivät suomalaisille välitä.

Tämä on kirjeenvaihtajien mielestä heidän hukkakäyttöään paitsi journalistisesti, myös taloudellisesti, sillä heidän pitämisensä Washingtonissa maksaa viestimelle joka tapauksessa.

Kolmas ja arkisin parannusehdotus koski budjetin aikataulua. Jos matkustaminen on useampana vuonna ollut kirjeenvaihtajille loppuvuodesta hankalampaa kuin alkuvuodesta tai jopa kokonaan kiellettyä rahapulan vuoksi, ei luulisi esimiehille Helsingissä olevan mahdotonta jakaa rahat tasaisemmin vuoden aikana.

”Toivon, että minulla olisi mahdollisuus näyttää niitä tavallisia amerikkalaisia ja niiden ajatuksia, koska uskon siihen, että se on kaikkein arvokkainta. --- Uskon siihen, että nimenomaan niistä

syntyy se näkymätön massa, jolla on jotain merkitystä. Sen sijaan jos me --- vain raportoidaan näitä, että Washingtonin ilmapuolustus on asetettu hälytystilaan ja presidentti Bush on taas päättänyt kutsua 40 000 reserviläistä... Tämähän on sitä hälyä, jota tuolla menee koko ajan. Ja se on varmasti vaikuttanut erittäin paljon kaiken kaikkiaan siihen, miten tämä maa nyt eri paikoissa nähdään.”

8. Päätelmät

8.1. Amerikan agenda kirjeenvaihtajan silmin

Tämän tutkimuksen lähtökohta oli selvittää, miten neljän suuren suomalaisviestimen Amerikan agenda kirjeenvaihtajien silmin muodostuu ja miten he haluaisivat työtään järjeistää.

Tuloksissa tuli esiin paradoksi. Monilla Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajilla näytti olleen ennen Suomesta lähtöä ja Suomeen paluun jälkeen varsin selkeä kuva siitä, miten oman viestimen Yhdysvaltain uutisointia pitäisi parantaa. Heidän tavoitteensa vastasivat pitkälti myös viestimen johtoportaan toiveita.

Kun kirjeenvaihtaja saapui asemamaahansa, hän koki kuitenkin joutuvansa rutiinien kaappaamaksi. Kotitoimituksen toiveiden täyttäminen ja Yhdysvaltain päivittäisten uutisvirran seuraaminen veivätkin kaiken ajan, omia lähteitä oli vaikea löytää tai viestimen budjetti oli reportaaseihin tai matkusteluun liian pieni.

Lopputuloksena oli, ettei kirjeenvaihtaja usein voinut toteuttaa tavoitteitaan siinä määrin kuin olisi itse halunnut.

”Me edetään sellaisessa pienessä illuusiassa, jota me itse ylläpidämme, että tässä olisi mahdollista tehdä (muuta kuin uutistyötä), mutta sitten käytäntö kuitenkin kaventaa sen polun”, yksi kirjeenvaihtaja tiivistä.

Suuri osa kirjeenvaihtajista kertoi halunneensa alun perin antaa Yhdysvalloista laajemman ja monipuolisemman kuvan kuin mitä rutiininomainen uutisseuranta kykeni välittämään tai mitä heidän edeltäjänsä olivat antaneet. Tavoitteiksi mainittiin tehdä entistä monipuolisempaa, näkyvämpää, kuvailevampaa, kommentoivampaa ja elämänläheisempää työtä, joka valottaisi Amerikan arkea, laajentaisi suomalaisten Amerikka-kuvaa ja auttaisi suomalaisia ymmärtämään amerikkalaisten näkökulman maailman tapahtumiin.

Omien tavoitteiden ja käytännön työn väliin jäävän kuilun suurimmaksi syyksi kirjeenvaihtajat näkivät asemamaan nopeasti etenevät uutistapahtumat ja niistä aiheutuvan kiireen.

Kun tekniikan kehitys oli helpottanut tiedon saantia ja tiedonkulkua, aikaa jutun sisällön pohtimiseen ei ollut tullut lisää, vaan määrälliset vaatimukset olivat kasvaneet. Kun vielä 1980-

luvun alussa ei ollut mahdollista tuottaa esimerkiksi omaa kuvajuttua saman illan uutislähetyskseen, nykyisin kirjeenvaihtaja saattaa joutua tekemään juttuja jopa 6-7 radio- ja televisiolähetyskseen päivässä ja esiintymän lisäksi ilta- tai aamutelevision suorissa lähetyksissä.

Seurauksena virheiden määrä on kasvanut, muuhun kuin uutisseurantaan käytettävissä oleva aika vähentynyt, matkustamiseen ollut vaikea irrottautua ja lähteiden käyttö rajoittunut niihin, jotka olivat helpoimmin ja nopeimmin saatavilla.

Ihmisen fysiikka ei olekaan kehittynyt yhtä nopeasti kuin tekniikka.

Osittain kirjeenvaihtajiin kohdistuva paine on lisääntynyt myös sen takia, että kotitoimitus on tiedonvälityksen kehittymisen takia paljon paremmin kuin 10-15 vuotta sitten perillä siitä, mitä Yhdysvalloissa tapahtuu: esimiehet haluavat reaktioita päivän aiheisiin ja saattavat välillä tyrmätä vähemmän tärkeitä sellaiset aiheet, jotka eivät näy Helsingin päässä kansainvälisten uutistoimistojen sähkövirrassa.

Kirjeenvaihtajan toivotaan teoriassa matkustavan ja tuottavan omia reportaaseja, mutta käytännössä omat jutut pitäisi kuitenkin hoitaa uutisrutiinien ohessa mahdollisimman nopeasti – ja usein vielä mahdollisimman edullisesti, mikä rajoittaa kuvaajan käyttöä.

Sisällöllisesti kirjeenvaihtajan työtä rajoittaa myös se, että suomalaisen viestimen edustajan on erittäin vaikea päästä uutistyyössä ensi käden lähteille. Näin kirjeenvaihtajat joutuvat nojaamaan uutistyyössä rutiininomaisesti suurten amerikkalaisviestinten välittämään tietoon.

Tämä korostaa vaihtoehtoisten lähteiden ja reportaasin keinoin tehtyjen juttujen tarvetta, jotka tuovat suomalaiselle yleisölle lisä-arvoa verrattuna kansainvälisten viestinten uutismateriaaliin. Tällaiset jutut kuitenkin juuri sellaista aineistoa, jonka hankkimiseen on päivittäisessä uutistyyössä vaikea löytää aikaa.

Vaihtoehtoisten lähteiden tai toisenlaisten juttutyyppeiden käyttökään ei kuitenkaan ratkaise sitä ongelmaa, että Yhdysvaltain uutistyyössä suomalaiskirjeenvaihtajat ovat pitkälti amerikkalaisviestinten armoilla: suomalaiskirjeenvaihtajilla ei ole keinoja itsenäisesti tarkistaa amerikkalaisviestinten tietoja, mutta he eivät toisaalta voi jättää uutista kertomattakaan. Jos amerikkalaislähteet vievät CNN:ää kuin passiä narusta, kuten yksi kirjeenvaihtaja kuvaili, saman narun päässä kulkevat suomalaisetkin: vaihtoehtoista ruokkijaa ei ole.

Kiihkeissä uutistilanteissa kuten Irakin kriisin aikana kirjeenvaihtajan ainoa vaihtoehto on tarjota suomalaisyleisölle tarkistamattomien uutistietojen lisäksi myös vaihtoehtoisia ja vastakkaisia

näkökulmia ja suhteuttaa uutinen muuhun amerikkalaiseen keskusteluun. Juuri näillä selittävillä, taustoittavilla ja suhteuttavilla kommentteillaan kirjeenvaihtaja voi tasapainottaa myös ideologista kuilua asemamaansa ja kotimaansa välillä ja auttaa yleisöä näkemään amerikkalaista ja suomalaista ajattelua yhdistävät eikä erottavat tekijät.

Vaikka nämä kirjeenvaihtajien työhön ulkopuolelta kohdistuvat rajoitukset ovat todellisia, myös heidän omissa valinnoissaan näkyy ristiriitoja. Monet kirjeenvaihtajat halusivat valottaa juuri tavallisten ihmisten ajattelua. Käytännössä amerikkalainen arki jäi kuitenkin heille itselleen usein jonkin verran etäiseksi kovan työtahdin ja vauraan elinympäristön takia. Toki kirjeenvaihtajat haastattelivat keskiluokkaisia tai köyhiä amerikkalaisia, mutta elivät ja seurustelivat silti pääosin hyvätuloisten, koulutettujen, valkoisten, sekularististen ja liberaalien amerikkalaisten parissa, jotka lukivat The New York Timesia ja The Washington Postia – laatu-lehtiä, joita suomalaiset käyttivät pääasiallisina lähteinä ja joiden näkökulma Yhdysvaltain tapahtumiin tuntui sopivan hyvin yhteen eurooppalaisten kirjeenvaihtajien omien näkemysten kanssa.

Kirjeenvaihtajat tiedostivat tämän itse ja yrittivät siksi seurata myös konservatiivisia viestimiä ja käydä oikeistolaisten tutkimuslaitosten tilaisuuksissa. Voi kuitenkin olla, että heidän peruspohjoismaalainen näkökulmansa Yhdysvaltain asioihin ei ainakaan horjunut sen elinympäristön ja sosiaalisen piirin takia, jonka he asemamaassaan valitsivat.

Tämä peruspohjoismaalainen näkökulma Yhdysvaltain asioihin merkitsi sitä, että Yhdysvaltain suuresta aihekirjosta valittiin usein aiheita, joissa amerikkalainen yhteiskunta poikkesi eniten pohjoismaisesta hyvinvointivalttiosta. Näin ollen kirjeenvaihtajat saattoivat aihevalinnoillaan tulla vahvistaneeksi joitain Yhdysvaltoja koskevia stereotypioita, vaikka he alun perin olivat halunneet päinvastoin laajentaa suomalaisten Amerikka-kuvaa.

Ovatko kirjeenvaihtajat sitten todella rutiinien, budjetin tai kotitoimituksen toiveiden armolla, kuten luvussa Tulokset todettiin – vai mitä he voisivat tehdä toisin?

Kirjeenvaihtajat ovat kokeneita toimittajia, joiden työ on itsenäistä ja joiden odotetaan päättävän pitkälti itse asemamaansa uutispainotuksista. Loppujen lopuksi heillä itsellään pitäisi kaiken kiireen, kaaoksen ja tehokkuusvaatimusten keskellä olla rohkeutta katsoa peiliin ja miettiä, mitä he tulivat Yhdysvaltoihin tekemään, ennen kuin kiire ja rutiinit kaappasivat heidät. Heillä pitäisi olla

rohkeutta sanoa myös kotitoimituksen esimiehille ja johtoportaalille: Tämä on se, mitä sekä minä että te alun perin halusitte, ja siksi tähän olisi myös löydyttävä aikaa.

Muuten kirjeenvaihtaja ajautuu helposti tilanteeseen, jossa hän hoitaa päivittäiset rutiinit moitteetta ja jossa kukaan ei koskaan valita jääneensä vaille tietoa. Lopputulos ei kuitenkaan miellytä häntä itseään eikä kaikin puolin vastaa sitä, mitä häneltä odotettiin.

Hyvät syyt tehdä asioita huonosti eivät koskaan lopu.

8.2. Entä tästä eteenpäin?

Vasta tämän tutkimuksen jälkeen paljastui, ettei Irakista löytynyt joukkotuhoaseita, mikä oli ollut Yhdysvaltain hallinnon tärkeimpiä perusteluja maaliskuussa 2003 alkaneelle sodalle. Tutkimuksen jälkeen paljastui myös, että yhtä suomalaiskirjeenvaihtajien tärkeimpänä pitämää ja luotettavimmaksi arvioimaa lähdettä, The New York Times-lehteä, oli lehden itsensä mukaan johdettu sodan perusteluissa harhaan.

On jatkotutkimuksen aihe selvittää, miten nämä seikat vaikuttivat vuonna 2003 Yhdysvalloissa työskennelleiden suomalaiskirjeenvaihtajien omasta työstään esittämään arvioon. Onko heidän käsityksensä amerikkalaisten lähteiden luotettavuudesta muuttunut? Miten se on vaikuttanut lähteiden käyttötapoihin, työrutiineihin ja heidän käsitykseensä Yhdysvalloista? Miten heidän arvionsa amerikkalaisesta näkökulmasta Irakin kriisiin on muuttunut sen jälkeen, kun tuo näkökulma on paljastunut olleen rakentunut osittain virheellisten tietojen varaan?

Tämä tutkimus pureutui siihen, miten suomalaiskirjeenvaihtajat itse kokevat työnsä ja sitä rajoittavat esteet. Jatkotutkimuksen aiheeksi jää myös selvittää, miltä suomalaiskirjeenvaihtajien työ näyttää kotitoimituksen tai suomalaisten lukijoiden ja katselijoiden silmin. Kokeeko yleisö saavansa puolueetonta tietoa Yhdysvaltain tapahtumista vai näkevätkö he kirjeenvaihtajien työssä aihevalintoja, näkökulmia tai painotuksia, joita toimittaja itse ei tiedä tai tunnusta omaavansa?

Olisi kiinnostava selvittää myös pidemmälle, miten hallitseva amerikkalainen ja hallitseva eurooppalainen tai suomalainen ideologia eroavat toisistaan kylmän sodan jälkeisessä maailmassa ja miten tämä vaikuttaa suomalaiskirjeenvaihtajien työhön. Tämä ideologinen kuilu tuli näkyviin

Irakin sodassa, mutta se ulottuu monille muillekin elämän aloille kuin kansainväliseen politiikkaan ja voimankäytön sääntöihin.

Millainen on se maailma, jossa Yhdysvallat on ainoa supervaltia ja jossa Euroopan unionin maat riitelevät siitä, ollako Yhdysvaltain läheinen liittolainen vai myös vastavoima? Millaiset jäljet Irakin sota lopulta jättää kylmän sodan länsiliittolaisten väleihin ja mitä seurauksia sillä on tulevaisuudessa?

Suomen ja muiden nopeasti ikääntyvien länsieurooppalaisten yhteiskuntien täytyy lähivuosina päättää myös siitä, järjestävätkö ne taloutensa uusliberaalin amerikkalaismallin mukaisesti vai yrittävätkö ne pitää kiinni eurooppalaisen hyvinvointivaltion periaatteista.

Nämä ratkaisut vaikuttavat väistämättä siihen, millaiseksi suomalaisviestintä Amerikan agenda 2000-luvulla muodostuu.

9. Lähteet

- Ahvenainen, Martti (1964) Suomalaisten sanomalehtien päätoimiset ulkomaankirjeenvaihtajat. Tutkielma sanomalehtitutkintoa varten. Tampereen Yhteiskunnallinen korkeakoulu.
- Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Hannertz, Ulf (2004) Foreign News. Exploring the World of Foreign Correspondents. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Hara, Jyrki (2002) Journalistit maailman tulkkeina. Ulkomaantoimittajan katse omaan professioonsa. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Hess, Stephen (1996) International News and Foreign Correspondents. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Hess, Stephen (2003) The Media as Conduit for Transatlantic Understanding. Esitelmä seminaarissa The Future of Transatlantic Relations: a social and cultural dialogue. Helsinki 16.5.2003.
- Johnson, Risto (1997) Maa jota ei ole. Tuhat yötä Billin ja Hillaryn lumemaassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Karén, Lauri (1994) Herrasmiehiä valepuvussa. Juva: WSOY.
- Kohonen, Kitta (2000) EU-kirjeenvaihtajat lähteen äärellä. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Luoma, Jukka (2004) Korrespondiittis. Oma määritelmä kirjeenvaihtajien ammattitaidusta.
- Mörä, Tuomo (1999) EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994. Helsingin Yliopisto.
- Shoemaker, Pamela J. & Reese, Stephen D. (1991) Mediating the message. Theories of influence on Mass Media Content. New York & London: Longman Publishing Group.
- Tanninen, Aarne (1996) Täällä Tanninen. Reportterina neljässä maassa. Juva: WSOY.
- Torniaainen, Hanna (1989) Suomalaisten joukkotiedotusvälineiden ulkomaankirjeenvaihtajien työ. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Uskali, Turo (2001) Moskovan tarkkailijat. Kansan Uutisten ja Uuden Suomen Moskovan-kirjeenvaihtajuudet 1957-1975. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto.
- Uusitalo, Hannu (2001) Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.
- Vanhalakka, Vesa (1987) Ulkomaanavustajien ja ulkomaankirjeenvaihtajien rooli ja asema kolmessa suuressa sanomalehdessä. Toimittajatutkinnon tutkielma. Tampereen yliopisto.

Vesikansa, Jyrki (2000) Elämänmenoä Usarissa. Porvoo: Uuden Suomen toimitusseura.

Vesikansa, Jyrki (2005) Puhelinhaastattelu tekijän kanssa 12.8.2005.

Lehti- ja uutistoimistoartikkelit

Agence France Presse AFP (2003) Germany, France criticize Rumsfeld over "old Europe" jibe 23.1.2003.

Agence France Presse AFP (2003) France warns EU candidates risk membership over Iraq 18.2.2003.

Helsingin Sanomat (2003) Kansa ei halua Suomen tukevan sotaa Irakissa 31.1.2003.

Helsingin Sanomat (2003) YK:n äänestys Irakin sodasta siirtyi ainakin loppuviikkoon 12.3.2003.

Helsingin Sanomat (2003) Chiracista tuli Ranskassa "rauhan ritari" 15.3.2003.

Helsingin Sanomat (2003) Tutkija: Eurooppalainen media kertoo vain valittuja paloja USA:sta 17.5.2003.

The New York Times (2004) Times and Iraq 26.5.2004.

10. Liitteet: Kirjekysely ja teemahaastattelurunko

Kirjekysely entisille Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajille (Helsingissä 9.12.2002)

Voit vastata alla oleviin avoimiin kysymyksiin joko tietokoneella tai printtaamalla kyselylomakkeen ja kirjoittamalla vastaukset käsin. Älä suhtaudu vastauksia varten varattuun tilaan orjallisesti – voit vastata niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluat tai jättää vastaamatta, jos jokin kysymys ei koske Sinua.

I Taustatiedot

1. Nimi
2. Syntymävuosi
3. Koulutus
4. Työkokemus ennen Yhdysvaltain kirjeenvaihtajuutta
5. Työkokemus kirjeenvaihtajuuden jälkeen
6. Milloin työskentelit kirjeenvaihtajana Yhdysvalloissa?
7. Miksi halusit Yhdysvaltain kirjeenvaihtajaksi?
8. Millaisia tavoitteita Sinulla lähtiessäsi oli siitä, millaista työtä haluat Yhdysvalloissa tehdä?

II Työruutiinit ja tiedonhankinta

9. Millainen oli tavallinen työpäiväsi? (kauanko kesti ja mitä sen aikana teit?)
10. Mistä aiheista teit eniten juttuja?
11. Kuinka suuren osan juttuaiheistasi ideoit itse ja kuinka suuri osa tilattiin kotitoimituksesta? Kerro myös, jos itse ideoidut jutut käsittelevät eri aiheita kuin kotitoimituksessa ideoidut jutut.
12. Kuinka suuri osa työajastasi kului (suunnilleen, esimerkiksi prosentteina):
 - a, sellaisten juttujen tekemiseen, johon käytettiin lähteinä vain asemamaan tiedotusvälineitä?
 - b, sellaisten juttujen tekemiseen, johon hankittiin omaa aineistoa toimistosta käsin, esimerkiksi puhelinhaastatteluilla?
 - c, omien juttujen tekemiseen, joita varten lähdetään pois toimistosta ja/tai matkalle muualle Yhdysvaltoihin?
13. Mistä ajankäyttösi jakautuminen johtui (omasta päätöksestä, asemamaan tapahtumista, aikataulusta, kotitoimituksen toiveista, budjetista tms?) Kerro omin sanoin.
14. Kuinka moneen osavaltioon matkustit työtehtävissä ja kuinka usein?
15. Pyritkö tekemään skuppeja? Onnistuitko?
16. Mitkä olivat tärkeimmät lähteesi Yhdysvalloissa?
17. Mitkä olivat suurimmat ongelmat tiedonhankinnassa Yhdysvalloissa?
18. Sensuroitiinko tai hylättiinkö ideoitasi tai juttujasi? Miksi?
19. Miten kotitoimitus vaikutti työhösi, jos vaikutti? Kerro myös, jos kotitoimituksesi taloustilanne vaikutti työhösi.
20. Miten suomalaiset tai ulkomaiset kollegat Yhdysvalloissa vaikuttivat työhösi, jos vaikuttivat?
21. Miten lukijat tai katselijat vaikuttivat työhösi, jos vaikuttivat? Kerro myös, paljonko palautetta sait.
22. Miten teknologia vaikutti työhösi, jos vaikutti? (esimerkiksi kestikö kauan siirtää juttu Helsinkiin).
23. Miten amerikkalaiset (lähteet, USA:n ulkoministeriö, muut viranomaiset) vaikuttivat työhösi, jos vaikuttivat?
24. Miten Suomen poliittinen tilanne tai idän ja lännen vastakkaisasettelu vaikutti työhösi, jos vaikutti?

III Oman kirjeenvaihtajuuden arviointi

25. Mitkä olivat työsi parhaat puolet?
26. Mitkä olivat työsi pahimmat ongelmat?
27. Miten työsi muuttui kirjeenvaihtajakauden aikana?
28. Mitä lisäarvoa toivoit työsi antavan suomalaiselle yleisölle verrattuna uutistoimistojen ja/tai muiden suomalaisten kirjeenvaihtajien tuottamaan tietoon?
29. Miten näin jälkikäteen arvioit onnistuneesi työssäsi? Perustele. Jos Sinulla oli alussa selviä tavoitteita, kerro myös, täytyivätkö ne.
30. Mitkä olivat jälkikäteen arvioiden kirjeenvaihtajakautesi merkittävimmät uutistapahtumat tai yhteiskunnalliset muutokset Yhdysvalloissa?
31. Mistä jutusta tai jutuista kirjeenvaihtajakautesi aikana olet ylpein? Kerro myös, jos kirjeenvaihtajuutesi aikana oli selvä huippuhetki.
32. Mitkä tehdyt tai tekemättömät jutut kirjeenvaihtajakautesi aikana jäivät Sinua harmittamaan? Kerro myös, jos olit erityisen tyytymätön johonkin jaksoon kirjeenvaihtajakaudellasi.
33. Miten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajan työtä olisi pitänyt tai pitäisi nyt mielestäsi muuttaa?

IV Asemamaana Yhdysvallat

34. Mitä mieltä olit Yhdysvalloista maana lähtiessäsi kirjeenvaihtajaksi?
35. Miten mielipiteesi Yhdysvalloista vaikuttivat juttuihisi?
36. Mitä mieltä olit amerikkalaisesta journalismista (lehtistä, radiosta, televisiokanavista) verrattuna suomalaiseen journalismiin?
37. Miten toit työssäsi esille suomalaista näkökulmaa Yhdysvaltain asioihin? Miten se erosi muiden maiden Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajien näkökulmasta? Anna esimerkkejä, jos voit.
38. Mitä mieltä olit Yhdysvalloista palatessasi kotiin?

V Perhe ja vapaa-aika

39. Ketkä perheenjäsenesi olivat mukana Yhdysvalloissa?
40. Miten työsi vaikutti perheeseesi?
41. Kuinka paljon Sinulla oli vapaa-aikaa viikossa ja miten vietit sen?
42. Kuinka hyvin opit mielestäsi tuntemaan tavallisten amerikkalaisten arkea?
43. Kärsitkö korrespondiittiksestä (stressistä, työnarkomaniasta, riittämättömyyden tunteesta)?
44. Miten sopeuduit takaisin Suomeen?
45. Onko muuta, mitä haluat sanoa Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajan työstä tai elämästä?

Kiitos vastauksistasi!

Voit lähettää ne joko postitse osoitteeseen

Laura Pekonen

Mannerheimintie 88 A 20

00250 Helsinki

tai sähköpostitse osoitteeseen

laura.pekonen@kolumbus.fi

Teemahaastattelurunko (Washingtonissa 6.-18.2. 2003)

I Tausta

- Nimi
- Syntymävuosi
- Koulutus
- Työkokemus ennen Yhdysvaltain kirjeenvaihtajuutta
- Milloin saavuit Yhdysvaltoihin?
- Minkä seikkojen arvioit vaikuttaneen siihen, että juuri sinut valittiin?
- Kuinka hyvin tunsit Yhdysvallat ennen tuloasi?
- Millaisia tavoitteita sinulla oli lähtiessäsi siitä, millaista työtä haluat tehdä (esim. verrattuna edeltäjiisi)?
- Millaisia ohjeita sait esimiehiltäsi/viestimen johdolta?

II Työrutiinit ja tiedonhankinta

- Kuvaile tavallinen työpäiväsi: kauanko se kestää ja mitä sen aikana teet?
- Mistä aiheista teet eniten juttuja?
- Onko suurin osa jutuistasi uutisjuttuja/taustajuttuja/featureita/haastatteluja/kommentteja – arvioi juttujesi jakautumista eri tyyppeihin
- Kuinka suuren osan ideoit itse ja kuinka suuren osan kotitoimitus?
- Ovatko kotitoimituksen ideomat jutut eri aiheista kuin itse ideoimasi jutut?
- Kuinka suuri osa työajastasi kuluu (prosentteina)
 - a, sellaisten juttujen tekemiseen, johon käytetään lähteinä vain asemamaan tiedotusvälineitä?
 - b, sellaisten juttujen tekemiseen, joihin hankitaan omaa aineistoa toimistosta käsin esim. puhelinhaastatteluilla?
 - c, sellaisten juttujen tekemiseen, joissa lähdetään pois toimistosta ja/tai matkalle muualle asemamaahan?
- Mistä ajankäyttösi jakautuminen johtuu?
- Kuinka monessa osavaltiossa olet käynyt ja kuinka usein matkustat?
- Mitä ovat tärkeimmät lähteesi Yhdysvalloissa?
- Mitkä ovat suurimmat ongelmat tiedonhankinnassa Yhdysvalloissa?
- Pyritkö tekemään skuppeja tai tutkivaa journalismia? Onnistutko?
- Sensuroidaanko tai hylätäänkö ideoitasi tai juttujasi? Miksi?
- Millä kaikin tavoin kotitoimitus vaikuttaa työhösi? Esim. konfliktit, mahdottomat pyynnöt?
- Millä tavoin kotitoimituksen taloustilanne vaikuttaa työhösi?
- Miten suomalaiset / ulkomaiset kollegat vaikuttavat työhösi?
- Miten lukijat / katselijat vaikuttavat työhösi?
- Paljonko palautetta saat ja minkälaista se on?
- Miten teknologia vaikuttaa työhösi? Esim. Kauanko kestää siirtää juttu Helsinkiin?
- Miten ideologiset erot Yhdysvaltain ja Suomen välillä vaikuttavat työhösi? Entä nyt, Irakin kriisin aikana?

III Oman kirjeenvaihtajuuden arviointi

- Mitkä ovat työsi parhaat puolet?

- Mitkä ovat työsi pahimmat ongelmat?
- Tunnetko ikinä tekeväsi pelkkää käännöstyötä?
- Mitä lisä-arvoa toivot työsi antavan suomalaiselle yleisölle verrattuna kansainvälisten uutistoimistojen tai muiden suomalaisten kirjeenvaihtajien työhön?
- Miten tämä lisä-arvo näkyy jutuissasi?
- Onko suomalaisen kirjeenvaihtajan työ mielestäsi mielekästä aikana, jolloin omia skuppeja on hankala tehdä ja suurin osa uutisista tulee CNN:ltä tai uutistoimistoilta reaaliajassa? Miksi?
- Miten tuot työssäsi esille suomalaista näkökulmaa Yhdysvaltain asioihin? Miten se eroaa muiden maiden kirjeenvaihtajien näkökulmasta? Anna esimerkkejä.
- Mitkä ovat mielestäsi olleet kirjeenvaihtajakautesi merkittävimmät uutistapahtumat tai yhteiskunnalliset muutokset Yhdysvalloissa?
- Miten arvioit onnistuneesi niiden raportoinnissa? Perustele. Jos sinulla oli alussa selviä tavoitteita, kerro myös, miten ne ovat täyttyneet.
- Mistä jutusta/jutuista olet kirjeenvaihtajakautesi aikana ollut ylpein? Kerro myös, jos kautesi aikana on ollut selvä huippuhetki.
- Mitkä tehdyt/tekemättömät jutut ovat jääneet harmittamaan? Kerro myös, jos olet tyytymätön johonkin jaksoon kirjeenvaihtajakaudellasi.
- Miten Yhdysvaltain kirjeenvaihtajan työtä pitäisi mielestäsi muuttaa, jos saisit itse päättää?

IV Asemana Yhdysvallat

- Mitä mieltä olit Yhdysvalloista lähtiessäsi?
- Entä nyt?
- Mistä ero johtuu?
- Miten mielipiteesi ovat vaikuttaneet juttuihisi?
- Mitä mieltä olet Irakin sodasta? Miten se on vaikuttanut työhösi?
- Miten hyvin kotitoimituksessa ymmärretään mielestäsi Yhdysvaltoja?
- Kuinka hyvin Yhdysvalloissa ymmärretään mielestäsi suomalaista/eurooppalaista näkökulmaa? Entä Irakin kriisin suhteen?
- Mitä mieltä olet amerikkalaisesta journalismista verrattuna suomalaiseen journalismiin?
- Millainen Yhdysvallat on kirjeenvaihtajan asemamaana verrattuna aikaisempiin asemapaikkoihisi?
- Millaiseksi arvelet Yhdysvaltain lähitulevaisuuden?

V Perhe ja vapaa-aika

- Kuka perheestäsi on mukana Yhdysvalloissa?
- Miten työ on vaikuttanut perheeseesi?
- Kuinka paljon vapaa-aikaa sinulla on ja miten käytät sen?
- Onko elintasosi parempi vai huonompi kuin Suomessa?
- Kuinka hyvin olet mielestäsi oppinut tuntemaan amerikkalaista arkea?
- Kärsitkö korrespondiittiksestä? Jos kärsit, miten hoidat sitä?
- Miten luulet Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajuuden vaikuttavan myöhempään uraasi?
- Millaisia ajatuksia kotiinpaluu herättää?
- Onko muuta, jota haluat lisätä työstäsi tai elämästäsi?

VI Oliko tämä tutkimus mielestäsi tarpeellinen?